

GLASNIK 1991

31/1-2

SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

BULLETIN OF SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY

YU ISSN 0351-2908

STRANI 1-104

UDK 39/497.12/(05)

VSEBINA

<i>Nives Sulič</i> , Hvala, Slavko!	1
Bibliografija dr. Slavka Kremenška	3
Nov študijski načrt Oddelka za etnologijo (in kulturno antropologijo) FF	11
<i>Božidar Jezernik</i> , O novem vzgojnoizobraževalnem programu	13
<i>Zmago Šmitek</i> , Kam z antropologijo	16
<i>Slavko Kremenšek</i> , Stališča	18
<i>Natalija Vrečer</i> , Etnologija ali/in kulturna antropologija: to je zdaj vprašanje	20
Zapisnik sestanka Slovenskega etnološkega društva	24
<i>Marko Terseglav</i> , Prispevek	28
<i>Mojca Ravnik</i> , Diskusija	35
<i>Mirko Ramovš</i> , Mnenje	36
<i>Naško Križnar</i> , Diskusija	36
<i>Irja Smerdel</i> , Nevidni, neslišni Slovenski etnografski muzej	39
<i>Marija Šerčer</i> , Izložba Stari zagrebački obrti	44
<i>Ivanka Počkar</i> , Obrobnim razstavam ob rob ali o konjih, ki ne dvigujejo prahu	46
<i>Andrej Malnič</i> , Vprašanja ob kozolcu	50
<i>Nives Sulič</i> , Ob izidu neke knjige	54
O delu institucij, o posvetovanjih in o društvenem delu	55
<i>Peter Fister</i> , Socialne vloge antropologije - Interkongres IUAES v Lizboni	55
Redna letna skupščina Slovenskega etnološkega društva 29. marca 1991, <i>Irena Keršič</i>	63
Belokranjski muzej v Metliki, <i>Andreja Brancelj</i>	66
Planšarski muzej v Stari Fužini, <i>Anka Novak</i>	67
Loški muzej v Škofji Loki, <i>Meta Sterle</i>	73
Pokrajinski muzej Ptuj, <i>Aleš Gačnik</i> , <i>Andrej Brence</i>	75
Slovenski etnografski muzej, <i>Darinka Jankovič</i>	78
Tržiški muzej, <i>Tita Ovsenar</i>	80
Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, <i>Mirko Ramovš</i>	82
Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU <i>Breda Čebulj-Sajko</i>	83
Zavod R Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, <i>Zvezdana Koželj</i>	85
Delo konservatorjev za ljudsko stavbno dediščino ZVNKD Gorica, <i>Bojan Klemenčič</i> , <i>Andrejka Ščukovt</i>	88
Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju, <i>Silvester Gabršček</i> , <i>Vlado Knifčič</i>	93
Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novem mestu, <i>Marinka Dražumerič</i>	95
Bibliografija seminarov in diplomskih nalog študentov Oddelka za etnologijo v letu 1990, <i>Mojca Račič</i>	96
Etnorolaranje	99

Na naslovnici strani

Marija Kverh iz Zgornje Trente (foto Ančka Tomšič)

Na hrbtici strani

Vekoslav Kremenšek (foto Vladka Kobal)

HVALA, SLAVKO!

NIVES SULIČ

Ni prav priporočljivo, če človek na vse glas zabavlja čez svojega šefa; ve se, zakaj. Prav tako ni ravno najboljše, če ga preveč hvali; za to obstajajo razna, ne prav prijazna imena. Na srečo pa me sedaj, ko šefovskih vezi ni več, službena molčečnost ne zavezuje in lahko mirne duše zapišem nekaj misli. Te so se mi porodile v aprilu, v mesecu, ki označuje ljudi, rojene v tem pomladnem času, kot trmaste vztrajneže, ki večkrat silijo z glavo skozi zid, nekaj dni po mojem rojstnem dnevu, ko je svojo okroglo obletnico praznoval dr. Slavko Kremenšek.

Najina rojstna dneva ločijo samo štirje aprilski dnevi, in pa dobri dve desetletji. Etnologijo sem študirala v času, ko se je na Oddelku za etnologijo nenehno nekaj dogajalo, in našo študentsko generacijo so pozneje označevali kot "aktivno"; tu so bile okrogle mize, nenehne debate o etnološki metodologiji, razni simpoziji in drugo. In za večino tega vrvenja je stal profesor Kremenšek, ki nas je študente z močjo svoje volje večkrat "hipnotiziral", da smo sprejeli naloge, za katere smo mislili, da jim ne bomo kos; pozneje se je izkazalo, da je imel prav in marsikdo se je osuplo in docela iznenada znašel sredi tega ali onega projekta, skupaj z "odraslimi" in znanimi etnologi, ki se jih drugače še pogledati ne bi upal. Profesor Kremenšek nam je bil s svojo nenehno aktivnostjo in vztrajnim delom za vzgled in bolj leni med nami smo temeljiteje naštudirali izpitno snov tudi zato, da ne bi razočarali svojega profesorja ("Saj vendar ne morem stati pred njim kot bedak, ne da bi sploh odprl usta!"). Tako smo študentje enakopravno sodelovali v etnoloških projektih, katerih duhovni oče in iniciator je bil profesor Kremenšek, in ki so združevali vse slovenske etnologe. Čeprav po duši individualist, je sprevidel pomen teamskega, skupnega dela, zato so nastajale vprašalnice, vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo, posvetovanja med etnologijo in drugimi, sorodnimi strokami, projekt etnološke topografije in drugo. "Kremenšek si je spet nekaj izmislil," smo rekli - in sodelovali.

In ko je bilo delo opravljeno in smo odjecljali referate ali pa osuplo prebrali naša imena, natisnjena poleg zvonečih imen slovenske etnologije, v strokovni periodiki, smo bili vedno deležni tudi pohvale; ta nam je, tako kot majhnim otrokom, ki opravijo kakšno delo, pomenila največ. Hkrati pa nam je - in profesor Kremenšek je kot

dober psiholog to gotovo vedel - pomenila spodbudo za nadaljnje delo. Tako se ima marsikdo med nami, ki je vztrajal na tej poti in postal etnolog tako formalno kot z dušo in srcem, zahvaliti tudi profesorju Kremenšku. In ker nekoga, ki ga imaš potih, pri sebi, za prijatelja, lahko nagovoriš tudi manj formalno, bomo rekli: Hvala, Slavko!

BIBLIOGRAFIJA DR. SLAVKA KREMENŠKA

I. Samostojne publikacije

- Ljubljansko naselje Zelena jama kot etnološki problem. SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede: dela 16, Ljubljana 1970, 145 str.
- Slovensko študentovsko gibanje 1919-1941. Ljubljana 1972, 476 str. + pril.
- Obča etnologija. Ljubljana 1973, 276 str. (+ 2. nespremenjena izdaja, Lj. 1978/).
- Suburban Villagers. A Slovenian Case Study, Program in Soviet and East European Studies, Occasional Papers Series No. 2, University of Massachusetts at Amherst, 1979, 53 str.
- Uvod v etnološko preučevanje Ljubljane novejša doba. Knjižnica Glasnika SED, št. 2, Ljubljana 1980, 87 str.
- Etnološki razgledi in dileme - 1. Knjižica Glasnika SED, št. 11, Ljubljana 1983, 135 str.
- Etnološki razgledi in dileme - 2, Ljubljana 1985, 173 str.
- Etnološki razgledi in dileme - 3, Ljubljana 1987, 151 str.
- Etnološki razgledi in dileme - 4, Ljubljana 1990, 119 str.

II. Razprave in članki v strokovnih glasilih

- Etnografija in zgodovinopisje. Slovenski etnograf XIII (1960), 7-12.
- Nekaj pripomb. Glasnik SED III/1960-61, str. 2, 7-8.
- Težnje v sodobni etnološki znanstveni teoriji. Slov. etnograf XV/1962, 9-32.
- Med Prvo Čeremuškinsko ulico in ulico Hercena. Glasnik SED IV/1962, št. 1, 1-2.
- Proučevanje sodobnega življenja v sovjetski etnografiji. Etnološki pregled V, 1963, 93-97.
- Nekaj značilnosti sodobne sovjetske etnografije. Slov. etnograf XVI-XVII, 1963-64, 109-114.
- Kulturna podoba železničarskega naselja na robu Ljubljane pred prvo vojno. Etnološki pregled VI-VII, 1965, 81-83.
- Družbeno ozadje Zelene jame-Ljubljana. Primestna naselja in njihova vključitev v mestni organizem. Sinteza 1-3. 1965, 67-68.
- Industrializacija, urbanizacija in etnološki vidik. Slov. etnograf XVIII-XIX, 1965-66, 133-154.
- "Etnologija sedanosti" in njena temeljna izhodišča. ČZN, n. s. 4 (XXXIX)-1968, 278-185.
- Vaščani v obmestju. Ob primeru vasi Moste pri Ljubljani. Sloven. etnograf XX (1967), 46-75.
- Nekatera odprta vprašanja o mestu današnje etnologije sredi humanističnih ved. Anthropos, 1969, št. 1-2, 66-70.
- Za enotno in demokratično študentovsko fronto. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, 1967 (1-2), 213-228.

- Matične in družinske knjige kot vir za etnološko preučevanje družine. Etnološki pregled 11, 1973, 99-103.
- Raziskovalna skupnost slovenskih etnologov. Traditiones 2 (1973), 258-261.
- O razsežnostih pojmov "ljudska kultura" in "sodobne spremembe". Simpozijum.
- Etnološko proučevanje sodobnih promena u narodnoj kulturi, Beograd 1974, 23-31.
- Dediščina slovenske etnološke misli XIX. stoletja. XI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Predavanja. Ljubljana 1975, 127-136.
- K poročilu ob petdesetletnici dela na Oddelku za zgodovino. Zgodovinski časopis XXVIII (1974), 161-163.
- Etnološka topografija slovenskega etničnega prostora, Traditiones 3, 189-191.
- Naselje Galjevica - člen v raziskovanju etnološke podobe Ljubljane. Etnološki pregled 13, 1975, 67-74, 113.
- Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja; uvod. Ljubljana 1976, 1-52.
- Njakoi problemi na izsledvaneto na s'vremennija bit. Etnografija i s'vremennost. Sofija 1976, 113-122.
- Ljudska kultura in razredni vidik. Problemy kultury ludowey i narodowey. Warszawa-Poznan 1976, 121-132.
- K skupnim ciljem. Glasnik SED 1976, št. 4, 59.
- Smernice etnološkega raziskovalnega dela; osnutek. Glasnik SED 17 (1977), št. 4, 45-51.
- Je današnja slovenska etnologija antifolkloristika? Glasnik SED 17 (1977), št. 3, 29-30 (isto v: Jezik in slovstvo XXIII (1977/78), št. 6, 228-230).
- Je naša metodološka usmerjenost ustrezna? Etnologija in sodobna slovenska družba, Brežice 1978, 45-50.
- Izvir in okolje delavk ljubljanske tobačne tovarne do prve svetovne vojne. Sloven. etnograf XXIX (1976), 91-100.
- Zróznicowanie stanowisk badawczych w rozwoju słowenskiej myśli etnologicznej. Tradycja i przemiana. Poznań 1978, 71-80.
- Družbeni temelji razvoja slovenske etnološke misli. Pogledi na etnologijo. Ljubljana 1978, 9-65.
- Težnje v slovenski etnološki teoriji in praksi v 20. stoletju. XV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj, Ljubljana 1979, str. 319-334.
- O etnologiji in folkloristiki. Glasnik SED, 17/1977, Ljubljana 1979, str. 287-290.
- Razsvetljenstvo in etnološka misel. Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana 1979, str. 409-419.
- Program dela na etnološkem prispevku v slovenski enciklopediji in na enciklopediji slovenske etnologije; predlog, Glasnik SED, 19/1979, št. 2, str. 37-38.

- Projekt Način življenja Slovencev XX. stoletja - zasnova in problemi. Knjižnica Glasnika SED, št. 1, Ljubljana 1980, str. 5-6.
- H genezi razmerja med etnologijo in slavistiko. Jezik in slovstvo, XXV (1979-80), št. 6, str. 171-176.
- Problems of Contemporary Slovene Ethnology. Glasnik SED, 20/1980, št. 1, str. 15-17.
- Boris Zihlerl in etnološka misel. Teorija in praksa XVII/1980, št. 4, str. 414-418.
- Razkrivanje našega načina življenja. Ljudstva sveta, zv. 6, Ljubljana 1980, str. 8-11.
- Etnološko preučevanje Ljubljane. Razstava publikacij o zgodovini mesta Ljubljana, Ljubljana 1980, str. 13-15.
- H genezi razmerja med etnologijo in slavistiko. Glasnik SED, 20/1980, št. 2, str. 37-42.
- Etnološka misel v obdobju romantike. Obdobje romantike v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Ljubljana 1981, str. 525-532.
- Mesto Janeza Trdine v razvoju slovenske etnološke misli. Janez Trdina-etnolog, Ljubljana 1980, str. 15-25.
- Veda (Razvoj etnološke misli). Slovensko ljudsko izročilo, Ljubljana 1980, str. 9-17.
- Mesto etnologije v okviru kulturoloških raziskav. Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem, Gradivo za posvetovanje, Ljubljana 1980, str. 118-127.
- O muzejih na prostem, o rajonizacijski akciji in o predlogih, ki so njen sestavni del. Gradivo za posvetovanji Muzej na prostem v Sloveniji in Odnos slovenske etnologije do arhitekturne dediščine in sodobnega stanovanjskega načrtovanja, Ljubljana 1981, 5 str.
- Etnologija Ljubljane. XVII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj, Ljubljana 1981, str. 81-92.
- Etnološke raziskave Ljubljane. Kronika, 29/1981, št. 2, str. 228-231.
- A nemzetiségek tanulmányozása és a mai szlovén néprajz kutatási programja. A II. Békéscsabai nemzetközi néprajzi nemzetiségtudató konferencia előadásai, 2, Budapest-Békéscsaba 1981, str. 402-409.
- 40 let etnologije na ljubljanski univerzi - predzgodovina. Glasnik SED, 21/1981, št. 1, str. 2-5.
- Obča etnologija in metodologija. Glasnik SED, 21/1981, št. 1, str. 9-10.
- Forty Years of Ethnology of the University of Ljubljana. Glasnik SED, 21/1981, št. 1, str. 16.
- Etnologija in narodno vprašanje. Teze za razpravo, Glasnik SED, 21/1981, št. 2, str. 38-39.
- Način življenja - etnološka kategorija z gospodarskim in političnim pomenom. Glasnik SED, 21/1981, št. 4, str. 78-80.
- Stopnje v razvoju slovenskega študentskega gibanja do druge svetovne vojne. XVIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj, Ljubljana 1982, str. 223-237.
- O ljudstvu in ljudski kulturi v Levstikovih spisih. Glasnik SED,

22/1982, št. 1, str. 3-6.

- Pozitivizem - še vedno naša temeljna metodološka usmeritev? Etnološki pregled, 17, Beograd 1982, str. 89-93.
- Vsakdanje življenje prebivalcev Ljubljane kot predmet etnoloških raziskav. Glasnik SED, 23/1983, št. 1, str. 3-6 (Everyday Life of Ljubljana Inhabitants as a Subject of Ethnological Research, str. 14-16).
- Matija Murko i Antun Radić. Gesta, V (br. 15-16), Varaždin 1983, str. 13-16.
- On the Fringe of the Town. Urban Life in Mediterranean Europe, Urbana-Chicago-London 1983, str. 282-298.
- O načinu življenja na Kozjanskem in v sosedstvu. Zbornik 1. kongresa Jugoslovanskih etnologov in folkloristov, 1, Ljubljana 1983, str. 21-29.
- Način življenja - etnološka kategorija z gospodarskim in političnim pomenom. Etnološki pregled, 18, Beograd 1982, str. 57-60.
- Etnologija in narodno vprašanje. Anthropos, 1982, I-II, str. 26-29 (diskusijski prispevek, str. 284).
- Pozitivizem - še vedno naša temeljna metodološka usmeritev? Anthropos, 1982, I-II, str. 256-260 (diskusijski prispevek, str. 284).
- Ljudska kultura - stvarnost in mit. Obdobje simbolizma v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, Obdobja 4, 2. del, Ljubljana 1983, str. 369-376.
- Od Linhartarja do Trdine - etnologija v zgodovinskega obdobja razsvetljenstva in romantike. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije - 1, Ljubljana 1982, str. 135-144.
- Everyday Life of Inhabitants of Ljubljana as a Subject of Ethnological Research. Problems of the European Ethnography and Folklore, Moscow 1982, str. 48-50.
- Preučevanje narodnosti in raziskovalni program današnje slovenske etnologije (nem., franc. in ruski povzetek), Vorträge der Konferenz zur II. internationalen Nationalitätenforschung, Békéscaba 1983, str. 254-269.
- Matija Murko in Antun Radić. Izhodišča za razpravo, Etnološka tribuna, 6-7, Zagreb 1984, str. 37-42.
- Stanje in razvojne perspektive slovenske etnologije. Etnološki pregled, 19, Beograd 1983, str. 7-15.
- Način življenja. Med Bočem in Bohorjem, Šentjur pri Celju - Šmarje pri Jelšah 1984, str. 160-168.
- Etnološki prispevek k zgodovini Ljubljane od srede 19. stoletja do 1941. Zgodovina Ljubljane; prispevki za monografijo, Ljubljana 1984, str. 385-396.
- Raziskovanje načina življenja, Sindikalno gibanje na Slovenskem, Ljubljana 1986, str. 93-99
- Delavska kultura - relativno samostojna kulturna struktura? Glasnik SED, 25/1985, str. 28-32
- Ethnology of Ljubljana: An Element of the Research Project "The Way of Life of Slovenes in the 20th Century", Urban Anthropology,

Vol. 13, N. 4, New York, Winter 1984, str. 309-327.

- Etnologija in zgodovinopisje. Razmerja med etnologijo in zgodovino, Ljubljana 1986, str. 18-30; razprava, str. 119-123, 136-138, 191-192, 278-280, 281, 295-296
- H genezi razmerja med etnologijo in geografijo. O razmerju med geografijo in etnologijo, Ljubljana 1986, str. 12-26; razprava: str. 128-131, 140-141, 145-146.
- A városi környezetben élő nemzetiségek néprajzi kutatása. A III. Békéscsabai nemzetközi néprajzi nemzetisékutató konferencia előadása 2, Budapest-Békéscsaba 1986, str. 479-488.
- O etnograficznych badaniach miast słowńskich (na przykładzie Lublany) Łódzkie studia etnograficzne, XXVIII, str. 113-120.
- Domoznanstvo, etnologija in politika. Etnologija in domoznanstvo, Ljubljana 1989, str. 145-154.
- Ethnos and the Way of Life. The Methods and Research Problems of the City and Village Anthropology, Łódź 1989, str. 20-23.
- Etnologija. Enciklopedija Slovenije 3, Ljubljana 1989, str. 20.
- Etnologija. Enciklopedija Jugoslavije 4, Zagreb 1989, str. 78-79.
- Ob jubileju univerzitetnega profesorja dr. Vilka Novaka, Traditiones, 18/1989, str. 55-59.
- Etnološka preučevanja mest in njihova usmeritev. Bosna in Hercegovina u tokovima istorijskih i kulturnih kretanja u jugoistočnoj Evropi, Sarajevo 1989, str. 163-166.
- Razvoj slovenske etnološke misli - Die Entwicklung des slowenischen ethnologischen Denkens. Der Mensch und die Biene - človek in čebela, Ljubljana - Wien 1989, str. 215-234.
- Stanje, problemi in perspektive etnološkega preučevanja industrijskih naselij in mest na Slovenskem, Časopis za zgodovino in narodopisje, 1991, št. 1, str. 3-7.

III. Strokovni članki v nestrokovnih časopisih, revijah in zbornikih

- Sovjetska etnografija in sociološke raziskave. Problemi 4, 1963, 376-379.
- O etnologiji in sociologiji. Naši razgledi 21. III. 1964.
- Usmeritev naše etnologije. Po sedmem posvetovanju jugoslovanskih etnologov. Naši razgledi 26. XII. 1964.
- Vrednotenje spomenikov in etnološki vidik. Naši razgledi 10. IV. 1965.
- Kmečki nakit. Zapis ob razstavi Slovenskega etnografskega muzeja. Naši razgledi 8. V. 1965.
- Kulturnoantropološka načela. Naši razgledi 25. IX. 1965.
- Metodološke dileme. Naši razgledi 6. XI. 1965.
- Spreminjanje vaše kulture. Ob razstavi "Včeraj in danes v Škocjanskih hribih". Naši razgledi 9. VII. 1966.
- Študentsko gibanje od ustanovitve univerze do druge vojne. Petdeset

- let slovenske univerze v Ljubljani. Ljubljana 1969, 93-117.
- O avtorju knjige "Religija v zgodovini narodov sveta". Delo 22. VI. 1976.
 - Študentska levica med dvema vojnama. Slovenski visokošolci v boju za narodno osvoboditev in socializem. Ljubljana 1977, 17-34.
 - O etnologiji in folkloristiki. Naši razgledi XXVI, št. 20 (21. X. 1977), 517-518.
 - Vpliv idej Oktobra na študente ljubljanske univerze. Teorija in praksa XIV (1977), št. 12, 1486-1488.
 - Način življenja Slovencev XX. stoletja; pogovor Naših razgledov. Naši razgledi XXVII, št. 6 (24. III. 1978), 176, 167.
 - Narodni akademski blok, ob 40-letnici. Komunist 16. III. 1979, 23.
 - Slovensko študentovsko gibanje v dvajsetih letih. Komunist, Teoretična priloga, 11. 4. 1980, str. 33-36.
 - Slovensko študentovsko gibanje zadnja leta pred zlomom Jugoslavije. Komunist, 10. 4. 1981, str. 36-38.
 - Štirideset let etnologije na ljubljanski univerzi. Naši razgledi, 1981, št. 4, str. 94.
 - Razumevanje zgodovinske totalnosti. Naši razgledi, 27. 5. 1983, str. 288.
 - V Trstu pred 175-imi leti. Ruski mornariški častnik o življenju Tržačanov okoli leta 1810. Obzornik, 1983, št. 6, str. 435-439.
 - prof. dr. Vilko Novak. Naši razgledi, 21. 4. 1989, str. 227.

IV. Ocene, poročila, polemike, uvodne besede

- Osmi letnik Zgodovinskega časopisa. Slov. poročevalec. 19. XI. 1955.
- Sperans v novi izdaji. Ljud. pravica. 13. VII. 1957.
- Književnost in družba (B. Ziherl). Slov. poročevalec 26. I. 1958.
- Turški vpadi na slovenska tla. Ob razstavi v Narodnem muzeju. Ljud. pravica i. VII. 1958.
- Gerhard Heilfurth, Glückauf! Slov. etnograf XII, 1959, 261-62.
- Demos-1960, I, II. Slov. etnograf XIV, 1961, 218-219.
- Božo Škerlj. Ljudstva brez kovin. Argo II, 1963, 6-7.
- Štiri razstave Slovenskega etnografskega muzeja v letu 1963. Argo II, 1963, št. 4, 119-121.
- Basil Davidson, Alt-Afrika wiederentdeckt. Argo III, 1964, št. 1, 24-25.
- Niko Kuret, Ziljsko stehvanje in njegovih evropski okvir. Argo III, 1964, št. 3-4, 93-94.
- Marijan Britovšek, Razkroj fevdalne agrarne strukture na Kranjskem. Slov. etnograf XVIII-XIX, 199-200.
- Hermann Bausinger, Volkskultur in der technischen Welt. Sloven. etnograf XVIII-XIX, 200-201.
- Etnološki pregled 4. Slov. etnograf XVIII-XIX, 203-204.
- Etnološki pregled 5. Slov. etnograf XVIII-XIX, 204-205.
- Posrečen zgodovinski prikaz - "Napoleonove Ilirske province" v

- Narodnem muzeju. Delo 27. VIII, 1964.
- Ethnologia Europea. Slov. etnograf XX (1967), 208-210.
 - S. A. Tokarev, Istorija ruskoj etnografii. Slov. etnograf XX (1967), 201-202.
 - Národopisné aktuality. Sloven. etnograf. XX (1967), 210-211.
 - XIV. kongres Zveze združenj folkloristov Jugoslavije v Prizrenu. Sloven. etnograf XX (1967), 185-186.
 - Razstava "Ljudska umetnost Indonezije" v Slovenskem etnografskem muzeju. Argo IV-VI (1965-67), 85-86.
 - Angelos Baš, Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju v dobi kapitalistične izrabe gozdov. Glasnik SED IX (1968), št. 2, 5-6.
 - Angelos Baš, Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju. Sinteza 21 (22), 94-95.
 - The Pink Yo-Yo. Occupational Mibility in Belgrade, ca 1915-1965. Urban Anthropology Newsletter, 1973 (Vol. 2)-1, 36-37.
 - Boris Kuhar, Odmirajoči stari svet vasi. Glasnik SED, XIV (1973), št. 1, 7-8.
 - Folklor i etnografija. Traditiones 2 (1973), 319-321.
 - Ju. V. Bromlej, Etnos i etnografija. Traditiones 3, 241-243.
 - Kultureller Wandel im 19. Jahrhundert. Traditiones 3, 280-282.
 - Sovjetskaja etnografija. Traditiones 3, 299-300.
 - Tehten prispevek: ob razstavi Univerza v Ljubljani in 40 let KPS. Delo 13. I. 1978.
 - Baševemu "eseju" ob rob. Glasnik SED, 19/1979, št. 3, str. 61/62.
 - Razprava na meddisciplinarnem posvetovanju o vprašanjih slovenskega muzejstva. Glasnik SM, 4/1980, št. 1, str. 40-41.
 - Diskusijski prispevek na posvetovanju Etnologija-arhitektura. Glasnik SED, 20/1980, št. 1, str. 7-8.
 - Preučevanje vsakdanjega življenja (Slovencev); pogovor (vodil B. Kavčič), "Etnologija danes" - prispevek k raziskovanju načina življenja, Problemi 197 (XVII, 4, 1980), str. 149-151.
 - Uvodne besede udeležencem posvetovanja. "Janez Trdina-etnolog", Ljubljana 1980, str. 117-118.
 - Diskusijski prispevek. Glasnik SED, 21/1981, št. 3, str. 52.
 - Za uvod. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije-1, Ljubljana 1982, str. 5-8.
 - Iz bibliografije dosedanjih pregledov razvoja slovenske etnologije do sredine 19. stoletja. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije-1, Ljubljana 1982, str. 171.
 - Vladimir Bogdanovič Bronevskij. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije-1, Ljubljana 1982, str. 177.
 - (ocena) Ju. V. Bromelj - M. S. Kašuba, Brak i sem'ja u narodov Jugoslavii, Glasnik SED, 23 (1983), 2, str. 50-51.
 - Monografija o Galjevici in NOB. Delo-Sobotna priloga, 14. 4. 1984.
 - Po desetih letih in več. Projekt Način življenja Slovencev v 20. stoletju, Obvestila, 3, marec 1984.
 - Za kakšne in za čigave "neprijetne občutke" gre? Traditiones, 13,

1984, str. 159-162.

- Odgovori na anketo Glasnika SED. Glasnik SED 24/1984, str. 4, str. 81, 82/83, 84, 85, 86.
- Način življenja Slovencev v 20. stoletju; delo pri raziskovalnem načrtu, Glasnik SED, 25/1985, str. 72-74.
- Vilko Novak, Raziskovalci slovenskega življenja, Delo-Književni listi, 18. 9. 1986.
- Dunja Rihtman-Avguštin, Strukture tradicijskega mišljenja, Narodna umjetnost, Zagreb 1986.
- Študentski narodnoobrambni delovni tabori 1935-1940, Borec, 1988, št. 2.
- Uvodno razmišljanje ob posvetovanju Etnologija in domoznastvo, Glasnik SED, 29/1989, št. 3-4, str. 174-178.
- Za uvod. Vzporednice slovenske in hrvaške etnologije-7, Ljubljana 1991, str. 5-8.

NOV ŠTUDIJSKI NAČRT ODDELKA ZA ETNOLOGIJO (IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO) FF

Spremembe naslova Oddelka za etnologijo na Filozofski fakulteti, predvsem pa seveda s tem v povezavi vsebinske spremembe učnega programa so sprožile med etnologi po institucijah in med samimi pedagoškimi delavci na oddelku veliko vzburjenost - mnenja so za in proti - bolj ali manj utemeljena; nekaj kar vodilnih etnologov pa se debati ni hotelo pridružiti, kar delno tudi osiromaši plodno razpravo. Kar je prispelo na temo o etnologiji in antropologiji v novem učnem načrtu - objavljamo!

Filozofska fakulteta v Ljubljani

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Predmetnik za študijsko leto 1991/92 smer A - Predlog 5. 11. 1990

1. letnik

Uvod v etnologijo in kulturno antropologijo	2 p
Kultura in način življenja Slovencev I.	2 p
Etnologija Evrope I.	2 p
Neevropska etnologija I.	2 p
Politična in ekonomska antropologija	2 p
Socialna psihologija	2 p
Metodika	2 p
Proseminar	1 p

2. letnik

Zgodovina etnoloških in antropoloških teorij	2 p
Kultura in način življenja Slovencev II.	2 p, s, t
Etnologija Balkana (ali Jugoslavije) I.	2 p, s, t
Etnologija Evrope II.	2 p, s, t
Neevropska etnologija II.	2 p, s, t
Izbirni predmet	1 p
Metodika	2 v
Izbirni seminar	2 s

3. letnik

Kultura in način življenja Slovencev III.	2 p, s, t
Etnologija Balkana (ali Jugoslavije) II.	2 p, s, t
Neevropska etnologija III.	2 p, s, t
Antropologija religije	2 p
Komparativna mitologija	2 p
Folkloristika	2 p
Zgodovina in arhivi	2 v
Izbirni seminar	2 s

4. letnik

Kultura in način življenja Slovencev IV.	2 p, s, t
Etnologija Balkana (ali Jugoslavije) III.	2 p, s, t
Neevropska etnologija IV.	2 p, s, t
Etnoastronomija	2 p
Etnološka muzeologija	2 p
Etnološko konservatorstvo	2 p
Splošni seminar	2 p
Diplomski seminar	2 s

Filozofska fakulteta v Ljubljani

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Predmetnik za študijsko leto 1991/92 smer A - Predlog 8. 11. 1990

1. letnik

Uvod v etnologijo in kulturno antropologijo	2 p
Kultura in način življenja Slovencev I.	2 p, t
Etnologija Evrope I.	2 p
Neevropska etnologija I.	2 p
Politična in ekonomska antropologija	2 p
Metodika in tehnike etnološkega raziskovalnega dela	2 p, t
Socialna psihologija	2 p
Proseminar (ali Vaje iz metodike)	1 s

2. letnik

Zgodovina etnoloških in antropoloških teorij	2 p
Kultura in način življenja Slovencev II.	2 p, s, t
Etnologija Jugoslavije (ali Etnologija Balkana) I.	2 p, s, t
Etnologija Evrope II.	2 p, s, t
Neevropska etnologija II.	2 p, s, t
Antropologija religije	2 p
Folkloristika	2 p, t
Izbirni seminar	1 s

3. letnik

Kultura in način življenja Slovencev III.	2 p, s, t
Etnologija Jugoslavije (ali Etnologija Balkana) II.	2 p, s, t
Neevropska etnologija III.	2 p, s, t
Zgodovina in arhivi	2 p
Komparativna mitologija	2 p
Etnoastronomija	2 p
Muzeologija in konservatorstvo	2 p
Izbirni seminar	2 s

4. letnik

Kultura in način življenja Slovencev IV.	2 p, s, t
Etnologija Jugoslavije (ali Etnologija Balkana) III.	2 p, s, t
Neevropska etnologija IV.	2 p, s t
Etnološka muzeologija	2 v, t
Etnološko konservatorstvo	2 v
Splošni seminar	1 s
Diplomski seminar	2 s
Izbirni predmet	2 p

O NOVEM VZGOJNOIZOBRAŽEVALNEM PROGRAMU

Vzgojnoizobraževalni program na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani je po svojih temeljnih izhodiščih povzet po programu, kakršnega izvajajo na oddelku za etnologijo Filozofske fakultete zagrebškega vseučilišča. Za ta program je značilno, da učno (in raziskovalno) snov razvršča po geografskem, prostorskem načelu. Glavni poudarek je na nacionalni problematiki, zato je glavni predmet nacionalna (tj. hrvaška oziroma slovenska) etnologija. Tematska obravnava, za katero je značilno, da predmet obravnave zajema po tematski sorodnosti in ne po regionalni bližini, je ob tem potisnjena nekoliko v ozadje. Snov v predmetniku je razdeljena po svoji regionalni bližini, tako da v okviru posameznih regionalnih etnologij skuša zajeti in prezentirati celoten način življenja in kulturo določene populacije na obravnavanem področju. Ker je pri takšni prezentaciji poudarek na kompleksnosti, je možnost primerjave posameznih elementov kulture v različnih družbenih skupnostih manjša, tako da gre kompleksnost obravnave lahko na račun poglobljenosti obravnave. Tako se namreč slušatelji celovito seznanijo s kulturo in načinom življenja določene družbene skupnosti (kolikor je seveda to mogoče doseči, kadar je na primer za etnologijo Amerike na voljo en semester!), vendar na račun tematske poglobljenosti in primerjalne analize, kar je prvi pogoj za znanstveno obravnavo in kritično razmišljanje.

Ker je primerjava v znanosti o kulturi in človeku *conditio sine quo non* vsake znanstvene aspiracije, se tematski razpored učne snovi po oddelkih za antropologijo oziroma etnologijo na evropskih univerzah vse bolj uveljavlja tudi v državah Vzhodne Evrope, medtem ko je na vzhodnoevropskih univerzah že dolgo prevladujoča. Vzporedno z razvojem stroke se tematski pristop vse bolj uveljavlja tudi pri nas v Jugoslaviji, zlasti v predmetniku Odelenja za etnologijo i kulturnu antropologiju na Filozofski fakulteti v Beogradu, kjer je že uveljavljeno tematsko načelo o razporeditvi učne snovi. Takšno načelo se je zadnja leta uveljavljalo tudi na našem oddelku. Razvoj stroke, zlasti sodobne teoretske in konceptualne rešitve, ki so se porajale in izoblikovale ob poglobljenih teoretskih razpravah znotraj stroke in v kate-

rih so imeli vodilno vlogo prav nekateri sodelavci oddelka za etnologijo (zlasti red. prof. dr. Slavko Kremenšek), pa tudi v razpravah, ki smo jih imeli slovenski etnologi z raziskovalci sorodnih strok (arhitekti, slovenisti, zgodovinarji in geografi), so narekovale vključevanje predmetov v obstoječi VIP, ki so bili po svoji koncepciji bolj tematskega kot regionalnega značaja. Takšni predmeti so na primer etnologija in arhitektura, zgodovina in arhivi, ter zlasti predmet komparativna mitologija, ki poteka na našem oddelku že tri leta.

Te spremembe, ki so nastajale spontano z razvojem stroke, so gotovo prinesle precejšnjo obogatitev obstoječega VIP-a, saj so slušateljem omogočale bolj poglobljeno seznanjenost s strokovno problematiko in jih usposabljale za hitrejšo vključevanje v delo na delovnih mestih v muzejih in zavodih za spomeniško varstvo, kjer dela glavnina dosedanjih diplomirancev na našem oddelku. Zaradi spontanosti teh sprememb pa se je dogodilo tudi, da je prišlo do določene hipertrofiranosti predmetnika, ko so o določenih vprašanih slušatelji pridobivali znanje pri slovenski etnologiji, pri splošnem kurzu iz muzeologije in konservatorstva, pri etnologiji in arhitekturi ter pri etnološkem muzealstvu in etnološkem konservatorstvu. V razmerah, ko je za diplomante na našem oddelku vse manj delovnih mest v obstoječih muzejih in zavodih za spomeniško varstvo, pa lahko to pomeni tudi določen handicap za slušatelje.

Zato se je rodila potreba po celovitem pretehtanju obstoječega VIP-a in njegovih sprememb v takšno smer, ko bo v karseda optimalni meri upoštevan razvoj in težnje v stroki, potrebe naših diplomantov in seveda razpoložljive možnosti tako glede prostora kot pedagoškega kadra. Razprava, ki je potekala na našem oddelku o teh vprašanih, je bila temeljita, saj je trajala domala dve leti. V njej smo sodelovali tako pedagoški kot nepedagoški sodelavci oddelka, študenti etnologije, svoje mnenje pa so podali tudi nekateri drugi zainteresirani strokovnjaki. Pokazalo se je, da je treba obstoječi VIP dopolniti predvsem z nekaterimi novimi predmeti, ki bodo snov zajeli tematsko, in da je treba glede na razvoj stroke, ko od začetka šestdesetih let tudi znotraj slovenske etnologije ni oziroma naj ne bi bil več poudarek na elementih kulture, ampak na njihovih nosilcih, to se pravi ljudeh, predmetnik dopolniti z nekaterimi antropološkimi vsebinami. Leta 1988 smo v okviru študijskih dni na našem oddelku s tem v zvezi celo obravnavali predlog, da bi bila razporeditev učne snovi predvsem tematska in da bi spremenili ime oddelka v oddelek za kulturno antropologijo. Misel je bila utemeljena s tem, da med obstoječo kulturno in/ali socialno antropologijo ni nobenih *načelnih* razlik ne glede predmeta, ne glede metode in ne glede ciljev, ime antropologija pa je širše in izpostavlja človeka kot posameznika za razliko od etnologije, ki izpostavlja kolektivno antiteto kot prvenstvo. To poudarjanje kolektivnega na račun individualnega je sicer značilno za našo

vedo v državah nekdanjega realsocializma, kjer je bila antropologija nezaželena. S procesom demokratizacije pa je tudi tam prišlo do sprememb in v Varšavi že več let deluje katedra za etnologijo in kulturno antropologijo. Takšna rešitev se utegne zdeti glede na povedano tautologija, kot bi rekli astronomi in kozmonavti. Na neki način je res tako, vendar ima svoj *raison d'être* v različnih tradicijah: tako se je antropologija razvijala v Evropi v državah, ki so imele svoje kolonije, etnologija pa v tistih državah, ki svojih (prekomorskih) kolonij niso imele.

Glede na povedano je kolegij oddelka za etnologijo sprejel nov VIP, ki ga bomo začeli izvajati v celoti že v naslednjem šolskem letu 1991/92, in to tudi za tiste slušatelje, ki so že vpisani na našem oddelku. Po novem VIP-u je slovenska etnologija oziroma kot se imenuje zdaj kultura in način življenja Slovencev osrednji predmet; pomen, ki ga pripisujemo temu predmetu, se kaže tudi v tem, da smo predlagali ustanovitev posebne katedre za slovensko etnologijo znotraj našega oddelka. Ta predmet bo po novem VIP-u potekal vse tri letnike (toliko kot neevropska etnologija). Tolikšen poudarek gre temu predmetu iz spoznanja nacionalnega pomena tega predmeta in njegove vloge za oblikovanje nacionalne (samo)zavedi. Po drugi strani pa bomo obstoječi predmetnik dopolnili in nadgradili z vsebinami, ki bodo omogočile slušateljem komparativno bolj poglobljeno razumevanje tako posameznih elementov kulture kot procesov in mehanizmov njihovega razvoja in medsebojnega prepletanja in součinkovanja. Zato smo poleg določenih sprememb v medsebojnem razmerju med posameznimi regionalnimi etnologijami (večje število ur za etnologijo Evrope in manjše število ur za etnologijo Jugoslavije) vpeljali nekatere nove tematske sklope antropološkega značaja (politična in ekonomska antropologija, antropologija religije in etnoastronomija). Namen teh sprememb je v tem, da bomo diplomantom omogočili dobro poznavanje slovenske etnologije, hkrati pa bodo dobili širok razgled tudi po drugih kulturah in se usposobili za samostojno in kritično razumevanje slovenske in neslovenskih kultur. Poleg navedenega je novost še uvod v etnologijo in antropologijo ter zgodovino etnoloških in antropoloških teorij, tedaj predmeta, ki ju bodo poslušali slušatelji v prvem in drugem letniku namesto dosedanje obče etnologije. V izvajanju novega VIP-a bo še naprej poudarek na seminarskem delu in stiku s terenom, saj so prav terenske raziskave (zlasti opazovanje z udeležbo) najbolj tipična etnološka oziroma antropološka metoda.

Spremembe v VIP-u potemtakem niso velike niti po svoji količini, niti ni mogoče reči, da so velike po vsebini. Toda po svojem značaju in pomenu so takšne, da smo sodelavci našega oddelka mnenja, da opravičujejo in utemeljujejo spremembo imena oddelka. Tako naj bi se ime našega oddelka poslej glasilo **ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO**. Pri tej spremembi seveda ne gre za larpurlartizem, ampak skušamo z njo med drugim tudi opozoriti vse

morebitne interesente, ki jih zanima študij antropologije. Kot kažejo izkušnje s podiplomskim študijem, kjer smo v šolskem letu 1990/91 uvedli smer kulturna antropologija in je bilo že prvo leto največ vpisanih prav na tej smeri, si obetamo postati zanimivi za precej širši krog študentov kot doslej.

Predstojnik OE doc. dr. Božidar Jezernik

J. Bogataj in B. Jezernik na zadnjem kolegiju v šolskem letu 1984/85 (foto N. Sulič)

KAM Z ANTROPOLOGIJO?

Ob dilemah o vključevanju kulturne antropologije v predmetnik in naziv oddelka za etnologijo sem bil naprošen za komentar, ki ga posredujem v obliki kratkih tez. Seveda gre pri tem za moja povsem osebna razmišljanja in ocene. Zato so iz širokega konteksta vprašanj povzeta le nekatera, ki se mogoče ne vklaplajo najboljše v širši tok diskusije.

Najprej bi se zadržal ob vprašanju, ali smo v današnji slovenski etnologiji res dosegli komparativni in holistični pristop. Menim, da ne, saj na (slovensko) kulturo še vedno gledamo predvsem v makrokategorijah naroda, ljudstva ali širokih družbenih slojev. Pri tem so a priori nekateri teh slojev bolj "naši" in bolj ljudski, drugi pa manj (če je že tako, si želimo strokovne utemeljitve): zato slovenska etnologija izrazi to zanemarja "visoko" kulturo nekdanjega plemstva in meščanstva. S klasifikacijo posameznikov v takšno ali drugačno čredo (in še to le po nekaj stereotipnih kriterijih) ostajajo finejše družbene in duhovne povezave med njimi za etnologa praktično nedosegljive. Če se bo moja ocena pokazala za veljavno, to pa je stvar diskusije in soglasja, bo morebiti postal razumljivejši tudi odnos etnologije do folkloristike, ki je (tako kot antropologija) usmerjena tudi v individualno psihološko sfero in zato nekako "moteč" element.

Če naj v resnici izpelje načelo usmerjenosti na *nosilca* kulture, mora etnologija zatorej v bolj uravnoteženem razmerju upoštevati tudi posameznika. Etnološki makro in mikro model bi se v metodološkem smislu morala dopolnjevati tako kot induktivno-deduktivna metoda ali emični-etični vidik. V obeh primerih je seveda cilj iskanja *splošnih* pravil v družbi in kulturi, vendar ima vsak od obeh pristopov svojo specifičnost in svoje relativne prednosti. Ko govorimo o posamezniku, so npr. kriteriji povprečnosti, vsakdanjosti, splošnosti drugega pomena: odkrivati je mogoče tudi vsakovrstna odstopanja, ki so prirojena, privzgojena ali stvar posameznikove trenutne izbire, ali drugače rečeno, emocionalna in intelektualna. Slovenska etnologija se je izogibala obravnavam teh vprašanj v obeh ekstremih: nadpovprečnih posameznikov (folkloristika: pravljicarji, godci ipd.) in socialne patologije. Šele oba ekstrema vzpostavljata dialog o povprečnosti.

Ker zatorej posameznik kot nosilec kulture ni opredeljen le kot etnično bitje niti samo kot član različnih družbenih skupin (čeprav sprejema še toliko družbeno posredovanih vzorcev obnašanja), se mi zdi ime antropološke stroke, ki izhaja iz pojma *človek*, po svoji vsebini sprejemljivo. Pomembno je tudi dejstvo, da so se prav v okvirih ameriške kulturne antropologije začele t. i. "personality studies". Menim, da se naša etnologija mora izpopolniti v omenjenem smislu, pa če prevzema antropološko ime ali ne.

Ne razumem pa strahu pred širino antropologije: ta širina me ne ogroža, ampak pomeni perspektivo; z njo ima antropologija pomembno integrativno vlogo. Če bomo npr. čez pet ali deset let imeli strokovnjaka za fizično antropologijo, ki bo povezoval svoje delo z etnološkim oz. kulturnoantropološkim (tako kot nekdanj prof. Božo Škerlj), zakaj ga ne bi zaposlili na etnološkem in kulturnoantropološkem oddelku naše fakultete? In ali se kaže bati vključevanja novih razis-

kovalnih postopkov, kar pomeni možnost širšega pristopa pri reševanju zastavljenih strokovnih vprašanj?

Prav tako votel je strah pred tem, da bi z uvedbo kulturne antropologije (poleg že obstoječe etnologije) "zamrlo" zanimanje za študij slovenske kulture: ali nista npr. Irena Winner in Robert G. Minnich kot tipična ameriška antropologa pisala o Slovencih, in to celo dokaj uspešno? Vprašanja o perspektivah naše stroke bo treba zastaviti drugače in bolj natančno, če želimo do pravih odgovorov.

Zmago Šmitek

STALIŠČA

Na željo vodstva Slovenskega etnološkega društva obnavljam in dopolnujem stališča, ki sem jih povedal ob novem študijskem programu oddelka za etnologijo na društvenem sestanku 4. 12. 1990, v naslednjem.

Zelo prav je, da je Slovensko etnološko društvo dalo na dnevni red vprašanje, o katerem naj bi tekla beseda. Program študija etnologije na oddelku za etnologijo, ki ga imamo le na ljubljanski univerzi, neogibno zadeva vso slovensko etnološko skupnost, čeprav predstojnik omenjenega oddelka in posamezni njegovi člani o tem očitno niso prepričani. Če se prav spominjam, smo v preteklosti priprave za večje spremembe študijskega programa pretresali v širših krogih. Zdi se mi, da pa to pot s spremembami, ki naj bi bile izvedene, niso bili seznanjeni niti vsi učitelji, ki sodelujejo pri izvajanju obstoječega programa in jih spremembe, ki so v načrtu, zadevajo neposredno. Tudi sam nisem imel možnosti, da bi kolegom na sestanku pojasnil, zakaj se s predmetnikom, ki je predmet današnje razprave, ne strinjam. Sicer pa kaže nekoliko osvetliti genezo problema.

Pred časom, vsekakor pa po vrnitvi kolega dr. Jezernika z nekajmesečnega študijskega bivanja v Angliji, je bilo na oddelku za etnologijo sproženo vprašanje dopolnitve študijskega programa s predmeti kulturno-etnološkega značaja in temu ustrezne spremembe oz. dopolnitve imena oddelka v oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo. Če se prav spominjam, smo na mojo pobudo sprejeli za vsakršno spreminjanje in dopolnjevanje edino možno stališče, da se zavzemamo za izoblikovanje samostojne študijske skupine. Kolikor bi izoblikovanje samostojne skupine iz kakršnihkoli razlogov odpadlo, je vsakršno spreminjanje in dopolnjevanje v prej omenjenem smislu nemogoče. Po obstoječem programu študijske skupine A in B je namreč predmetnik z etnološkimi predmeti docela oziroma normalno zapolnjen.

Na oddelku za etnologijo stalno zaposleni pedagoški delavci smo se večkrat sestali in oblikovali osnutek predmetnika za samostojno študijsko skupino. Sam sem ob razpravah, ki smo jih imeli, menil, da bi bilo ob širjenju dejavnosti oddelka na kulturno antropologijo in spreminjanju njegovega imena smotrno naslov oddelka dopolniti še s folkloristiko. Ideja ni dobila ustrezne podpore. Bilo pa je rečeno, da bo folkloristika dobila ustrezno mesto v predmetniku.

Zadnja različica predmetnika za samostojno študijsko skupino je bila po vseh razpravah in dopolnilih oblikovana 18. 4. 1990. Na tej podlagi smo nato izdelali še osnutek za študijsko skupino A in B in pri tem smo iz nakazanih razlogov le-ti nerazdružno povezali s samostojno študijsko skupino. Predmetnik za študijsko skupino A in B smo izvedli iz samostojne študijske skupine, pač kot njen derivat. Vsakršno osamosvajanje študijske skupine A in B brez obstoja samostojne študijske skupine pomeni ob uvajanju kulturnoantropoloških predmetov nedopustno siromašenje slovenske etnologije, zanikanje oziroma opuščanje marsičesa, kar je slovenska etnologija že dosegla.

Predlog predmetnika za študijsko leto 1991/92 za smer A, datiran z 8. 11. 1990, mi je bil brez komentarja in opozorila položen na mizo. Ker sem ves čas sodeloval pri nastajanju novih predmetnikov, si ga nisem takoj natančneje ogledal, pač v prepričanju, da vem, kaj smo dotlej napravili in iz kakšnih izhodišč. Baje je bil za 9. 10. 1990 v zvezi s predmetnikom sklican poseben sestanek. Ne znam pojasniti, zakaj se ga nisem udeležil. Nihče me ni o moji odsotnosti nič povprašal in me obvestil o rezultatih sestanka. Zapisnika tega sestanka ne poznam. Pač pa sem bil 14. 11. 1990, ko so na kolegiju sprejemali prej omenjeni predmetnik, nenadno in neodločljivo zadržan. Za izostanek sem se tik pred kolegijem predstojniku opravičil. To je evidentirano v zapisniku kolegija. Ko sem želel na naslednjem kolegiju (21. 11. 1990) glede sprejetega predmetnika pojasniti svoje stališče, mi to ni bilo dovoljeno. V zapisniku je o tem vprašanju rečeno naslednje: "V razpravi oz. na začetku razprave je prof. Kremenšek pojasnil, da se glede programa kot celote distancira in ne nosi nobene odgovornosti glede predmetnika v globalu. Sprejema pa vso odgovornost za izvajanje programa, ki sodi h katedri za splošno etnologijo... Nadaljnja razprava mu ni bila omogočena, ker mu je bila beseda odvzeta. Predstojnik se ne strinja s takšnimi postopki in načini razpravljanj in po njegovih besedah je to le obstrukcija in ne konstruktivni prispevek k oblikovanju novega VIP-a".

Na omenjenem kolegiju ni očitno nikogar od navzočih zanimalo, zakaj se s predloženim predmetnikom ne strinjam. Insinuacija obstrukcije in nekonstruktivnega nastopanja je bila brez razprave sprejeta na znanje. Za učitelja z daleč najdaljšim stažem na oddelku sicer malce mučna izkušnja. Vendar: kaj bi tisto... Prepričan sem, da sem

tudi s pričujočo predstavitevjo vprašanja pravočasno opozoril, da - po mojem mnenju - *pot, ki jo z omenjenim predmetnikom* (ki povrh vsega sploh ni identičen z osnutkom predmetnika za študijsko skupino A, ki smo ga skupaj oblikovali) *ubira oddelek za etnologijo, ni prava.*

Slavko Kremenšek

ETNOLOGIJA ALI/IN KULTURNA ANTROPOLOGIJA: TO JE ZDAJ VPRAŠANJE

To vprašanje je za posameznega pripadnika sodobne etnološke srenje morda relevantno ali pa tudi ne. Dejstvo ostaja, da je dandanes polemika o etnologiji in kulturni antropologiji živahna kot že dolgo ne. Vroče razprave je razvnela tudi novica, da se bo Oddelek za etnologijo preimenoval v Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo. Dodatno polemiko je sprožil tudi dopolnjen program tega oddelka, ki je vsebino do določene mere antropologiziral. Nekateri se opredeljujejo za program v celoti, nekaterim se zdi "sporni" določeni predmeti ipd.

Tokrat ne nameravam razpravljati o programu, k pisanju pričujočega članka me je spodbudilo dejstvo, da so nekateri nesporazumi posledica teoretskih nejasnosti v zvezi z razliko med etnologijo in kulturno antropologijo ter posledica neupoštevanja sodobnih metodoloških in teoretskih usmeritev v naši stroki, ki so v svetu uveljavljene. V tem zapisu se ne nameravam lotiti razmerja med etnologijo in kulturno antropologijo v celoti, temveč le nekaterih vidikov, ki se jih dotikajo aktualne polemike, a se pri debatah na to temo izpuščajo.

Tako so npr. nekateri mnenja, da je antropologija v današnjem času moda in le muha enodnevnica njenih zagovornikov. Pri tem pa zane-marjajo dejstvo, da je antropologizacija etnologije v sedanjem času vzhodnoevropski proces, ki je povezan tudi s preimenovanjem oddelkov. Tako se je npr. Oddelek za etnologijo Univerze v Budimpešti že preimenoval v Oddelek za kulturno antropologijo, etnologi iz Lodza so se preimenovali iz Oddelka za etnografijo v Oddelek za etnologijo, a v septembru 1991 prirejajo simpozij na temo urbana antropologija, etnologi beograjske univerze so svoj oddelek preimenovali v Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo... Podobne spremembe so značilne tudi za Sovjetsko zvezo.

Da gre v zadnjem času za sintezo vzhodne etnološko orientirane in zahodne kulturno- oz. socialno antropološko naravnane smeri, naka-zujejo, med drugim, tudi nekateri naslovi referatov Inter-Congress-a IUAES, ki je bil v Lizboni septembra 1990, kot je npr. prispevek V. Kryukova z Inštituta za vzhodne študije v Moskvi: "Beyond the ethnos: Perspectives of Dialogue with western Anthropology."

Omenjene tendence, ki so za sodobno etnologijo vzhoda realnost, pa so se pojavile že pred leti tudi v zgodovini slovenske etnologije. Tako npr. Vilko Novak leta 1956 v svojem članku "O bistvu etnografije in njeni metodi", zapiše, da je naloga etnologije "preučevati človeka kot kulturno bitje ter vsebino in obliko njegove kulture".¹ Če primerjamo to opredelitev s tistimi, ki označujejo antropologijo, vidimo, da so si zelo podobne, saj sta za antropološke definicije prav tako značilni kategoriji človek in kultura. Antropologijo opredeljujejo kot znanost o človeku. James Peoples in Garrick Bailey navedeta, da je to "znanost o človeku v odnosu do razporeditve, izvora, klasifikacije, ras, ter fizičnih značilnosti, in povezanosti med okoljem, kulturo in socialnimi dejavniki... Antropologija je študij človeštva v najširšem smislu."² Etnologija pa je, po opredelitvi Slavka Kremenška veda, ki preučuje ljudsko kulturo in način življenja na ravni vsakdanjosti. Vidimo, da tu termin človeka ni eksplicitno omenjen. Kljub temu pa se je isti avtor zavzemal tudi za preučevanje človeške tematike, ko v Uvodu k vprašalnicam ETSEO, leta 1976, pravi: "Poznavanje sestavin materialne, socialne in duhovne kulture ni cilj, temveč pogoj za spoznavanje npr. spodnjesarjinskega kmeta... trboveljskega rudarja, Slovencev nasploh."³ Ta poudarjanja niso bila osamljena, saj so se za preučevanje človeka bolj ali manj zavzemali tudi drugi, naj omenim npr. Janeza Trdino, Frana Levstika, Marijo Makarovič, Franja in Angelosa Baša.

Iz omenjenih tendenc v zgodovini slovenske etnologije lahko sklepamo, da t.i. antropološki pristop ni nekaj novega in naši stroki tujega, temveč, da je bilo tovrstno preučevanje že večkrat predstavljeno kot eden izmed ciljev etnološkega raziskovalnega dela. Res pa je, da smo pri uveljavljeni opredelitvi etnologije kot preučevanja ljudske kulture in načina življenja večkrat gledali na slednjega kot na človekov produkt, ki je neodvisen od le-tega. Prav tako so nam bili v največji meri zanimivi pojavi materialne, socialne in duhovne kulture per se, ne pa v relaciji do človeka, ki je *condito sine qua non* njihovega nastanka, isto funkcijo ima tudi v odnosu do načina življenja, saj je slednji odvisen od tistega, ki živi ta njemu lasten življenjski slog.

Tudi tovrstna polemika o odnosu med etnologijo in kulturno antropologijo ni nekaj novega v naši stroki. Zasledimo jo lahko že leta 1965 v Naših razgledih, med Slavkom Kremenškom in Nikom Kuretom. Niko Kuret v članku Nove smeri v nemškem narodopisju opiše tedanje tendence marburške univerze v smeri kulturne antropologije, ki so nadaljevanje tradicije, ki se je začela že 150 let pred tem časom z Wilhelmom Heinrichom in Adolfom Spamerjem, ko sta v središče preučevanja umestila človeka.⁴ V omenjenem prispevku se avtor zgleduje po Gerhardu Heilfurthu, tedanjem predsedniku Nemškega narodopisnega društva in zapiše: "Industrijsko visoko razvite dežele, kjer je tradicionalno ljudsko življenje že skoraj povsem odmrlo, seveda kličejo po novo usmerjenem narodopisju, po nečem kar bi moglo biti

podobno 'kulturni antropologiji' made in USA. Nemčija z 90 odstotki prebivalstva v industriji in podobnih poklicih dozoreva zanjo. Evropski vzhod je na prelomu, vendar je tradicionalno ljudsko življenje tod še tolikanj močno, da ostajajo sunki v 'kulturno antropološko' smer večidel poskusi, ki jim še manjka ne le metodoloških izkušenj, ampak zlasti zaledja v vrstah starejših narodopiscev samih. Seveda bo čas prinesel svoje, ker pač 'spremenjene kostelacije zahtevajo spremenjenih aspektov.' (Gerhard Heilfurth). Narodopisci pri nas sami najbolj vedo, kako nagle in popolne so spremembe v tradicionalnem ljudskem življenju ne le v Sloveniji, ampak tudi v drugih republikah."⁵ Če strnemo prizadevanja Nika Kureta, vidimo, da se poleg reševanja izginjajočega izročila, zavzema še za raziskovanje sprememb v sodobnem načinu življenja, ki pa zahtevajo sodobne metodološke prijeme.

Verjetno deskriptivna metoda (Niko Kuret v zgoraj navedenem članku govori o historičnem narodopisju) bolj zadošča pri raziskovanju ljudskokulturnih elementov. Za preučevanje sodobnega načina življenja pa jo je občasno potrebno dopolniti z uporabo drugih metod. Pri tem pa se postavi vprašanje identitete stroke. Kajti, če bo etnolog posegal le po socioloških metodah, bo njegova raziskava najverjetneje postala sociološka; podobno bi bilo verjetno, če bi uporabljal le historiografske metode in bi to njegovo delo bolj približalo zgodovini kot etnologiji.

Zdi pa se, da ta nevarnost identitete stroke izgine, če se dopolnitev etnološkemu pristopu išče v kulturni antropologiji. Kajti kot opiše Francis L. K. Hsu, ima antropologija značilnosti amebe - razteza se v različne humanistične in družboslovne znanosti.⁶ Hkrati pa ima tudi to trdno jedro, ki pa ga predstavljata prav etnografija in etnologija. Naša izpeljevanja se ujemajo z razdelitvijo razmerja med etnografijo, etnologijo in antropologijo, kot to opredeljuje Levi-Staruss v svojem delu *Strukturalna antropologija*.⁷ Posamezne dele te triade pojasni kot tri komplementarne stopnje raziskovanja: pri tem mu etnografija pomeni deskripcijo, etnologija predstavlja primerjalni vidik, stopnjo analize (ki se lahko začne že v etnografiji) in prvo stopnjo sinteze, prvi korak k posploševanju podatkov, antropologija pa je druga in končna stopnja sinteze.

Straussova delitev je uveljavljena tudi v zahodni antropologiji. Da gre pri antropoloških raziskavah pogosto le za razširitev oz. poglobitev prejšnjih stopenj, je razvidno tudi iz načina razmejevanja razmerja med etnologijo in kulturno antropologijo, kot ga opisujeta npr. James Peoples in Garrick Bailey v knjigi *Humanity: An Introduction to Cultural Anthropology*: "Ko skuša kulturni antropolog analizirati in razložiti način življenja ljudi na določenem področju ali pa primerjati različne življenjske stile, da bi preveril hipoteze o načinih življenja nasploh, pravimo, da opravlja etnološko stopnjo raziskovalnega dela."⁸ Nasploh pa je v svetu za omenjeni usmeritvi značilna terminološka

zmeda, ki je verjetno v veliki meri vplivala na nejasnost razmerja med etnologijo in kulturno antropologijo. Na Zahodu s terminoma etnografija in etnologija pogosto označujejo proučevanja neevropskih ljudstev. Izraza etnologija ter kulturna oz. socialna antropologija včasih uporabljajo kot sinonima, saj je etnološko stopnjo proučevanja večkrat težko ločiti od antropološke, tako kot je včasih težko ločiti med prvo in drugo stopnjo sinteze.

Nekateri izmed slovenskih etnologov ugotavljajo, da je nesmiselno zgubljeni čas s preimenovanjem in ugotavljanjem, ali bomo razprave označili kot etnološke ali antropološke, temveč je pomembno delo samo. Pri tem se zdi še najbolj demokratična rešitev beograjskega Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo, kjer vsak lahko najde svoje mesto, če se opredeli kot etnolog ali kulturni antropolog, hkrati pa nikogar ne ovira pri njegovem razmišljanju.

Če so bili, po dogovoru Slavka Kremenška k omenjenemu pisanju Nika Kureta, "kulturnoantropološki sunki" v vzhodnoevropski etnologiji 60. let še neznani⁹, lahko z gotovostjo trdimo, da so dandanes toliko bolj vidni. Vendar pa se v hamletovski opoziciji ne nahajamo le v primerjavi z našimi kolegi v vzhodnoevropski etnologiji, temveč tudi na Slovenskem so vidne določene tendence nekaterih sociologov po konstituiranju Oddelka za socialno oz. kulturno antropologijo. Izgleda, da je v današnjem družbenopolitičnem kontekstu antropologizacija postala nekoliko zanimiva za del družboslovja.

Pri upoštevanju vseh tendenc v naši stroki po svetu ter v družboslovju in humanistiki doma, izgleda zaključek članka Nika Kureta iz leta 1965 še toliko bolj aktualen: "Mar hudi očitki zanamcev ne bodo več kot upravičeni? Videant consules..."¹⁰

OPOMBE:

¹ Novak V., O bistvu etnografije in njeni metodi, v: Slovenski etnograf, IX (1965), str. 9.

² Peoples J. in Bailey G., *Humanity: An Introduction to Cultural Anthropology*, West Publishing Company, New York, 1988, str. 2.

³ Kremenšek S., Uvod k vprašalnicam ETSEO, Univerzitetna tiskarna, Ljubljana, 1976, str. 13.

⁴ Kuret N., Nove smeri v nemškem narodopisju, v: Naši razgledi, 7.8.1965, str. 302.

⁵ Ibid., str. 303

⁶ Hsu F. L. K., ed., *Psychological Anthropology*, Schenkman Publishing Company, Inc., Cambridge, 1972, str. 2

⁷ Lévi-Strauss C., *Strukturalna antropologija*, Stvarnost, Zagreb, str. 361-363.

⁸ Peoples J. in Bailey G., N. d., str. 5

⁹ Kremenšek S., Metodološke dileme, v: Naši razgledi, 6.11. 1965, str. 433.

¹⁰ Kuret N., N. d., str. 303

Natalija Vrečer

ZAPISNIK SESTANKA SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA

4. 12. 1990 NA ODDELKU ZA ETNOLOGIJO NA FILOZOFSKI FAKULTETI V LJUBLJANI

Navzoči: M. Ramovš, dr. S. Kremenšek, dr. I. Sedej, dr. J. Bogataj, dr. P. Vlahovič, M. Terseglav, I. Keršič, M. Ravnik, N. Križnar, I. Šumi, B. Baskar, M. Baskar, I. Saksida, D. Hribar, B. Brumen, D. Pediček

Študentje: N. Žlajpah, R. Brilej, M. Fišer, A. Šundov, P. Šega, M. Ferle, N. Valentinčič, M. Ramšak, B. Pivk

Navzoče je najprej v imenu društva pozdravila predsednica Slovenskega etnološkega društva Irena Keršič, ki je najprej predstavila vsebino tokratnega sestanka: predmet pogovora naj bi bil predvsem osnutek novega predmetnika na Oddelku za etnologijo oz. pogovor o tem, kakšen naj bi bil temelj študija etnologije in kakšne specialne usmeritve. Glede na vsebino tokratnega sestanka je Irena Keršič tudi izrazila obžalovanje ob odsotnosti predstojnika Oddelka za etnologijo dr. Božidarja Jezernika, ki je poleg tega, da je predstojnik tega Oddelka, tudi glavni nosilec oziroma pobudnik sprememb v študijskem programu. Vendar se le-ta povabilu na ta sestanek ni odzval. Irena Keršič je zato k besedi povabila prof. dr. Slavka Kremenška kot predstavnika Oddelka za etnologijo.

Spregovoril je dr. Slavko Kremenšek, ki je poudaril, da ne ve, kako je zdajšnji osnutek predloga novega predmetnika nastal. Prvotno je bila sprememba predmetnika mišljena za konstituiranje študija etnologije na FF kot samostojnega študija oziroma za oblikovanje treh možnosti; to so študij etnologije kot samostojen študij, študij pod A in študij pod B. Pri tem naj bi bil spremenjen predmetnik namenjen predvsem tistim, ki bi etnologijo vpisali kot samostojno skupino. Ta osnutek je izdelala Ingrid Slavec in je bil na Oddelku predložen 18. aprila 1990. Program dr. Jezernika, ki nosi datum 8. 11. 1990, pa naj bi bil bistveno drugačen (vendar pa ni pojasnil, v čem naj bi bila ta bistvena vsebinska razlika - op. D. Hribar) od takratnega predloga, nanj tudi ni bil dovolj pozoren in ni bil informiran. Iz objektivnih razlogov na kolegiju 14. 11. 1990, na katerem je bil omenjeni osnutek programa na Oddelku za etnologijo sprejet, ni bil navzoč. Zato se od tega programa tudi distancira in prevzema odgovornost le za svoje predmete.

Irena Keršič se je zahvalila dr. Kremenški za besedo in pozvala k besedi dr. Bogataja kot drugega navzočega člana Oddelka, vendar ta k povedanemu ni imel "kaj dodati".

K besedi se je prijavil Marko Terseglav, ki je dejal, da se vidi, da je bil ta predmet sprejet v naglici. Posegel je nekoliko nazaj in dejal, da se je o spremembi predmetnikov govorilo že pred dvema letoma. S strani Oddelka je bilo takrat predlagano, naj posamezne etnološke institucije (SAZU itd.) pripravijo svoje videnje vključevanja v novi predmetnik oziroma v študijski proces. Dogovorjeno je bilo, da se v ta namen člani Društva zberejo na posebnem pogovoru maja 1990, vendar pa se niso. Nato je Terseglav predstavil referat, v katerem je podal svoje videnje vključevanja folkloristike v študijski proces. (Ta prispevek bo predsednici društva posredovan v avtorizirani obliki, zato ga tu ne povzemam - op. D. Hribar).

Dodal je še, da v predmetnik niso vključeni nekateri predmeti, prepotrebni za znanje o nacionalnem in univerzalnem (kateri? - op. D. Hribar). Po njegovem mnenju pomeni to oženje programa. Oddelek nima splošne kulturne fizionomije Slovenije ali posameznih regij.

Sam se zavzema za to, da bi tudi raziskovalci iz drugih etnoloških ustanov lahko posredovali študentom rezultate svojega dela, za kar sedaj nimajo možnosti.

Besedo je povzela mag. Mojca Ravnik. Želi in upa na stik med Etnološkim društvom in Oddelkom za etnologijo. Je tudi za povezovanje med strokami, tudi za povezovanje z antropologijo, sploh se ji zdi, da se ta vidik, vidik odnosa med različnimi strokami, preveč banalizira. Socialna psihologija, politična in ekonomska antropologija - to so predmeti, ki širijo znanje, in nima nič proti njihovemu vključevanju. Glavna stvar pri tem pa je, da je teh teoretičnih predmetov v tem predmetniku v odnosu do tistih, ki so specialni za slovenski prostor, preveč, t. j. sorazmerje ni pravilno določeno. Zakaj Oddelek temu ne posveti več pozornosti? Predmetnik takšen, kot je, po njenem mnenju nima perspektive. Potrebni so novi predmeti, na primer: znanje pri Slovencih, oblike družbene organiziranosti, etnološko preučevanje mest - vse to in tudi drugi predmeti so nujni, če hočemo spoznati in razumeti življenje Slovencev.

Hkrati pa je tudi poudarila, da je študijski program stvar celotne stroke. Morda je le premalo stika med stroko in Oddelkom.

Za njo je spregovoril Naško Križnar: Gre za prelomnico v študiju etnologije. Na tem sestanku bi morali že v začetku razmisliti o strategiji delovanja etnološkega društva samega v zvezi z aktualnim predmetnikom in predvsem o smislu tega današnjega sestanka. Zavzel se je za to, da se gre zares v dialog z Oddelkom in ne da prevladujejo osebne zamere.

Posebej je še poudaril, da je študente etnologije treba seznaniti z

izsledki terenskega dela strokovnih etnologov, saj jim to doslej ni bilo dovolj omogočeno. (Njegovi predlogi bodo prav tako oddani v avtorizirani obliki, zato jih tu ne navajam v celoti - op. D. Hribar.)

Potem je Marko Terseglav postavil vprašanje, kaj je z vlogo socialne antropologije, glede na to, da se na Oddelku za etnologijo uvaja kulturna antropologija. Zakaj potem ne še socialna antropologija? V zvezi s tem mu glede dogajanja na Oddelku nihče ni znal odgovoriti. Odgovoril pa mu je Iztok Saksida, ki je dejal, da je razširitev socialne antropologije tudi v interesu Oddelka za sociologijo kulture na FF, ki tovrstne predmete že uvaja in se bo tudi preimenoval v Oddelek za socialno antropologijo.

Za tem je spregovoril Mirko Ramovš, ki je poudaril, da si na Inštitutu SAZU želi študente s širokim profilom znanja, ki bi jih lahko zaposlili, in ne da morajo "prišleke" šele oni popolnoma afirmirati.

Mojca Ravnik: Kot konstruktivno idejo je podprla predlog Naška Križnarja za sodelovanje z Oddelkom. Na podlagi današnjega sestanka naj se oblikuje mnenje Društva ter se ga pošlje na Oddelek.

M. Ramovš je postavil vprašanje širšega proceduralnega okvira sprejema novih študijskih programov na posameznih oddelkih v okviru Filozofske fakultete. Ali ni tudi Oddelek za etnologijo podvržen širši proceduri? Zakaj predstojnik Oddelka ni prišel na ta sestanek, saj je za program odgovoren pred širšo etnološko strokovno javnostjo. Zato je o predmetniku še treba razpravljati.

Naško Križnar: Iz tega predloženega predmetnika ni razvidna fizionomija Oddelka za etnologijo.

Odgovoril mu je dr. Janez Bogataj, ki je dejal, da sicer za vse predmete še ni napisana vsebinska obrazložitev, da pa nosilci posameznih predmetov to pripravljajo. Potem bodo stvari bolj razvidne.

Čez čas je dr. Bogataj zaradi pomanjkanja časa oziroma zaradi drugih obveznosti sestanek zapustil.

K besedi se je priglasil dr. Ivan Sedej, ki je dejal, da je nesmiselno pričakovati iz šole, tj. po končani fakulteti, specializiranega, dokončno afirmiranega etnologa, ampak predvsem razgledanega človeka. Univerza, torej tudi Oddelek za etnologijo, ima neko svojo avtonomijo. To torej ni tisto ključno vprašanje. Ampak je bistveno vprašanje, če Oddelek sploh ima kadre za predmete, ki jih sedaj uvaja.

Mojca Ravnik: Predmeti morajo biti vsebinsko predstavljeni, da bo jasno, kaj se bo potrebovalo, kdo bo nosilec določenega predmeta, itd.

Za Mojco je spregovorila Natali Žlajpah, predstavnica študentov, ki se redno udeležuje tudi kolegijev sodelavcev Oddelka za etnologijo. Dejala je, da so glede vsebinske predstavitve novih predmetov študentje že kar nestrpni, saj naj bi se novi predmeti začeli izvajati že v študijskem letu 1991/92. Oddelek svojih obljub, ki jih je dal študentom glede predstavitve novih predmetov, še ni izpolnil. Ne ve se, kaj je nova osnova predmetov. **Razočarani pa so predvsem, ker ni vpeljana samostojna usmeritev študija.**

Potem je pojasnila situacijo v zvezi s socialno psihologijo, ki je eden od novo določenih predmetov. Oddelek za etnologijo je zaprosil za sodelovanje psihološki, zgodovinski in geografski oddelek na Filozofski fakulteti, tako da bi študentje etnologije lahko v skupnem sklopu poslušali predmete: socialno psihologijo, socialno zgodovino in socialno geografijo. Vendar pa se je odzval le psihološki oddelek, tako da je v novem predmetniku določen le predmet socialna psihologija, ki sedaj sam kot tak mogoče res "štrli" iz celotnega predmetnika in mogoče pade iz konteksta. O tem bi bilo res smiselno razpravljati. Vendar pa je bila prvotna zamisel dobra.

K besedi se je potem oglasil dr. Petar Vlahović. Dejal je, da ga je nekoliko razžalostilo, ko je videl, da so predmeti v novem predmetniku določeni tako nesistematsko. Če se že vpeljuje novi naziv Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, potem je treba vedeti nekaj tudi o arheologiji, zgodovini, "usmenem narodnem stvaralaštvu", etnomuzikologiji. Zapostavljena pa je tudi urbana etnologija. Glavno pa je, da k novemu predmetniku ni podana vsebinska obrazložitev.

Irena Keršič je potem povzela, da je s predstojnikom Oddelka za etnologijo dr. Jezernikom resnično treba vzpostaviti stik, da bi se lahko strokovna etnološka javnost seznanila z vsebinskimi določili novega predmetnika, ker sedaj ostaja ta vsebina nejasna - moramo pa jo spoznati.

Prof. Kremenšek je potem še enkrat poudaril, da je bila prvotno sprememba predmetnika mišljena v funkciji konstituirati samostojen študij etnologije. Predmetnik po njegovem mnenju ni prediskutiran, ni načrten, in se čudi, da so ga kolegi pedagogi sprejeli. Zanj je ta predmetnik nesprejemljiv.

Mojca Ravnik: Potreben je nov sestanek in nadaljnji dogovori.

Marko Terseglav je še opozoril na to, da jih je Oddelek najprej sam povabil k sodelovanju, potem pa je sodelovanje sam ignoriral.

Dr. Ramovš je kot alternativo, glede na to, da dr. Jezernik ne želi kontaktirati z etnološkim društvom, predlagal sklic Zbora raziskoval-

cev, na katerem naj bi bil potem prisoten tudi dr. Jezernik.

Irena Keršič je potem sestanek zaključila s sklepom, da se zapisnik tega sestanka izroči tudi dr. Jezerniku in da se poskuša vzpostaviti pravo komunikacijo z Oddelkom za etnologijo.

Zapisnik tega sestanka je vodila in pripravila Daša Hribar.

PRISPEVEK

Novi predmetnik študija etnologije oz. antropologije je v tej obliki, kot ga imam pred sabo, preveč lapidaren, da bi se o njem dalo konstruktivno razpravljati. Zato se bom omejil le na svoje področje, to je na folkloristiko, ki je po najnovejši različici zreducirana na izbirne vaje v 4. letniku. Preden pa o tem povem kaj več, še tole: prof. Kremenšek je predstavil genezo nastanka novega predmetnika. Iz njegovih besed je razvidno, da je obstajal tudi predlog predmetnika s širšo utemeljitvijo vsakega predmeta. Škoda, da nimamo tega. Sploh pa bi o tem moral spregovoriti predstojnik Oddelka za etnologijo in obžalujem, da ga ni tu, čeprav je bil po zagotovilih predsednika društva povabljen. Čeprav sem obljubil voditeljici današnjega pogovora, da ne bom zmerjal in se jezil, moram vendarle reči tole: smo strokovno društvo in se pogovarjamo o strokovnih stvareh. Osebnе zamere in užaljenosti ne spadajo sem, zato sem več kot začuden, da je predstojnik Oddelka za etnologijo zavrnil naše vabilo na ta sestanek, kot nas je obvestila predsednica. Ne napadamo programa, še manj želimo rušiti avtonomijo univerze oz. oddelka, hočemo se le strokovno pogovarjati in dati svoje mnenje o strokovnih stvareh, tako kot smo delali vsaj že od leta 1975, ko je bilo ustanovljeno Slovensko etnološko društvo. Tudi takrat ni šlo brez ugovorov in zamer, toda nihče se ni nikoli izmikal društvenim debatam o etnoloških programih, kot je to sedaj storil predstojnik etnološkega oddelka. Prav kot predstojnik tega ne bi smel storiti, čeprav vemo, da je pred leti iz osebnih razlogov izstopil iz SED in ima sedaj novo Antropološko društvo. Strokovnih pogovorov se ne da tako ignorirati, kot to počne prof. Jezernik, saj konec koncev etnološki izobraževalni program kljub avtonomnosti univerze ni njegova zasebna stvar in fevd. Mislim, da gre tu za osebno užaljenost, ki stroki ne more prinesiti nič dobrega, zato najostreje protestiram proti takemu vedenju, ki kaže tudi, v kakšnem strokovnem in "odprtem" prostoru je nastajal novi program, za katerega lahko rečem, da je vsaj nedomišljen. Naj to ponazorim le iz folklorističnega zornega kota.

Danes nekateri antropologi po svetu (Bausinger) pravijo, da ni več potreba govoriti o t. im. ljudskem vedenju (Volkskunde) in ljudski kulturi (Volkskultur), ampak le o kulturi kot eni sami. Zato se Bau-

singer izogiba vseh povezav z besedo ljudski. Kdor pozna Bausingerjevo delo, se lahko z njim le strinja. Sočasno pa Bausinger opozarja, da nas raziskave in izsledki specialističnih strok (etnotekstologije, muzikologije, koreologije itd.) pripeljejo do samega bistva kulture nekega naroda, seveda če se pri tem raziskovalec specialist ne ujame v zanke stare, ortodoksne folkloristike, ki išče zgolj posebnosti, ampak se zaveda, da so raziskovane skupine in njihova kultura vedno nove, spreminjajoče se, čeprav je vse videti statično in stalno. Zakaj je tako, sem že pisal, in to je stvar predavanj. Sorazmerna stalnost je vidna, če poznamo to, čemur pravimo tradicijska kultura, saj je le iz nje možno narediti sklepe o transformacijah in inovacijah oz. spoznati nov tip vedenja in kulturnih potreb neke skupine, etnije ali naroda. Kulturna antropologija ne izključuje (in ne sme izključevati, na to opozarja tudi Bausinger) niti znanj niti kulturnih stvaritev, ki so že izginile ali so se spremenile, še manj pa lahko ignorira kulturo, ki še živi, se reproducira in nastaja na novo (pa je vseeno, kako sedaj to kulturo imenujemo), čeprav ima svoje korenine v tradiciji. Tega se dobro zavedajo vsi sodobni evropski antropologi, zato npr. med Bausingerjevimi študenti najdemo raziskovalce, ki se ukvarjajo z raziskavami življenja v današnjem pariškem parku ali proučujejo skupine ljudi na plaži, njihove povezovalne lastnosti in skupne cilje. Pri tem pa ne zanemarjajo tem, ki bi po mnenju naših kulturnih antropologov spadale k folkloristiki. Med evropskimi antropologi imamo torej "čiste" folkloriste, le da se ne imenujejo tako. To ni samo evropska znanstvena odprtost, ampak gre za znanstveno spoznanje, da sta neki narod in znanost lahko popolna le s celoto svojih raziskav. Zato se zavedajo, da folkloristika (ki ni le preteklostna veda) mora biti enakopravno zastopana v teh raziskavah, če naj bodo le-te celovite, saj je t. i. ljudska kultura del življenja, ki ga raziskuje kulturna antropologija. Konec koncev je folkloristika (čeprav samostojna veda) le del sodobnih kulturoloških vprašanj in zato ne vem, zakaj so pomembna folkloristična vprašanja, ki so povsod bistveni del kulturne antropologije, izpuščena iz novega učnega načrta etnološkega oddelka oz. so zreducirana na "izbirne vaje". S tem je slovenska kulturna antropologija naredila korak nazaj, saj so študentje ljubljanske Filozofske fakultete edini v Evropi in edini v Jugoslaviji, ki nimajo folklorističnih predavanj in so tako prikrajšani za pomemben del znanja o t. im. duhovni kulturi. To pa kaže, da so poleg slavistov tudi novodobni kulturni antropologi na Oddelku za etnologijo zgrešili samo bistvo tega predmeta, ki so ga zreducirali po osebnih in ne po znanstvenih merilih. Če pa je tako (in novi program kaže, da je), potem padejo vsi pomisleki o avtonomnosti oddelka in je o teh stvareh treba govoriti v strokovnih krogih ne glede na to, kaj si posameznik misli o Slovenskem etnološkem društvu. To je popolnoma druga stvar, ki z znanostjo nima prave zveze.

Kaj v praksi pomeni ignoriranje predavanj o slovenski duhovni kulturi (o folkloristiki) na Oddelku za etnologijo? Pomeni vsaj to, da je

naša tradicijska in še živa kultura, ki je pomemben del splošne kulture, za etnologa manj pomembna kot duhovna kultura npr. Zulujev, Pigmejcev ali evropskih narodov. Ker se v naših razpravah vedno kaj zaplete ali zameri, naj še enkrat opozorim, da nimam nič proti (nasprotno) evropski in neevropski kulturi, sem pa proti, če iz tega bogatega znanja izpustimo svojo duhovno kulturo. To je znanstveno nevzdržno. Poleg tega pa etnotekstološki in etnomuzikološki problemi niso samo provincialno slovenski (čeprav naj bi na slovenski univerzi vzgajali kadre in strokovnjake prav za slovensko kulturo in način življenja), ampak so tudi univerzalni. Kot je bilo že večkrat poudarjeno, napisano in znanstveno potrjeno, se npr. slovenska ljudska obredna (in še katera) pesem strukturalno ne razlikuje od obrednih pesmi npr. na Novi Gvineji, zato ker je tudi (strukturalno gledano) način mitičnega mišljenja pri različnih etnosih podoben ali enak; zato se slovensko mitično mišljenje ne razlikuje od makedonskega ali celo od papuanskega. Ta univerzalizem pa je treba spoznati (tudi univerzalizem in planetarnost v zgradbi pesemskih besedil in melodij) iz danih in razvidnih primerov domačega gradiva, ob katerem se potem lahko opozori še na specifiko in posebnosti. Ta specifika ni nacionalna, še manj nacionalistična evforija, ne gre niti za slovenocentrizem, ampak preprosto za pozitivistična dejstva, ki obstajajo, ki so tu, čeprav jih lahko upoštevamo v širšem evropskem teoretičnem okviru. V kulturnoantropološkem smislu se posamezni etnosti in nacije med seboj razlikujejo in ta različnost daje pečat neki samosvoji, etnični kulturi. In prav o tej specifikki, ki se kaže v specialističnih raziskavah, bodoči slovenski etnologi ne smejo zvedeti ničesar oz. jim je prepuščena kot izbirni predmet. Vendar pa bi to morala biti osnova njihovega študija.

Severnoameriški antropologi so npr. prišli do sklepa, da se da akulturacijske probleme pri razmejevanju ali sožitju nekaterih različnih etnij in narodov najlažje proučevati in določati s pomočjo specialnih disciplin, kot npr. etnomuzikologije in širše folkloristike oz. z njihovimi raziskovalnimi postopki. Pri nas pa je zdaj situacija obrnjena: več je splošnih znanj (po predmetniku) in bolj odprta so, hkrati pa v vsej svoji svetovljanskosti zelo ozka. Prišli smo do absurda: čim bolj se slovenska etnologija odpira svetovni teoriji, bolj postaja zaprta za specialna znanja in s tem za uporabo teorije stroke pri konkretnih slovenskih vprašanjih. To je najbrž tudi zato, ker smo iz obravnav prehitro izločili klasično delitev na duhovno, socialno in materialno kulturo. To pa je že drug problem in preobsežen za tole razmišljanje.

O slovenskem ustnem slovstvu pa o muzikologiji itd. mora študent etnologije nekaj zvedeti. Vseeno mi je, kje in kako, le zvedeti mora. Ali bi o tem slišal pri posebnem predmetu (folkloristici) ali v okviru slovenske ali obče etnologije ali pa v uvodu v kulturno antropologijo. Vprašanje pa je, koliko bo študent dobil znanja o folkloristici v okviru teh predmetov, ko pa vemo, da etnologi do zdaj niso slišali o fol-

kloristiki skoraj nič, saj so se šele v zadnjih letih le nekoliko seznanili z zgodovino in z začetki ustnega slovstva pri nas in z zbiratelji.

Gledano na kulturo kot celoto, brez poznavanja pomožnih oz. specialističnih disciplin in brez stika s konkretnim terenskim delom se zdi antropologija širok okvir, kamor lahko vključimo znanja, ki so do sedaj manjkala. Na prvi pogled ponuja antropologija zadostno skupno teorijo in metodologijo. Brž ko pa se bodo bodoči etnologi spoznali s konkretno etnologijo na terenu, bodo spoznali (in že spoznavajo), da etnologija sploh nima toliko skupnih točk z antropologijo, kot mislimo, in bo zato vsa antropološka teorija obvisela v zraku, tega pa si predavatelji gotovo ne želijo. Če že današnji etnologi včasih "obvisijo", bodo bodoči še bolj. Zakaj jim učni načrt tega ne bi olajšal z dodatnimi znanji, je odprto vprašanje. Da ne bo nesporazuma: zavedam se, da vsak študij lahko da le okvir, ki ga morajo potem napolniti raziskovalci sami. Toda kako bodo dopolnjevali védenje o nekem predmetu in problemu, če v času študija o njem niso nič slišali niti v najosnovnejših potezah.

Nekoč nas je prof. Bausinger na nekem predavanju opozarjal, naj se specialisti folkloristi ne bi ujeli v past in starejšo, ortodoksno folkloristiko negirali tako, da bi v raziskavah sploh opustili folklorne probleme in elemente v naši in kateri koli kulturi. Tradicijska kultura je obstajala in obstaja in zato jo je treba raziskovati in razlagati poleg vseh drugih kulturnih prvin, še bolje v sklopu in kontekstu teh prvin. Bo po tem sedanjem oddelčnem programu bodoči etnolog vsaj približno usposobljen za to? Mislim, da ne, ker je program ta znanja preprosto izključil. Še nekaj želim pojasniti ob tem: logično je, da nihče ne pričakuje, da bo bodoči etnolog, ko bo prišel s fakultete, takoj usposobljen za specialista v določeni disciplini, bodidsi da gre za konservatorja, muzealca ali za raziskovalca specialnih disciplin. Specialno znanje si bo pridobil in utrdil z obravnavo določenega problema in z delom v določeni ustanovi. Toda o teh specialnostih mora že nekaj slišati med študijem, da bo sploh vedel, kako širok je njegov raziskovalni radij in s kakšnim védenjem se bo srečal pri svojem poklicnem delu. Tega temeljnega znanja pa sedaj etnolog nima, vsaj kar zadeva folkloristične discipline, in sprašujem se, kdo lahko s tako lahkotnostjo odvzema študentom pravico do teh znanj, še posebej ker si jih študentje sami želijo in nas neprestano opozarjajo na to.

Drugo nesorazmerje v programu: že pred leti smo poudarili prijetno dejstvo, da slovenski etnologi poslušajo in dobijo več znanja o etnologiji in kulturah drugih jugoslovanskih narodov, kot pa njihovi študentje slišijo o nas. Naši študentje bodo po novem programu kar tri leta poslušali etnologijo Jugoslavije. Ta hvalevredna širokost pa se sprevrže v svoje nasprotje in absurd, če vemo, da slovenski etnolog ne bo zvedel skoraj nič o slovenski duhovni kulturi (ta je namreč

bila že doslej zanemarjena tudi pri predmetu slovenska etnologija). Razmerje se mi zato zdi obrnjeno na glavo. Bomo morda naše bodoče diplomante zaposlovali v Beogradu, Zagrebu, Prištini itd., saj bodo glede na program za te kulture mnogo bolj usposobljeni kot za slovensko? Zdi se mi, kot da bi bil nov učni program pisan na kožo nekaterih sedanjih predavateljev, ne dobro vedoč, kaj slovenski etnologji sploh potrebujejo in kakšen naj bo zato program etnološke katedre.

Za vse načrtovane predmete oddelek najbrž sploh nima še dovolj usposobljenih predavateljev. Zato bi moral začeti bolj sistematično vzgajati svoje študente in jih tudi usmerjati v specializacijo za tiste predmete, ki jih oddelek načrtuje. Naj pri tem spet stvari osvetlim iz folklorističnega zornega kota. Po polemičnih društvenih sestankih v preteklosti je Inštitut za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU prišel do spoznanja, da moramo kljub našim specialnim usmeritvam in disciplinam na to delo usposobiti in zaposlovati čim več etnologov, tako da bomo Inštitut v celoti etnologizirali tudi v folklorističnih disciplinah. Prav tu pa se je zapletlo, saj smo morali za nekatere discipline (ljudsko pesništvo in tudi proza) etnologe skoraj prositi, da bi se specializirali zanje in se zaposlili pri nas. Končno se je tudi to uredilo, poudariti pa želim, da bi bil naš Inštitut že zdavnaj prej etnologiziran, če bi etnologi že na fakulteti imeli folkloristična predavanja in bi jim bilo že med študijem jasno, kam se lahko še usmerijo. Do sedaj (če imajo priložnost) se v glavnem usmerjajo na področje materialne in nekaj socialne kulture, ker so pač na fakulteti o tem največ slišali, z nekaterimi plastmi duhovne kulture pa sploh niso seznanjeni. Zato je razumljiva negotovost študentov in diplomantov pri določanju za delo v specialnih etnoloških disciplinah, ki jih po krivdi učnega načrta ne poznajo.

Ob tem pa bodo študentje po novem lahko poslušali politično in ekonomsko antropologijo, socialno psihologijo in celo etnoastrologijo. Gre za pohvalno osvežitev in širitev predmetnika, ki pa zaradi nesorazmerja takoj izgubi svoj sijaj, saj ob tem vanj niso vključena nekatera za etnologa temeljna znanja, povezana z nacionalno in planetarno kulturo. Jasno je, da pri tem spet mislim na t. im. folkloristične discipline (etnotekstologijo, etnomuzikologijo, koreologijo), k temu pa bi dodal še ljudsko likovno umetnost in po vzoru zagrebške etnologije še slovensko dialektologijo za bodoče etnologe.

Kaj je s politično in ekonomsko antropologijo? Če bi bili sestavljalci programa dosledni, bi morali študentom vsaj predstaviti še socialno in fizično antropologijo. Če hočemo biti v antropologiji popolni in če se antropologija pojavlja tudi v imenu oddelka, potem je to logično vprašanje (še posebej gre za socialno antropologijo), čeprav vsak ve, da bi bila vključitev vseh antropoloških disciplin v Oddelek za antropologijo in etnologijo absurdna. Tega so se najbrž zavedali tudi sesta-

vijalci predmetnika in so nekaj dela pustili še antropologom, saj bi bilo drugače najbolje, da bi se novi etnološki oddelek združil kar z oddelkom za antropologijo na FSPN.

Reči je seveda treba, da meje med posameznimi vedami ne smejo biti dogmatično zacementirane in da je logika znanosti ta, da te meje tudi podira oz. jih prehaja. To pa se seveda da uspešno storiti takrat, ko dobro vemo, kaj je predmet naših raziskav, v čem je bistvo etnološkega raziskovanja in kje moramo prehajati v druge znanosti, da bodo raziskave celovitejše. Antropologija npr. je za etnologe nujna in njeno uvajanje na etnološki oddelek sem glasno zagovarjal že pred leti. Seveda pa sem imel pri tem v mislih dejstvo, da se etnologija zaveda svojega področja dela in svoje specifikke in da bo znala antropološke in druge discipline vključevati v svoje projekte in raziskave kot t. im. "pomožne" vede, kar počno tudi druge stroke. Tako kot npr. sociologiji ali antropologiji lahko v nekaterih primerih etnologija rabi kot pomožna veda ali folkloristiki slavistika in muzikologija itd., tako bi morala tudi etnologija vključevati te vede v svoj raziskovalni proces. Včasih je to prepletanje večje, a zaradi tega ni potrebno ene vede nadomeščati z drugo, in to še nedosledno. Npr. sociologija kulture, kulturna antropologija in etnologija imajo marsikaj skupnega in se v delu raziskav med seboj nujno prepletajo, toda do popolne združitve ali zamenjave ene vede z drugo lahko pride samo takrat, če določena veda ne pozna svojih ciljev in metodologije raziskovanja. Mogoče sem preoster, vendar se mi zdi, da današnja etnologija izgublja prav svojo temeljno usmerjenost in da se zaradi metodološke negotovosti odpoveduje svoji sorazmerni samostojnosti in temeljnemu cilju. Zato ne bom presenečen, če bomo imeli čez nekaj let sploh samo še sociologijo kulture in etnologije ne bo več niti v imenu. Glede na današnje dogodke se to prav lahko zgodi, če bodo pomožne vede postale credo, ne pa pomoč in bo etnološka teorija zato izgubljala svojo substanco in svoj lastni zgodovinski in teoretični spomin. Tragično pa je, da grobarji slovenske etnologije niso ne folkloristi niti sociologi ali zgodovinarji, ampak etnologi sami; to pa kaže na to, da današnja univerzitetna etnologija ni zmožna učinkovito uporabiti svoje teorije pri konkretnem raziskovalnem in terenskem delu, v konkretnem načinu življenja Slovencev in njihovi kulturi. Etnologija danes kaže, da bo ostala vsak čas brez svoje teoretične samorefleksije, za katero so se v prejšnjih časih močno prizadevali nekateri osamljeni člani Oddelka za etnologijo. Brez te samorefleksije pa ni samostojne vede in zato tu nič ne pomaga sposojena avtoriteta in metodologija drugih uspešnih ved, ki so si svojo uspešnost zgradile v dolgih letih trdega raziskovalnega dela in iskanj. Njihove raziskovalne dosežke je treba v kar največji meri izkoristiti pri dograjevanju lastne teoretične baze in njene znanstvene širitve, ne pa jih kar preprosto "ukrasti" in z izposojenim imidžem zakriti lastno neiskanje in teoretično negotovost.

Po novem učnem načrtu bo veliko moči na oddelku za etnologijo usmerjenih v teorijo posameznih disciplin, namesto da bi bile le-te vključene v sam predmet etnologije na vseh ravneh: v metateoriji, teoriji, pri slovenski in drugih etnologijah, pri vajah in terenski praksi. No, tu je res potreben najprej teoretični uvod v etnologijo in kulturno antropologijo. Ne zdi pa se mi smiselno, da morajo študentje po novem načrtu poslušati eno leto uvod v ta dva predmeta, eno leto pa zgodovino teh predmetov oz. etnoloških in antropoloških teorij. Po mojem mnenju bi se moral že v uvodu v teorijo strok nakazati tudi historijat razvoja različnih teorij - in to bi bilo tudi pedagoško bolj smiselno - kot tudi nasprotno: pri zgodovini etnoloških in antropoloških teorij naj se sproti vključuje vstop v njihovo teoretično bistvo. In še več časa oz. ur bi ostalo za tiste nujne predmete, ki so sedaj izpadli iz učnega načrta.

Sicer pa malce dvomim, če je sploh potrebno govoriti o znanstveni plati tega predmetnika, saj nekatera dejstva kažejo, da je šlo tudi za rokohitske in osebne intervencije predstojnika oddelka za etnologijo. To moje sumničenje je sedaj jasno potrdil prof. Kremenšek, ki je podal natančen potek vseh dogodkov. Tu se sprašujem še, zakaj je bila prof. Kremenšku na oddelku odvzeta beseda. To vse bolj spominja na zasebno kuhinjo z najslabšimi začimbami. Druga stvar, ki govori o oddelčni privatizaciji, je dejstvo, da je pred letom oddelek sam povabil folkloriste, naj pri etnološkem študiju sodelujejo s svojimi prispevki o folkloristiki. Oddelek sam je predlagal, naj bo po odmevnem pogovoru z Marijo Stanonik nov sestanek v maju 1989, ko bodo naša videnja v tiskani (razmnoženi) obliki predstavljena članom društva in članom Oddelka, ki ga je takrat med drugim zastopal tudi predstojnik Jezernik. Seveda novega sestanka ni bilo kljub spraševanju na fakulteti; o novem sestanku nihče ni hotel nič vedeti. Hkrati pa se je na vrat na nos sestajala oddelčna strokovna moč in pripravljala nov program. Ker me zanima le stroka, me ne morejo prepričati osebni razlogi predstojnika Oddelka za etnologijo, ki se brani pogovorov z etnologi in etnološkim društvom. Koliko manj besed bi bilo treba, če bi imeli v rokah predmetnik s kratko obrazložitvijo; za tega prof. Kremenšek trdi, da je obstajal. Manj nejasnosti bi bilo, če bi danes predstojnik sam pokomentiral nov program. Če bi ga vodili strokovni razlogi, bi to tudi storil in bi sam povabil k razpravi etnologue, ne pa da smo nov program dobili tako rekoč "pod roko". Je pa po drugi strani to le logično nadaljevanje nerazumljivega obnašanja Oddelka za etnologijo, ki je že pred leti prekinil pozitivno društveno tradicijo komentiranja programov na skupščinah etnološkega društva. T. im. poročila etnoloških ustanov je prvi začel ignorirati prav oddelek za etnologijo, zato me danes ne bo nihče prepričal, da ne gre za osebne zamere in privatizacijo, s tem pa je prekinjeno vsako strokovno komuniciranje. Si to univerza oz. oddelek sploh lahko privošči? In to še na škodo študentov.

Marko Terseglav

DISKUSIJA

Mislim, da je samo dejstvo, da ima oddelek za etnologijo sedaj možnost izboljševati vsebino študija, razveseljivo. To je razlog za optimistični začetek tega pogovora kljub obžalovanja vrednemu dejstvu, da večine članov oddelka s predstojnikom vred ni tukaj in smo tako rekoč brez sogovornika. Govorim kot predstavnica generacije, ki je poslušala predavanja prof. dr. Vilka Novaka in prof. dr. Slavka Kremenška, ki sta nas učila o regionalni etnologiji Slovenije, Jugoslavije in Evrope, o neevropski etnologiji in o obči etnologiji. Takrat se posameznih predmetov ni dalo poglobljati. Normalno je, da stroka načelno podpre trud članov oddelka.

Že na začetku naj povem, da se mi zdijo meje med strokami prehodne, debata o tem pa posebej v zadnjem času v časopisih hudo zbanalizirana. Vendar pa mi sploh ni jasno, čemu oddelku spreminjati ime, saj ima etnologija jasno identiteto, z dodajanjem kulturne antropologije pa se seveda postavi vprašanje, zakaj ne socialna in fizična, če že sploh kakšna antropologija. Kulturno in socialno antropologijo obravnava obča etnologija, saj so prva skripta in tudi edina o tem prav Obča etnologija Slavka Kremenška iz leta 1973.

Novi predmeti, kot npr. ekonomska in politična antropologija in socialna psihologija, so gotovo koristni, vendar pa se mi zdi za ta oddelek najvažnejše, da širi, pogloblja in razvija specializirane temeljne predmete slovenske etnologije. Za pogovor v društvenih okvirih pa si moramo predvsem postaviti vprašanje: V kolikšni meri se v študiju etnologije kaže napredek in stanje v slovenski etnologiji? Ali se v tem predmetniku kaže specializacija slovenske etnologije? Menim, da je delež predmetov, posvečenih slovenski etnologiji, veliko preskromen. Ne morem razumeti, da se temu predmetu odreja tako malo prostora, saj ni mogoče, da bi en sam predmet o kulturi in načinu življenja tudi v prihodnje moral ali mogel zadoščati. Po mojem je bistvo razvoja mlade slovenske etnologije prav v njeni današnji razvejaniosti, zato si posebne predmete že zaslužijo mnoga področja materialne, družbene in duhovne kulture, npr. tradicionalno gospodarstvo s tehnikami, predmeti in njihovimi nazivi, obrt, stavbarstvo, noša, prehrana, oblike družbene organizacije, šege letnega in življenjskega kroga, delovne šege, posamezne veje folkloristike, znanje (v predmetniku je etnoastrologija; tu bi morala biti vsaj narava v celoti). Oddelek za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani se je uveljavil z etnološkim proučevanjem mest, z urbano etnologijo. Opravljenega dela in objavljenih raziskav je veliko, nesporno je to področje pomembno za slovensko etnologijo. Ne morem razumeti, da v seznamu tega predmeta ni.

Kolikor bi bilo za slovensko etnologijo poskrbljeno v skladu z njenim

današnjim stanjem in razvojem, bi ob nakazanih predmetnih širitvah in novih teoretičnih predmetih to res lahko bil čudovit študij, v nasprotnem primeru pa je po mojem ta predmetnik brez perspektive. V četrtem letniku je sicer cela vrsta izbirnih predmetov, ki pa po mojem ne morejo nadomestiti temeljnih znanj. Mislim, da etnolog ne bo usposobljen za kustosa v muzeju, potem ko bo eno leto poslušal predavanja o muzeologiji, zgodovini in vrstah muzejev itd., ampak je veliko bolj pomembno, da bo poznal tradicionalno kulturo, postopke, predmete in nazive in tudi sodobne inovacije. Podobno velja za konservatorstvo. Treba je poznati regionalno stavbarstvo, stavbe, načine in materiale; samo konservatorstvo z zgodovino, načini in zakonodajo varstva kulturne dediščine se lahko predela hitro, saj se poglavitno izkusi v praksi. Tudi v turizmu bo lahko etnolog uporaben samo, če bo poznal regionalno stavbarstvo, gospodarstvo, nošo, prehrano, šege, glasbo, ples, narečja... Brez poznavanja temeljnih etnoloških področij etnolog ne bo mogel koristno delati v vejah uporabne etnologije, četudi bi jih imenoval applied anthropology...

mag. Mojca Ravnik

MNENJE

Glede na dosedanje izkušnje v Inštitutu za slovensko narodopisje ugotavljamo, da oddelek za etnologijo študentom daje primerno teoretično podlago, premalo pa stvarnega znanja o vseh področjih narodopisja ali folkloristike. Nihče ne terja ali pričakuje specialistov, saj se bodo za to usposabljali v ustanovah, kjer se bodo zaposlili. Mislimo pa, da bi morali biti s stroko, ki se ji bodo posvetili, toliko seznanjeni, da jim ob nastopu službe ne bi bilo treba začeti od temeljev, kar se sedaj praviloma dogaja. S tem se podaljšuje čas njihovega usposabljanja in otežuje pridobivanje znanstvenih naslovov.

Mirko Ramovš

DISKUSIJA

Ne bom govoril o novem učnem načrtu, ki smo si ga pred časom skrivaj podajali pod mizami, ampak o ekcesu, ki ga je ta program izzval. Zakaj?

Ta program se mi zdi dovolj jasen, da bi se o njem dalo kompletno razpravljati. Po moji grobi oceni nima prave, jasne identitete. Če je nastal kot odziv (kritika) na neki drug program brez pravega lica, je tudi sam zgrešil namen. To je prvi kavelj. Dalje.

Če odmislimo vse čustveno, zasebno in vse nevljudnosti, ostane dejstvo, da je program študija etnologije pred veliko spremembo. (Če bo pomembna in tehtna, še ne vemo!) To pa je sprememba velikega segmenta slovenske etnologije in zato ne brez posledic za celo telo slovenske etnologije.

Ob takih dogodkih navadno rečemo: namen je dober, pot pa ni prava. To pa spet pomeni, da se je nakopičilo toliko nerešenih problemov, da je zdaj nemogoče vse rešiti na normalen način.

Razlogi za spremembe so lahko zelo številni. Pogrešam tehtno analizo teh razlogov. Na primer: slovenska etnologija v veliki meri še vedno brska za "realnimi" etničnimi vrednotami, medtem ko se je velik del slovenskih vrednot že zdavnaj preselil na simbolno raven. Tam se zdaj dogaja etnična emancipacija, ne pa v ljudski kulturi in v načinu življenja. Ali z drugimi besedami: danes je več etnografije v parlamentu kot pa v zdravem kmečkem okolju.

Ali kaj podobnega. Taki razlagi bi vsi prisluhnili.

To so vse lahko razlogi, ki kličejo po spremembi "dogem" slovenske etnologije. Tako pa smo zdaj v položaju, da zapoznelo kritiziramo dosedanje programe oddelka in hkrati novi program. Zato bi bilo treba najprej razmisliti o strategiji in taktiki SED oz. pritiska strokovne javnosti. Zdaj nimamo pravega sogovornika. Sodelavca oddelka, ki sta navzoča, sta bolj v vlogi članov SED kot zastopnikov oddelka. Eden od njiju sploh ni bil o ničemer obveščen oz. mu je bila odvzeta beseda, drugi pa je na kolegiju glasoval za novi program!

Kaj je torej namen našega sestanka?

1. Podpreti tiste, ki so bili odrinjeni pri določanju o spremembah. Vendar, kdo sploh so to?
2. Ugotoviti slabosti programa in na tem ali na prihodnjih sestankih sestaviti pretehtane pripombe ali celo alternativni program in pripraviti sestanek s centrom odločanja na oddelku. To bo šele pravi sestanek.

Ugibam:

1. Ali se bo oddelek na naš poziv hotel pogovarjati? Gotovo se bo skliceval na svojo avtonomnost. Mi pa na odgovornost oddelka do celotnega telesa slovenske etnologije. Prognoza je slaba. Dosedanje dogajanje kaže, da oddelek ne priznava SED za svojo strokovno bazo. Pred temi dogodki je bilo z močno udeležbo oddelka ustanovljeno novo Antropološko društvo. Ali bo to društvo zdaj nova strokovna in posvetovalna baza novega oddelka?
2. Oddelek bo na naše vabilo pripravljen na dialog. Izmenjali bomo

pripombe in nato trgovali za njihovo uveljavitev. V tem pogledu je moja individualna izkušnja pozitivna. Sedanji predstojnik oddelka mi je pred kratkim sam ponudil, da bi v novem programu podprl študij vizualne antropologije v večji meri kot doslej. Mislim, da to lahko javno povem, saj bi ostal rad načelen. Borim se za uveljavitev svoje stroke na oddelku, hkrati pa želim ohraniti kritično distanco do zastavljenih sprememb. Vizualna antropologija je bila doslej zastopana v programu z dvema urama fakultativnih vaj. Če želi vodstvo oddelka razširiti zastopanost VA v študijskem programu, to pomeni, da vsaj v tem pogledu gradi na kontinuiteti. In to se mi zdi spodbudno. Ne morem pa si predstavljati, da si zdaj vsak strokovnjak, za katerega se oddelek zanima, posebej uveljavlja mesto svoje stroke v novem programu.

Gre torej za pragmatično kontinuiteto, za pametno naložbo v obstoječe moči in znanje po načelu VIRIBUS UNITIS. Naj se peljejo naprej topografske raziskave in razširitev glavnega predmeta - etnologija Slovencev, toda ne na račun obogatitve predmetnika z novimi predmeti. Za slovensko etnologijo so značilne uporabne usmeritve - konsekvatorstvo, muzejstvo. Večina etnologov je zaposlenih v teh dveh panogah. Na tem področju je bilo veliko storjenega. Oddelek je že doslej premalo izkoriščal "feed back" tega nakopičenega znanja, z novo usmeritvijo pa so lahko te izkušnje sploh odrezane. Posledice bo čutil oddelek sam, čutilo pa ga bo tudi slovensko etnološko telo. Zato se ne sprašujem samo, kako naj slovenski etnologi vplivamo na program visokošolskega študija etnologije, ampak tudi, kako bodo vrtooglave in nepremišljene spremembe vplivale na slovensko etnologijo v celoti. Ali so sestavljavci novega programa kaj misli na to? Ali se zavedajo subtilnih povezovalnih procesov?

Naško Križnar

NEVIDNI, NESLIŠNI SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

INJA SMERDEL

Že nekaj časa se zdi, kot da Slovenskega etnografskega muzeja preprosto ni v ozvezdju "Vélikega vozà" kulture. Tu in tam se zgodi, da nas omenjajo kar kot etnografski oddelek Narodnega muzeja; ob zadnjem kulturnem škandalu, navidezni dilemi "lipe ali slike", pa nas je pri naštevanju ustanov (... Opera, Narodni in Prirodoslovni muzej, Cankarjev dom...) v "kulturno-umetniškem karéju" Ljubljane pozabil celo pesnik, član predsedstva. Zakaj smo tako nevidni, tako neslišni, smo sicer slutili, a ker smo pač kustosi, tisti troti in čebele v muzejski hierarhiji, ki naj bi bili, kot so nas učili, "strpni in preudarni" pri svojem početju, smo se zatekali v svoje delo. Govorili smo si: "Mi-slimo, torej smo". In v tej zmoti smo delali; delali in verjeli, da se to vidi, da torej obstajamo, da obstaja Slovenski etnografski muzej.

V zadnjih dneh, ko se nam vse bolj dozdeva, da je delo, ta povzdignjena človeška kategorija, lahko celo odvečno, da ob primerjavi vzneta občutke nelagodja in da ga je najbolje pozabiti, izničiti, če ni bilo opravljeno v pravi, veljavnejši hiši in če ga niso prodajali dovolj glasno ter vedno navzoči glavarji takih hiš, pa iz "strpnih" ljudi "preudarno" postajamo malce nestrpni. Nevidnost in neslišnost nam namreč oponašjo tisti, ki najbolj vedo za vsak naš korak. Zato jo, vsaj kar se dela tiče, zanikamo. Resda ne spadamo med tiste institucije, ki znajo vsako svojo izpuščeno sapico spremeniti v medijski vihar; a vsaj v preteklih dveh letih celo naš muzej v medijih ni bil neprisošten. Skoraj vse, kar se je pri nas delalo, je imelo svoj odmev v časopisih, na radiu, na televiziji.

V leto 1989 smo krenili z razstavo Risani zapisi, z razstavo risb iz našega arhiva, terenskih risb predmetov (in kmečkih hiš, notranjščin, noš, obrti, iger), kakršne sicer skrivajo zbirke našega depoja. V tisku so bili Risani zapisi označeni kot "razstava za sladokusce". Televizijski program, pa je ob soočenju vidnih risb z nevidnimi predmeti, spravljenimi v depoju, nedvoumno načel problem stalne razstavne postavitve in primerne prostora zanjo. V tem, 89. letu smo bili živahni še naprej. Pomagali smo proslaviti tudi za etnologijo pomembnega moža, polihistorja Valvazorja, z dokaj nenavadno, delovno zahtevno rekonstrukcijo slovenskih kmečkih hiš po upodobitvah v Valvazorjevi Slavi. Potem smo nastopili z muzeološko svežo, problemsko etnološko razstavo o gospodarsko kulturni posebnosti zahodnih delov

Slovenije, o ovčarstvu s selitveno pašo na Pivki (o transhumanci) z naslovom Kam so vsi pastirji šli.. Z njo smo pospremili izid knjige (zrasle iz muzejske etnološke raziskave) o načinu življenja in kulturi posebne skupine ljudi, pastirjev in njihovih gospodarjev. Zadnji mesec 89. leta pa smo zablesteli celo na Dunaju, v Österreichisches Museum für Volkskunde, s paradno razstavo Človek in čebela, apikultura na Slovenskem v gospodarstvu in ljudski umetnosti. Kljub temu da smo 90. leta v naših razstavnih dvorinah zgubili tla pod nogami (kopali so kleti), smo razstavljali kar naprej. V dvorinah Narodnega, "s tramovi podprtega" muzeja smo poleti postavili Človeka in čebelo; v Goriški muzej in jeseni v Etnološki oddelek Pokrajinskega muzeja v Kopru smo preselili razstavo Kam so vsi pastirji šli... (s to bomo marca 1991 gostovali še v Etnografskem muzeju v Zagrebu). In to sploh še ni vse odmevnejše delo preteklih dveh let. 1989. leta so kot skupni projekt Slovenskega etnografskega muzeja, galerije Ars in DO Novoles nastale kopije (100 oštevilčenih) kmečkega stola (iz leta 1812) iz naših zbirk. "Da bi bil del dediščine dostopen širšemu krogu" in da bi na tržišče prišel "uporaben, reprezentančen kos, oplemeniten s tradicijo". Projekt je bil predstavljen na razstavi (v galeriji Ars) Stoli iz zbirk Slovenskega etnografskega muzeja. 90. leta smo v podobnem sodelovanju imeli prste vmes tudi pri Novolesovi zibelki za vsakega tretjerojenca. Izdelana sicer pri njih, bo v tako plodne domove stopila kot kopija zibelke iz naših zbirk.

Poleg razstav in drugačnih posredovanj dediščine, kakršno hranimo in ohranjamo v naši hiši, smo skrbeli še za razvoj njene čim boljše, čim popolnejše dokumentacije - za poenotenje le-te v slovenskih muzejih in galerijah ter za povezavo z Evropo in s svetom z muzejskim računalniškim programom MODES. V tem si mirne duše lahko lastimo pol pionirstva, pa tudi prav potihem se vse ravno ni dogajalo.

Tale inventura dela seveda ni popolna: v njej manjka kup manj vidnega in manj slišnega dela, a pričujoče pisanje pač ne namerava biti poročilo. Da bi pomirila sladostrastne iskalce slabosti drugih, pa še posip pepela na lastne glave. Ob vsem, kar smo v zadnjem času naredili, je tudi nekaj tistega, česar nismo. Že vse predolgo ni izšla naša revija Slovenski etnograf. S tipkopisi iz leta 1988 je šele v teh dneh dočakala prve korekture. Članki v njej posegajo v 19. stoletje, v različne kulturne sestavine. Snovani so bili kot ogrodje razstave, ki je nismo postavili. Iz več razlogov. Eden izmed njih smo mi sami. Razstavo smo poskušali ustvariti kolektivno, ob tem, da smo generacijsko, miselno in po strokah raznolika delovna skupina.

S tem glasom "nevidnih in neslišnih" v kulturni goščavi, s pripovedjo o vsem tistem, kar smo v zadnjem času naredili (in s priznanjem tistega, česar nismo), se ne borimo za svojo potrditev. Te smo, vsak na svoj način, doživeli obilo. Glas dvigujemo za prihodnost Slovenskega

etnografskega muzeja. V tej hiši nas je namreč nekaj, ki mislimo, da se je zanjo vredno in potrebno boriti. Ne zato, da bi morda ne izgubili dela in svojih plač, temveč zato, ker to delo z veseljem opravljamo; ker imamo radi svoj poklic in ker smo prepričani, da je dediščina, ki jo ohranjamo v našem muzeju, jo preučujemo in le občasno razstavljamo, eno samo opredmetenje tako zelo iskane slovenske kulturne identitete. To je, vsaj če jo bomo iskali v preteklosti, stoletja ustvarjalo in soustvarjalo še do tega, našega stoletja večinsko slovensko prebivalstvo, kmetstvo, bolj ali manj daleč v čas pomaknjeni predniki skoraj slehernega Slovenca. Njihovo in našo dediščino, ki jo poznavamo povečini pod imeni "ljudska (materialna, socialna, duhovna) kultura" in "ljudsko izročilo", nekateri južnoslovanski narodi imenujejo "narodno blágo".

Primerno pomenu besede "blágo", besede, ki so jo včasih celo Slovenci razumeli kot premoženje, imetje, imajo tovrstno narodovo dediščino tudi razstavljeno. Vsa jugoslovanska prestolniška mesta imajo svoje etnografske muzeje s stalnimi razstavnimi postavitvami povečini v lastnih stavbah. Le Ljubljana ne. Kakšni so tovrstni muzeju po za-

S snemanja mladinske televizijske oddaje Nejc in Tina v etnografskem muzeju (marca 1989) (foto Stane Sršen)

hodno- in po vzhodnoevropskih prestolnicah, pa so za nas sanje kamenodobcev, zazrtih v Evropo 2000.

Obstoječi Slovenski etnografski muzej je namreč institucija, historično vkleščena v skupnem bivališču z dvema sorodnima ustanovama, z Narodnim in s Prirodoslovnim muzejem. V tej sicer trodomni stavbi, imenovani Narodni muzej in do "ujedinjenja" Kranjski deželni muzej Rudolfinum, so leta 1923 zbirke "predmetov narodopisnega značaja", zbirke virov kmečke kulture presegle svojo dotedanjo vpetost in ustanovljen je bil samostojen Kraljevi etnografski muzej. Po koncu druge vojne preimenovan v Etnografski in potem v Slovenski etnografski muzej je kljub deklarirani samostojnosti in stalno razstavljenim delom zbirk (do leta 1963; od takrat naprej so razstave le občasne) ostajal v dodeljenih delovnih prostorih in v treh razstavnih dvoranah večni podnajemnik.

Tak status imamo še danes, kljub sporadičnim poizkusom za pridobitev lastne stavbe; in kot taki smo nesuvereno navzoči v akropoli kulturnih institucij.

Vsakemu količkaj po svetu razgledanemu človeku mora biti jasno, da muzej, ki ima delovne prostore za kustose na enem koncu "lastnikove" hiše (čeprav na prijetno preurejenem podstrešju), za stalno postavitev pretesne razstavne dvorane (po letošnjih gradbenih posegih celo okrnjene) na njenem drugem koncu: utesnjeno knjižnico (eno od treh temeljnih knjižnic z etnološko literaturo), utesnjene delavnice in depojske prostore (ki kljub svoji sorazmerni urejenosti v marsičem ne ustrezajo zahtevam za hranjenje muzejskih eksponatov), ki so povrh vsega še dislocirani (oddaljeni okrog 20 kilometrov), da tak muzej, razseljen in podnajemniško odvisen, ne more delovati normalno, kaj šele sodobno.

Ob problemu, kakršnega pomnimo in kakršnega se morda, nekje v svoji podzavesti, nekateri kulturni politiki le zavedajo, so zato razumljivi njihovi elegantni, a tako kratkovidni naklepi, da bi nas, naseljujoče isto hišo, vrnil v naročje Narodnega muzeja. Kot njegov nepogrešljivi, integralni del. Prej ali slej se naj bi namreč v njem postavljala stalna zgodovinska razstava o civilizaciji na Slovenskem. Za vsak tak prikaz pa bi bile zbirke virov kmečke kulture še kako potrebne.

A kaj, ko v etnografskem muzeju nekateri premišljamo drugače. O zgoraj povedanem sicer sploh ne dvomimo. Pri vsaki taki in podobni zgodovinski raztavi bomo, polni interdisciplinarnega duha, radi enakovredno sodelovali. Pa vendar zato, da bi s predmeti polnili "kmečke kotičke" in v najboljšem primeru "kmečke sobe", nikakor ni neogibno, da bi postali "integralni del" Narodnega muzeja.

Naša vizija je drugačna. Tudi mi si želimo "velik, sodoben, v prihod-

nost zazrt muzej". In če se iz te zastrtosti spustimo na realna tla: potrebujemo dovolj veliko, lastno hišo, v kateri bomo lahko delovali kot pravi muzej: ne le muzej dobro ohranjenih zbirk, temveč muzej s stalno razstavo izbranega dela svojih, okrog trideset tisoč eksponatov, ki - podobno kot nekatere zbirke Narodne galerije - "ostajajo neznan-ka celim generacijam". Nekoč je nekdo malce zlobno navrgel, da je "vse etnografije" za en sam lojtrski voz. Težák bi bil tak voz in usod-na njegova vsebina: predmetne priče gospodarjenja, dela, bivanja, oblačenja, trgovanja, družbovanja, ljubljenja, verovanja in umetniškega ustvarjanja sicer brezimnih ljudi, vendar ljudi, ki so redili sloven-ski narod.

Zaradi svojega samozavedanja in da bi naši in naših otrok otroci ne iskali zaman tovrstnih vidnih prič svoje nacionalne identitete, smo dolžni to dediščino primerno razstaviti; in ob tem, morda edini med muzeji, zmožni vizualno sporočiti, da je slovenska kulturna identite-ta spojina niza regionalnih identitet. Kraševac bi na naši razstavi lahko zagledal "vipavko", intarzirano skrinjo, tako drugačno od tiste, okrašene z vrezanim ornamentom, ki jo bo kot svojo spoznal Prek-murec, in od tiste, bogato poslikane, s kakršno se bo ponašal Gore-njec. In Dolenjec se bo čudil, kako je jarem z njegovega gričevja drugačen od izěsa iz koroškega hribovskega sveta.

Poleg prostorov za stalno razstavo, delovnih prostorov, knjižnice in delavnice bi imeli radi v tej svoji dovolj veliki hiši tudi depojske pros-tore in še sobe za video projekcije in predavanja, sobe za prikazova-nje in ustvarjalno spoznavanje starih ročnih spretnosti, prostor za oddih in okrepčilo med ogledovanjem vsega razstavljenega ter muzej-sko prodajalno literature, plakatov, razglednic in replik izbranih eksponatov. Pač sanjamo. Normalen, sodoben, evropski, nikakor ne sanjski model muzeja.

S svojimi sanjami, s svojo vizijo ne želimo ogrožati nikogar izmed tistih, ki se v tem času borijo za prihodnost svojih institucij. Le nevi-dni in neslišni nočemo in ne smemo več biti. Ne zaradi sebe, temveč zaradi nas vseh. Pomenimo problem, vendar ne nerešljiv; a odklanja-mo poenostavljene rešitve. In tako smo podtaknili to zrno graha, da bi nekateri tam gori manj zadovoljno spali in potem, nespeči, več premišljali ter končno predramljeni tudi kaj naredili.

IZLOŽBA "STARI ZAGREBAČKI OBRTI"

MARIJA ŠERCER

Izložbu "Stari zagrebački obrti" organizirao je Muzej grada Zagreba i Povijesni muzej Hrvatske povodom 900. obljetnice grada Zagreba. Izložba je otvorena u prostorijama Muzeja grada Zagreba u Opatičkoj ulici 20, na oko 800 m² prostora s 544 eksponata. Tema izložbe je povijest zagrebačkih obrta od pojave prvih bratovština (postolara 1377, mesara 1387) i cehova u 15. stoljeću, do njihova ukinuća 1872. godine.

Cehovska organizacija prenesena je iz njemačkih zemalja u krajeve Ugarske, Hrvatske i Slavonije u vrijeme kada su cehovi u zemljama zapadne Europe već u zalazu. Zanimljivo je, da su se održali sve do druge polovice 19. stoljeća. Cehovi su u početku imali značajnu ulogu, jer su se brinuli za redovitu opskrbu stanovništva dovoljnom količinom kvalitetne robe. Svojim članovima ceh je pružao sigurnije materijalne uvjete života. Brinuo se za ostarjele, bolesne i siromašne članove, a umrlima je priređivao dostojan ispraćaj.

Povijesni razvoj Zagreba odvijao se pod specifičnim uvjetima. Sve do 1850. godine grad se razvijao na tri upravna područja. Najstarije područje bilo je kaptolsko, zatim područje zagrebačkog biskupa i konačno područje slobodnoga i kraljevskog grada na brdu Gradecu. Na Gradecu su se pojavili prvi cehovi (krojača 1447, postolara 1466, krznara, uzdara i remenara 1466, itd). Na Kaptolu, cehovi se javljaju početkom 17. stoljeća. U njih se udružuju i obrtnici s biskupova područja. Do ukinuća cehova Zagreb je imao ukupno 22 ceha i jedno trgovačko udruženje.

Na izložbi, povijest zagrebačkih cehova prikazana je arhivskom gradom (privilegije, cehovske isprave, naukovni listovi, potvrde o radu i cehovski zapisnici), kao i predmetima koji se čuvaju u zagrebačkim muzejima. To su, cehovske škrinje, pečatnjaci, tablice za pozivanje i cehovski cimeri. Zagrebački cehovi imali su također organizacije kalfi koje su po uzoru na majstore imale pravila, škrinju i "kantu". Bio je to vrč iz koje se pila "čaša bratimstva" (Bruderschaftsbecher). Kalfa je radi usavršavanja u struci morao otići na trogodišnje "vandranje". O tome svjedoče potvrde o radu s vedutama gradova do kojih su dospjeli zagrebačke kalfe. Putna knjižica (Wanderbuch) uvedena 1816. godine, omogućila je veću kontrolu kretanja i ponašanja

kalfi. Među izloščima nalazi se putna knjižica krojačkog kalfe Ivana Bogadija koji je doputovao do dalekog Hamburga i Stralsunda.

Cehovi su bili vrsta vjerske organizacije. Do 1813. godine u cehove su se primali samo rimokatolici. Članovi ceha morali su sudjelovati u vjerskim obredima, a osobito na tijelovskim procesijama pod svojim cehovskim zastavama. Cehovske zastave su nažalost najugroženija vrsta grade, pa je od njih izloženo svega šest komada. Od cehovskih oltara iz Župe crkve Sv. Marka sačuvan je sam oltar Obraćanja Sv. Pavla o kojem je vodio brigu gradečki čizmarski ceh. Kaptolski cehovi okupljali su se u župnoj crkvi Sv. Marije. Postolarski ceh brinuo se o oltaru Sv. Jakoba, kasnije Sv. Josipa, a čizmarski ceh o oltaru Sv. Marije Magdalene. Poslije obnove crkve u drugoj polovici 18. stoljeća za njihove oltare kupljene su slike Antona Cebeja s prikazima "Sv. Marije Magdalene" i "Smrti Sv. Josipa". One će biti izložene na retrospektivnoj izložbi spomenutog slikara koju priređuje Narodna galerija u Ljubljani.

Na izložbi "Stari zagrebački obrti" prikazan je također način trgovanja u Zagrebu. Tu su isprave kojima se odobrava održavanje velikih godišnjih sajмова ("Kraljevski", "Markovski", i "Margaretski" sajam), cjenici roba i limitacije cijena. Ukazuje se na borbu Kaptola i Gradeca oko ubiranja tržišnih pristojbi kao i na mjesta održavanja sajмова (Kaptolski trg, Markov trg i Harmica, današnji Trg bana Jelačića). Na propadanje cehova ukazuju spisi s kraja 18. i iz 19. stoljeća koji govore o pojavi gotove robe manufakturne i tvorničke proizvodnje. Cehovska organizacija bila je usudena na propast zbog zastarijelih uvjeta privređivanja. Uz cehovsku gradu izlažu se također obrtnički proizvodi zagrebačkih krojača, postolara, čizmara, stolara, zlatara, bravara, kovača, graditelja, opančara, tkalaca i gumbara. Ovi predmeti posuđeni su većim dijelom iz Riznice zagrebačke katedrale, Muzeja za umjetnost i obrt i Etnografskog muzeja u Zagrebu.

Izložba će biti otvorena do sredine srpnja ove godine. Ona je popraćena opsežnim katalogom i videokazetom na temu starih zagrebačkih cehova. Uskoro će izići strip Julesa Radilovića, s uvodnim tekstom autorice izložbe i kataloga, koji će na popularan način prikazati život čizmarskog kalfe Martina Škornjaka.

OBROBNIM RAZSTAVAM OB ROB ALI O KONJIH, KI NE DVIGAJO PRAHU

IVANKA POČKAR

Gledano iz središča se je na jugu naše slovenske države, res že skoraj na meji s Sotlo, julija 1990 zgodila etnološka razstava Hrana 7 praznikov v Kapelah. Gre za praznike, kakor so jih živeli prebivalci krajevne skupnosti Kapele. Zajema sedem vasi: Kapele, Jereslavec, Podvinje, Rakovec, Slogonsko, Vrje in Župelevec. Naselja ležijo na ravnini, ki se spušča k reki Sotli. V omenjenih vaseh živi približno 1200 prebivalcev.

Ne glede na žalostno podobo stavbe in nespodbuden prostor je v prebeljeni telovadnici Osnovne šole Kapele razstavo požlahtnilo toliko stvari, da je kmalu zbledela črna misel o neustreznosti prostora. Razstavno opremo smo pripeljali iz Posavskega muzeja Brežice.

Steklene stene, ki so ločevale hrano od obiskovalcev, so dajale občutek čistosti in "higienskega minimuma", vseeno pa se človek med stekli ni počutil odtujenega, saj ga je niz sedmih pomembnih dogodkov, spremljan z resničnimi dokazi o tem, "kaj so jedli v starini", popeljal v čarajočem krogu okoli svatovskega omizja v sredini.

Od zibelke do fureža so rastli dogodki na razstavi, ves čas pa jih je, okoli in okoli, spremljalo budno oko belega svatovskega jagenjčka, vsega "naštikanega", s sladkornimi kodrčki, položenega med miroljubno in predvsem ljudsko zelenje asparagusovo. Ni manjkala kokošja juha z rezanci, ne šarkelj z vdetim pušpanovim pušeljcem v sredini in ozaljšanim s papirnatimi vrtnicami, ki jih je izdelala postarana ženska roka. Izobilje hrane je bilo kos izobilju vezenin, ki so jih iz predalnika vzele in pogrnile gospodinjinke roke le ob "ta vélikih" praznikih.

Razstavljenih je bilo na desetine najbolj značilnih in raznovrstnih prazničnih jedi, ki so si jih nekaj privoščili. Poleg tistih resničnih so bila s fotografskimi povečavami prikazana še očem všečna jedila, ki se jih gotovo tudi usta ne bi branila. Celo napis na zgodovinsko mlajši torti je spodbujal namišljena mladoporočenca: "Naj bo sonce al' vihar, naj bo srečen mladi par!" Kako bodeče pa utegne biti življenje, je opominjala sladica v obliki ježa, ki niti hrušk ni pozabil doma. Z okusom sestavljen poročni šopek je bil rekonstrukcija "pake-ta" (=poročnega šopka) iz poveljnih let. Zanj se je potrudila Cvetličarna Colarič v Brežicah.

Kapelska godba je imela pač povsod v življenju Kapeuca prste vmes. Skoraj ni svatovske slike brez muzike, ne vélke maše, ne pogreba. Kapelska muzika hodi s človekom od rojstva do smrti. Vkorakala je tudi v pričujočo razstavo.

Z onega konca razstave, od koder je dišalo po kurji juhi, so se svetile krstne pogače v obliki pletenice in pletenega srca. Oglasila se je rjava kokoš, ki je bila tudi na razstavi, vsa živa in našopirjena, in je hodila k znanilcem rojstva in krstnikom.

Belo krstnih srajčic in pregrinjal je peljalo do keliha prvega svetega obhajila z vsem pripadajočim - od bele lilije, bele obhajilne obleke, prvega molka in mašne knjižice do konjske vprege, ki je popeljala prvoobhajanca k obredu. Za "firmo" (=birmo) je bilo še bolj slovesno: s fotografij zrejo fantiči s kravjeki, klobuki s kratkimi krajci in čevlji iz boksa, v novih gvantih, kajpada. Ob birmi je spet zadišalo po župi, pečenem in pohanem mesu, nato po kolaču.

Prikaz prvega svetega obhajila na razstavi Hrana 7 praznikov v Kapelah (julija 1990) (foto I. Počkar)

Žetev je pripovedovala o "lepih" časih, ko so žanjice na roke žele, škrici pri ruti pa so jim, poštirkanji z moko, trdo stali. Del razstave

o žetvi je bil sončen in vesel, z vonjem po snopju in slutnji o šegavosti. Praznični predpasnik se je belil v ozadju zlato rumenega venčka iz klasja z rdečimi papirnatimi rožami maka in belim poljskim slakom. Iz jerbasa je zadišalo po klobasah, ki so jih vedno prihranili za čas žetve. Dišalo je tudi po belem kruhu, čebuli in vinu. Le tri stopinje naprej je razstavo ogledovala slamnata baba, iz razigranosti in nagajivosti oblečena, s pismom mlatičem s porogljivo vsebino za pasom. Krajevni praznik Kapél je velika maša, dan Marijinega vnebovzetja, 15. avgusta. Kdo ga je kdaj zamudil? Kapeuc že ne! Razstava je dala slutiti, kaj je ta dan pomenil ljudem. Bilo je veselje in petje in muzika, nazadnje še veselica in ples. Pa štanti z lectovimi srci, konjički, molki. Dan z okusom po medicini in "grahlleju".

Kot zadnje je bilo na razstavi prikazano dogajanje ob "furežu" (=koli-nah), ki je bil velik družinski praznik. Po jutranjem kozarčku žganja so se oprijeli nabrušenih nožev in postorili vse do razkosanja prašiča. Sedaj je zadišalo po pečenih jetrih in kislem zelju. Do večera so napravili krvavice in mesene klobase ter razrezali slanino. Na furežni večer so si privoščili hrbtívno župo z rezanci in pečenko.

Številne jedi, ki so jih za razstavo pripravile ženske iz sedmih vasi obravnavane krajevne skupnosti Kapéle, so v prostoru zaživele predvsem zaradi ponazoritev in ozadja sedmim ključnim dogodkom v življenju kapélskega človeka.

Dihali so klobase, šarklji, jagenjčki, juha, živa kokoš v košari, bele vrtnice v poročnem pušeljcu, kita iz gozdne lipice, ki je krasila vhod v svatovsko pojedino, pšenično snopje v rástavi, celo nevestin "šlajer" nad svatovsko mizo je rahlo podrhteval.

Nad 100 fotografskih povečav in 300 eksponatov je vsebovala razstava Hrana 7 praznikov v Kapélah. Med ogledovanjem so ji sproti vdihnili dušo ljudje, ki so doživljali opisovane praznike, in kdo le se ni vsaj enkrat v življenju поблиže spoznal vsaj z enim od teh ključnih dogodkov.

140-letnici gasilske kapelske godbe je bila posvečena razstava v sosednjem prostoru Osnovne šole Kapéle. To in razstavo o hrani sedmih praznikov si je v treh dneh vročega julija 1990 ogledalo več kot 3.000 ljudi.

Predvsem si jo je ogledala množica iz ljudstva, Kapeuk in Kapeucev, bila je razstava "iz ljudstva ljudstvu", ob njej pa sem zaman pričakovala svoje znance po stroki. V središču se baje dogaja vsemogoče. Imajo Cankarjev dom, imajo tudi konje, za katerimi se dviga prah, in pravijo, da jih od tega prahu veliko kiha.

Kako je, če se na robu kaj dogaja? Postavim v letu 1989, ko je Posavski muzej slavil 40-letnico svojega obstoja. Pripravili smo temeljito razstavo o delovanju našega muzeja, ki je bila po moji presoji nekonvencionalna in v določenih načinih šokantna. Za razliko od vročega (morda nemogočega) julija 1990 je bila na ogled v zmernem oktobru in novembru 1989. Pa tudi letni čas ne zavdaja. Naših strokovnih kolegov, še t. im. "matičnih", tudi na posebno povabilo ni bilo. Vendar so prišli novomeški in belokranjski. Kje si, obrobje? Kjer si.

Od maja 1989 do januarja 1990 smo delavci Posavskega muzeja Brežice v izložbenih vitrinah prazne Agrarijine trgovine, v nekdanji Lébarjevi hiši v Brežicah, pripravili 15 muzejskih razstav z najrazličnejšimi temami. Predstavili smo brežiški stari most nekoč in danes, peko kruha in kuhanje v peči v preteklosti, notranjščino kmečke in meščanske sobe, modo ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja v Brežicah, varovanje kulturne dediščine v Posavju, arheološke najdbe, praznovanje prvega maja po starem, starejše in očesu ljube eksponate iz Posavskega muzeja, delo slikarja F. Stiplovška, založništvo v Posavskem muzeju, Brežice na starih fotografijah, šege na Miklavževo v Posavju, božične šege in novo leto.

Izložbena okna so v najprometnejšem delu Brežic, nasproti edinega hotela in pet korakov od slovitega kafiča Vrtnica. Spričo spominov je prostor pred izložbo postal shajališče starih Brežičanov. Ganljivo je bilo videti, kako jih spomin na nekdanje dni poživlja in radosti. Vhod med izložbenimi okni je že več let zaprt, toda predmeti v izložbi so bili tako vabeči, da je marsikdo poskušal vstopiti v ta hram, ki že zunaj obeta. Trčil je vsakdo na povečavo "dosjéja" Posavskega muzeja, vpeto za steklom vhodnih vrat, z osnovnimi podatki o delu in delavcih Posavskega muzeja.

Prireditel Ljudski godci Posavja, ki je potekala v novembru 1990 v Motelu Čatež pri Brežicah, je spremljala muzejska razstava Ljudski godci in glasbila v omenjenih izložbenih vitrinah. Razstavljenih je bilo 31 glasbil in 9 fotografskih povečav. Razstavico sta spremljala ljudska glasba iz zvočnika nad izložbo in nastop godcev s citrami in harmoniko pred njo.

Ko smo pripravljali razstave v izložbah, so nas spraševali, kaj bo naslednje, in so pričakovali vsakih 14 ali 21 dni novo. Ni bilo neodmevno, čeprav se prah ni dvigal za konji, posebno ne do Ljubljane. Brežice niso na robu zato, ker nimajo Robbovega vodnjaka.

VPRAŠANJA OB KOZOLCU*

ANDREJ MALNIČ

Letos bo poteklo šestdeset let, odkar je bila natisnjena razprava Antona Melika Kozolec na Slovenskem [Mel 31]. O njenem pomenu pričajo besede Franja Baša, ki je istega leta v svoji oceni tega dela zapisal: *"To je v naši in svetovni literaturi prvo delo, ki obravnava slovenski kozolec kot zemljepisno in narodopisno celoto."* [Baš 31, str. 332] Na tem mestu želimo zastaviti nekaj vprašanj, ki jih implicira današnje branje te knjige, kakor tudi prejšnjih in poznejših razprav Baša, Vurnika, Pirkoviča in Stabeja. Pri tem nas bo zanimala predvsem geneza kozolca in ne vsa problematika, ki jo ti avtorji obravnavajo.

Preletimo najprej osnovne poteze različnih pogledov o nastanku in razvoju kozolca. Melik je najpomembnejši predstavnik tiste smeri, ki trdi, da je kozolec v severovzhodnih Alpah slovenskega izvora in, kakor je sam zapisal:

...razvoja kozolca do toplarja ne smemo staviti v novo dobo, marveč ga moramo predpostavljati že kot starejšo napravo. Na to kažejo že starinske označbe zanj, še bolj pa dejstvo, da imamo tako na široko razširjen enak tip z istimi varijskimi. [Mel 31, str. 57]

Tej razlagi nasprotni sta mnenji Iva Pirkoviča in Franja Baša. Prvi ne le da pojav razvitejše oblike kozolca razume kot fevdalčev premišljen gospodarski odgovor na klimatske razmere v 17. in 18. stoletju, marveč odreče kozolcu tudi vsakršno ljudskost:

Vendar mislim, da bi nam arhitektonske in estetske podobe kozolca ne mogel dovolj pojasniti niti dolgotrajen razvoj; saj bi ju zares težko označili za zgolj folklorni... Tu je, zlasti pri velikih gruntarskih kozolcih, tudi toliko razumarske gradbene drznosti, da bi jo težko pripisali samo folklornemu razvoju, naj bi bil še tako dolg. [Pir 64, str. 289]

Pirkovič se je skliceval tudi na Baševo razpravo iz leta 1929. Toda Baš, ki je tudi postavil razvitejše oblike kozolca v novejši čas [Baš 29], klimatskih razmer ne poudari tako kot Pirkovič. V svoji zadnji razpravi [Baš 84, str. 145] je Baš menil, da naj bi se kozolec (stog) razvil s srednjeveškim tesarstvom iz ostrvi. Nadaljnji razvoj je tesno vezal na naprednost kmetijstva in velikost ter gospodarsko moč

* Vprašanja je avtor zastavil v okviru diskusije na podiplomskem predavanju prof. Angelosu Bašu januarja 1991.

kmetijskega obrata. Poudaril je pomen in vlogo fiziokratizma, nastopov novih poljedelskih kultur, kmetijskih orodij. Skratka, razvoj kozolca in njegovo širjenje razloži znotraj stvarnega gospodarskega okolja.

Kozolec sodi med etnografsko najpomembnejša gospodarska poslopja na Slovenskem. Z njim je kmet na Slovenskem rešil predvsem vprašanje sušenja žita v snopih. Sušenje žitnega snopja v kozolcih pa je na delu slovenskega ozemlja zavrlo zraščanje vseh gospodarskih poslopij v eno stavbo, ker arhitektura kozolca za tako zraščanje ni bila primerna. [Baš 84, str. 146]

Tako glavni predstavniki različnih mnenj. Vendar pa obstaja še preveč odprtih vprašanj, da bi lahko izrekli sodbo. Pomisleke navaja že Pirkovič [Pir 64, str. 290]. Eden temeljnih je prav gotovo vprašanje o gospodarskem okolju, v katerem naj bi se kozolec razvil. In prav zato predlagamo, da velja to problematiko kozolca premisliti v okviru raziskave Marjana Britovška Razkroj fevdalne agrarne strukture [Bri 64]. Čeprav Britovšek kozolca v svojem delu ne omenja, je njegova raziskava relevantna tudi za problem:

Razdeljevanje srenjskih pašnikov in gozdov je ustvarilo skupno z zemljiško odvezo v ožjem in širšem smislu pogoje za razvoj kapitalističnih oblik individualiziranega kmetijstva. [Bri 64, str. 78]

Vprašujemo: ali so razvite oblike možne v srenjskem kmetijstvu, ali pa nastopijo šele v okolju, kjer se kmetijstvo individualizira? Je kozolec last srenje ali pa morda individualne kmetije? Kakšen je tedaj bil vpliv razdelitve srenjskih pašnikov in gozdov na razvoj kozolca? Tudi gozdov; saj je za razvitejše oblike kozolca potreben kakovosten stavbni les, podložniki pa vse do 15. stoletja niso imeli lastnih gozdov. Ob tem omenimo še problematiko gozdnih služnosti. Te pomisleke bi mogli navezati na Stabejeve raziskave iz leta 1954. Stabej je raziskoval obdobje od 16. do 19. stoletja in je na lastno razočaranje prve zapise o kozolcu odkril šele v gradivu iz 17. stoletja:

Domala prepričan sem bil, da bo kozolec omenjen ali celo zapisan s slovenskim izrazom v kakem urbarju na slovenskih tleh, v Andrea Rezla Gornih Buqi leta 1582, ali v kaki drugi listini med znanimi slovenskimi rokopisnimi starosvetnostmi. [Sta 54, str. 35]

Zanimiv je tudi Melikov zemljevid geografske razširjenosti kozolca na Slovenskem [Mel 31, pril XXXVIII] (glej tudi [Muš 70]). Na tem zemljevidu najbolj preseneča dejstvo, da razvite oblike kozolca ne prestopijo slovenskohrvaške politične meje. To naj bi, po Melikovih besedah presenetilo že Rhamma [Mel 31, str. 47]. Znano je, da večji del ozemlja "s popolnim gospodvom kozolca (tu se suši samo v kozolcu; uporablja se samo kozolec s streho)" [Mel 31, pril XXXVIII] pravzaprav pripada nekdanji deželi Kranjski*. Tako Baš:

Mogoče je izhodišče kozolca Dolenjska, kjer je dosegel najvišjo izobliko, odtod pa se je širil drugam, na vso Kranjsko, pa tudi v Celjsko kotlino, ki je npr. po ugotovitvah I. Orožna še v 16. in 17. stol. dajala žitno desetino le v snopih s kop, in to na področjih, kjer danes kop ne poznajo (npr. okoli Vranskega).

Ali bi zato bilo možno poleg razlogov, ki so jih doslej navedli omenjeni avtorji, pomisliti še na upravnopolitične deželne meje znotraj slovenskega prostora, tj., v kolikšni meri bi mogle na geografsko razprostranjenost kozolca vplivati - poleg gospodarskih - tudi upravno-politične razmere v posameznih slovenskih deželah? Posebej še v Savinjski pokrajini, ki je bila leta 1311 odvzeta Kranjski ter priključena Štajerski [Kos 85, str. 254]. In kjer so še v 16. in 17. stoletju "dajali žitno desetino le v snopih s kop" [Baš 84, str. 146], čeprav je okolje Savinjske pokrajine v geografskem pogledu slično onemu na ožjem Kranjskem. Tu pa so kozolec vsaj v 17. stoletju že poznali.

* Kranjska je stara Krajina, to je pokrajina, ki se je prvotno raztezala od Hrušice do Vitanjske gore in Boča ter od Julijskih Alp in Karavank do Kočevskih gozdov in spodnje Krke. Ta Krajina je v geografskem oziru sicer primeroma trdno sklenjena, toda ne toliko, da bi se mogla zoperstavljati negeografskim faktorjem, ki so jo razbili v dve polovici: ožjo Kranjsko (Gorenjsko, del Notranjske in Dolenjske) in Savinjsko (porečje Savinje in desno porečje Sotle) [Kos 85, str. 236].

- [Baš 29] Franjo Baš, Gospodarsko poslopje v Savinjski dolini, Stavbe in gospodarstvo na slovenskem podeželju, Izbrani etnološki spisi, Ljubljana 1984, str. 150-165.
- [Baš 31] Franjo Baš, Kozolec na Slovenskem, Gospodarska poslopja na slovenskem podeželju, Izbrani etnološki spisi, Ljubljana 1984.
- [Baš 84] Franjo Baš, Gospodarska poslopja na Slovenskem, Stavbe na slovenskem podeželju, Izbrani etnološki spisi, Ljubljana 1984.
- [Bri 64] Marijan Britovšek, Razkroj fevdalne agrarne strukture na Kranjskem, Ljubljana 1964.
- [Kos 85] Milko Kos, Postanek in razvoj Kranjske, Srednjeveška kultura, družbena in politična zgodovina Slovencev, Ljubljana 1985, str. 254.
- [Mel 31] Anton Melik, Kozolec na Slovenskem, Ljubljana 1931.
- [Muš 70] Marjan Mušič, Arhitektura slovenskega kozolca, Ljubljana 1970.
- [Pir 64] Ivo Pirkovič, O nastanku žitnega kozolca, Slovenski etnograf XVI-XVII, Ljubljana, 1964, str. 289-305.
- [Sta 54] Jože Stabej, Gradivo za obravnavo o Kozolcu na Slovenskem, Slovenski etnograf VI-VII, Ljubljana 1954, str. 35-72.

OB IZIDU NEKE KNJIGE

NIVES SULIČ

Človek je res idiot. Preživi raziskovalni tabor v Beli Krajini, že desetega po vrsti, nato celo večnost grize svinčnik in končno le ustvari članek z izsledki s tega tabora, potem še dolge mesece mori sodelavce, naj vendarle že dokončajo svoje članke, da bo zadeva končno le zagledala beli dan. Ti mečkajo, zamujajo, potem pa se le zgodi čudež in vsi članki so na kupu. Potem se moraš bosti z nemarno tiskarno in njenimi malomarnimi delavci, ki se požvižgajo na dane dogovore in jim je vseeno, kako bo knjiga izgledala. Škripaš z zobmi in kolneš dan, ko si jim - naivno, da je kaj - vnaprej nakazal plačilo natisa. In ko končno knjiga izide in seveda še zmeraj ni takšna, kot bi morala biti, če bi tiskarna solidno opravila svoje delo, se ti najprej stemni pred očmi in skleneš, da nikoli več ne prestopiš praga te ugledne ustanove, nato pa se pomiriš in si rečeš: Samo da je zunaj. In ko vidiš, kako ob predstavitvi publikacije domačinom, za katere je bila pravzaprav tudi pisana, mimogrede izginejo vsi izvodi, in kako vaščani kradoma listajo po njej in iščejo svoje ime ali pa fotografijo, si rečeš: Splačalo se je. Čeprav se nobenemu od novinarjev ni zdelo vredno priti na predstavitev - Stari trg je vendar tako daleč od dolenjske metropole, pa še vreme je bilo tako slabo (morda je vzrok tudi dejstvo, da je bila to ravno pustna sobota, tudi novinarji se morajo kdaj pa kdaj poveseliti). Ni pa bilo tako slabo, da bi zaustavilo peščico naivnih etnologov, avtorjev posameznih člankov, ki so se v snežnem metežu prebili v Belo krajino iz Ljubljane ali Maribora, in so bili presenečeni, ko so v vaški gostilni zagedali toliko zbranih domačinov.

Potem pošlješ knjigo na vse mogoče ugledne naslove, jo razdeliš kolegom in čakaš. Čakaš na odmeve, ki jih ni, nestrpno trgaš poštarju iz rok četrtkovo Delo s Književnimi listi, pa Dolenjski list, ki tolikokrat javka, kako se slabo godi dolenjski kulturi. Kolegi molčijo, vseeno jim je, ali pa slišiš po ovinkih: "Kaj se pa tale gre? Kdo pa misli, da je?" Ves besen skleneš, da boš napisal sam svojo oceno, pa se ti zdi le preneumno. Vmes pa dobivaš pisma neznancev iz Domžal, ki prosijo za knjigo, pa opravičilo domačinov, ki se zaradi bolezni niso mogli udeležiti predstavitve, pa njihove zahvale za vabilo na predstavitev. Kolegi pa molčijo, kot da bi bili plačani za to.

Človek je res idiot. Vedno znova.

SOCIALNE VLOGE ANTROPOLOGIJE INTERKONGRES IUAES V LIZBONI (5.-12. 1990)

PETER FISTER*

Na posebno povabilo organizatorjev kongresa IUAES sem bil kot vodja sekcije zadnjega kongresa v Zagrebu (1988) naprošen, naj na letošnjem srečanju v Lizboni predstavim del raziskav, ki so bile tedaj navedene. Po prvem dogovoru naj bi sodeloval v sekciji Anthropology and Environment.

Ker kljub številnim prošnjam vse do konca avgusta ni bilo mogoče dobiti zagotovila za pokritje stroškov, čeprav je bil referat že pripravljen, nisem mogel dovolj zgodaj potrditi udeležbe; kasneje se je pokazalo, da je bil to problem skoraj polovice referentov. Po obvestilu, da je bil vendarle zagotovljen denar (po posredovanju etnološkega društva), je bilo mogoče dovolj hitro vzpostaviti zvezo z organizatorji kongresa in pripraviti vse potrebno za udeležbo.

Kongres je potekal v Lisboni, deloma v starem univerzitetnem centru (F. C. S. H. Campus), deloma v novem (tehniške fakultete), video sekcija je delala posebej v Palácio Ceia pod pokroviteljstvom portugalske TV in ministrstva za informacije.

Od prvotno predvidenih pribl. 450 udeležencev se jih je (po podatkih informacijskega centra) udeležilo okrog 360; največ je manjkalo referentov iz SZ, manjkali pa so tudi nekateri prijavljeni iz Jugoslavije. Organizacija kongresa je bila v splošnem močno nagnjena k improvizaciji, odpovedane so bile strokovne ekskurzije, preoblikovali so sekcije, dnevna informacijska služba je delovala le provizorno. Najboljše je bila pripravljena video sekcija, za katero je bilo potrebno posebno dovoljenje.

Predloženi referat z naslovom The Parallels between the Preservation of Architectural Heritage and National Identity so organizatorji uvrstili v temeljno sekcijo Anthropology and Culture, ki je bila najštevilnejša po referatih in po poslušalcih. V njenem okviru so bile zbrane tudi nekatere teme, ki bi sicer sodile v bolj specializirane (npr. v povsem novo sekcijo Urban anthropology), tako da je bila celota zastavljena močno mozaično. Referat sem predstavil v petek, 7. 9. 90, v dopoldanskem terminu. Posebno zanimanje za temo so pokazali udeleženci iz Evrope (Nizozemska, Velika Britanija, Portugalska itd.) iz Indije in iz obeh Amerik - z njimi sem vzpostavil ustrezne zveze, posebej s predsednikom sekcije za muzeologijo M. K. Gautamom, s katerim naj bi tudi v prihodnje izmenjavali izkušnje.

Poleg dela v temeljni sekciji sem se aktivno udeležil tudi kongresnega dela v sekcijah Anthropology and Museology in v video sekciji, obakrat z diskusijskimi prispevki.

V muzeološki sekciji jim je za razliko od osnovne (kultura) uspelo skleniti z nekaterimi temeljnimi dilemami: največ razprave je bilo v zvezi s pojmom ohranjanja materialne kulturne dediščine "in situ" oziroma možnosti prenašanja v druge kraje, posebno muzeje ali celo druge regije. Večina razpravljalcev se je strinjala, da gre za čim doslednejše ohranjanje "in situ", posebej še pri arhitekturni dediščini, široko razpravo pa je zbudilo vprašanje tako imenovanih "nacionalnih" predstavitev; temeljno vprašanje je bilo, kaj pomeni kulturna dediščina, ki so jo nekdanji kolonizatorji prenesli v Evropo, danes pa jo narodi, ki so se v Afriki, Aziji ali drugje že osamosvojili, zahtevajo nazaj kot svojo. V zvezi s temi vprašanji se je dokaj jasno pokazala tudi omejitev pri postavljanju arhitekturnih muzejev (skansenov), ki naj bi bili vendarle pedagoški, ne pa znanstveni, medtem ko je kljub vsem težavam potrebno vztrajati pri doslednejšem ohranjanju arhitekture v okolju, kjer je ta nastala. V okviru te teme sem največ sodeloval v razpravi, hkrati pa postavil tudi hipotezo, da ni mogoče zgolj znanstveno preučevanje brez predvidevanja posledic (tako imenovano "neobremenjeno akademsko raziskavo" je zagovarjal predvsem prof. A. Ehrenhaut, Dept. Sociology and Anthropology, Winsor, Canada).

V okviru video sekcije je bilo mogoče ugotoviti, da kljub mnogo večjim možnostim (finančnim, tehničnim...) tudi v tako razvitih državah, kot so ZDA, etnološko raziskovanje uporablja video tehniko zgolj kot amatersko beleženje določenih dogodkov ali okolja. Vse mogoče kombinacije (predstavitev četrte "časovne" dimenzije, gibanje skozi prostor, vizualne raziskave itd.), ki jih sicer ponuja video, pa so še vedno neizrabljene. Posebej prikazani proizvodi portugalskih, deloma pa tudi ameriških (Nancy da Silveira, Clairmont, California) v resnici niso dosegli sicer skromnih začetkov uporabe video tehnike pri nas. Kot posebna zanimivost se je v okviru te sekcije razvila tudi ostra razprava med Portugalci, v kateri so nekateri še vedno označevali video posnetke kot politično propagando, značilno za uradno televizijo...

Nasplošno je mogoče oceniti kongres IUAES v Lizboni kot uvod v bodoče kongrese z vnaprej dogovorjeno tematiko in z neverjetnim zoževanjem izbora tem; tako bo verjetno usmerjen kongres leta 1992 v Mehiki. Jugoslovanski prispevek je bil naravnán predvsem v področje muzeologije - tam so bili predstavljeni štirje referati; dva referata tujih poročevalcev pa sta obravnavala specifično jugoslovanskega prostora predvsem kot posledico posebnih političnih razmer sedanjosti. Prvotno je bilo pripravljenih 14 referentov iz Jugoslavije...

Med Jugoslovani so z referati sodelovali: K. Marković (Zagreb), F.

Damodar (Zagreb), I. Stefanović (Novi Sad), P. Fister (Ljubljana). Kongresa se je udeležila tudi Majda Fister (na svoje stroške) v imenu Slov. entografskega društva, ki bo pripravila posebno srečanje s poročilom o kongresu, kot urednica Glasnika slov. etnološkega društva pa bo prispevala članek v glasilo. Na kongresu predstavljeni referat bo preveden in prav tako objavljen v naslednji številki Glasnika.

Ker zaradi močno razdrobljene organizacije ni bilo mogoče več časa posvetiti ogledom portugalskih posebnosti, so bili ti usmerjeni na sorazmerno bližino Lizbone, o tem pa je bil posnet tudi video, ki bo predvajan v okviru že omenjenega srečanja etnološkega društva.

"Še žal nam bo, da tako brezskrbno uničujemo našo stavbno dediščino!" (P. Fister) (foto F. Modic)

THE PARALLELS BETWEEN THE PRESERVATION OF ARCHITECTURAL HERITAGE AND NATIONAL IDENTITY

PETER FISTER*

"Architectures" are not only special monuments of great value or made by famous architects but it is the most influential material result of a creation of a specific space or form for a specific way of life:

1. The people's influence (through his way of life, through cultural, social and economical specifics) on the creation of architecture seems to be the only connection between man and a building, but in reality at the same time the influence of architecture on the possible changes or inertness of the human way of life (= his identity!) is of the same importance.
2. Thesis: THE CONTINUITY OF THE IDENTITY OF ARCHITECTURE (FIRST OF ALL THE EVERYDAY ONE, THE VERNACULAR ONE...) IS ONE OF THE 'CONDITIO SINE QUA NON' FOR A NATIONAL IDENTITY.

The aims of the research:

As a Slovene, the member of one of the smallest nations in Europe, one of the eminent questions I have been always asked there was the problem of the identity of a "Slovene" architecture in the middle of Europe, in a confluence of Slav, German, Roman and Hugarian culture. The answer was very difficult because in the republic of Slovenia (Yugoslavia) there are other national minorities and a great part of Slovenes lives as a minority outside the political borders.

The main aims of the researches on the Faculty of architecture, University of Ljubljana and together with ethnologists (Faculty of Philosophy) and others were to see what is the real meaning of architectural heritage within the Slovene national identity, the everyday life and in the future - and first of all to define the real values of "architectural monuments" and "architectural heritage".

Through the History:

The region where Slovenes live was more or less always politically and economically united within different political forms but at the same time always under great nonslavic influences. In the last hundred years there were great efforts in searching the proper Slovene identity and at the same time against them. From the 17th century on the architecture has always been a material indication of cultural (and national) identity.

* dr. Peter Fister, architect, professor of the University of Ljubljana, Yugoslavia, Faculty of Architecture, Cojzova 5, 61000 Ljubljana, YU

In the modern approach (20th century) there are most different approaches to the typical Slovene architecture:

1. An obsession to preserve many architectural monuments as greatest results of master-mind,
2. total neglect of the continuity of architectural identity (... to be more "European"...),
3. political misuse of the problem,
4. Scientific researches and proposals of special understanding the problem.

The theory:

As we saw in almost all countries we can find similar problems: in the "melting pot" of North America, in the third World with its vanishing typics in national or regional architecture, but also in the proper center of Europe or in the most developed countries.

We realised that we started a very delicate problem:

- the difficulties in researches came out of political barriers or influences,
- there was always more local and not enough regional understanding,
- there was not enough scientific references (most of them have been influenced or have had special aims: to declare some architecture as strictly connected with national parameters or to declare its' strictly transnational characters),
- anthropology (ethnology) has done very little yet to open the real problem of identity and continuity of architecture as a materialised result of the influence of specific ways of life of some nation,
- there are some attempts of "urban anthropology" research the problem but always as a part of a team-work of urban planning.

The first specific problem; Southern Carinthia in Austria:

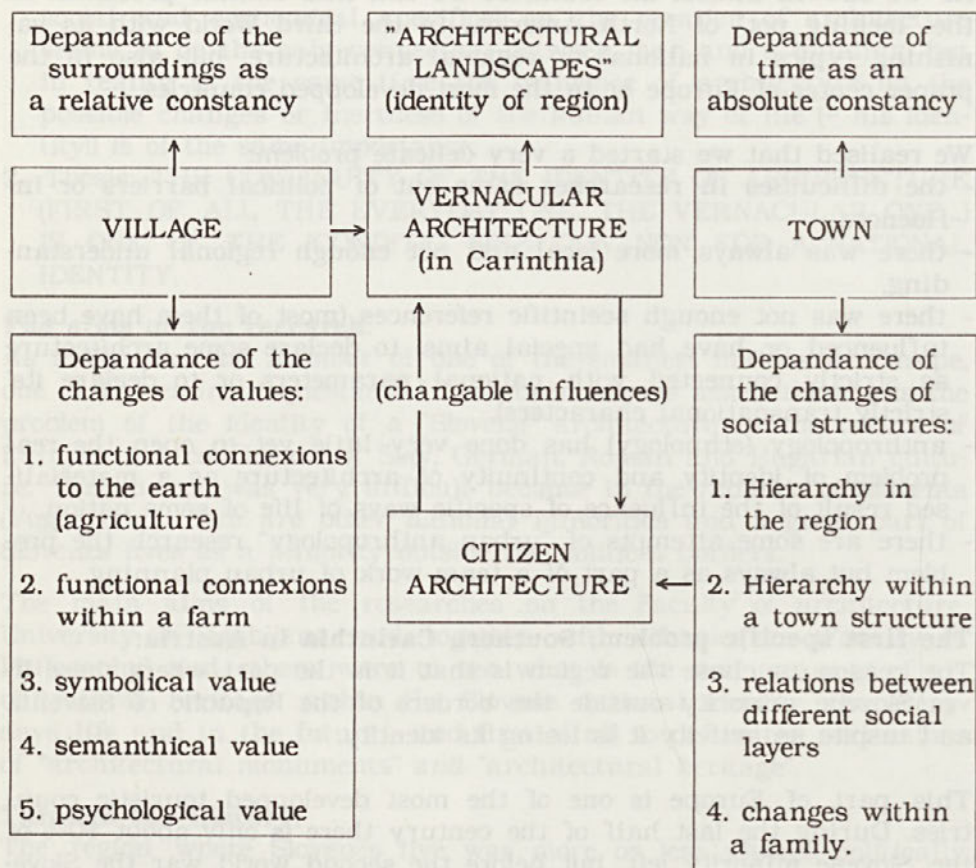
The reason to chose the region is that it is the part where there lives Slovene minority outside the borders of the Republic of Slovenia and inspite its activity it is losing its identity.

This part of Europe is one of the most developed touristic countries. During the last half of the century there is only about 10% of the Slovene minority left, but before the second world war the Slovene population was a majority.

About 1900 the political situation forced an architectural theory: there should be only two general kinds of (vernacular) architecture in the Southern Carinthia: the great and rich houses of the German origine and the poor and undeveloped ones of the Slovene origine ("Slowenisches längslaubenhaus"); as the result there was tendency to be ashamed of such architecture...

Recently, the importance of typical microregional diversity of architecture (that is specific for all the Slovene territory) is neglected and there are some bureaucratic attempts to uniform the "architectural landscape" with a new, invented type of "the vernacular house"...

We were invited to make special research that lasted for 5 years and a rich documentation was made (though unfortunately already too late...). A specific algorithm for the evaluation of the role of (vernacular) architecture was made to understand the influences within the development of the way of life, of the architecture and of the conscious of the identity:

The results:

The vernacular architecture in South Carinthia before half a century was still an indispensable part of the identity of the region. Now it is practically lost—mostly in the parts where the minority lives; the people do not understand any more the connection between their national membership and the recognisable home country. The

exodus is great and almost completed and the Slovene minority is in extinction.

The proposed simplified and unitary false "vernacular architecture" can be used for the tourists only: there is only a special external appearance without specific hierarchy and understanding in it.

The second specific problem; the reconstruction of Breginj after the earthquake:

Breginj was a typical western-Slovene village of a medieval/ baroque appearance and with a clearly legible identity of architecture.

Damages after the earthquake of 1976 were great but not irreparable: the villagers wanted to repair their homes and to preserve typical architecture made specially for their own way of life and for their identity.

To "help" the village, the Slovene government made a present: a new village was to be built, made of prefabricated houses - inspite the proposal of the experts to preserve the old village and architecture and to revitalise the settlement with even smaller finances as they were given to build a totally new architecture.

The result was terrible: the identity was lost completely, the great exodus of old inhabitants begun (today there is practically no farmers more!), the landscape was changed and the residents have lost their previous sense of local identity. The example of Breginj was a typical negative experiment and one of the proves for our researches.

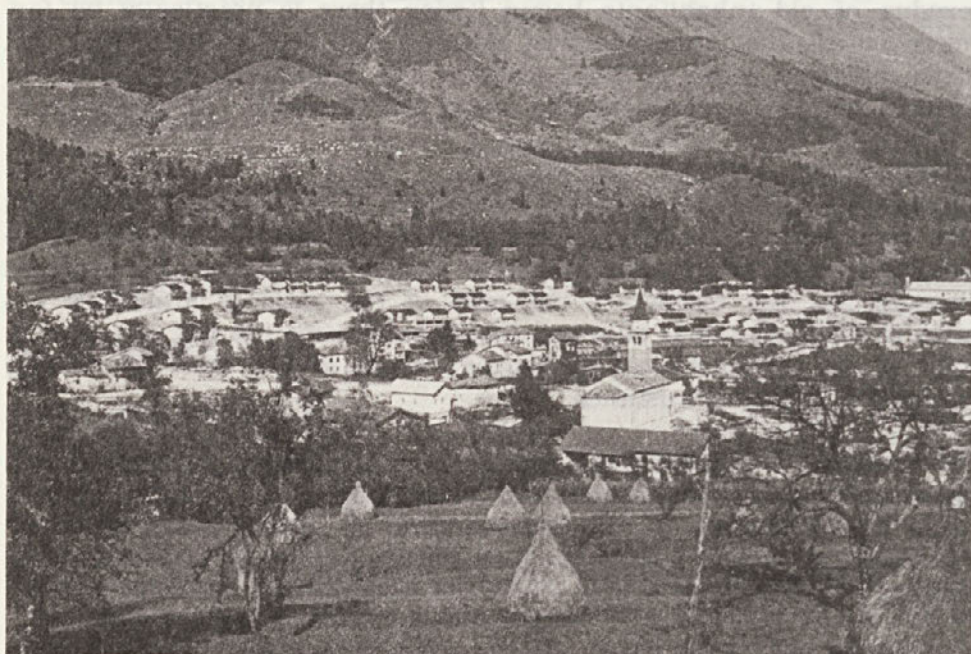
Conclusions:

The lack of interdisciplinary researches of the influences between the continuity of identity of architecture on one side and the cultural (=national) identity on the other side is one of the most eminent reasons for the extinction not only of the national minorities but also of whole national cultures. In the same time the lost of the identity of an "architectural landscape" is one of the most irreparable ecological (cultural) mistakes.

We propose to UNESCO to organise interdisciplinary groups of experts to help to all the countries (undevelopped or developped) that have the problems of misunderstanding of active preservation of architectural identity as a part of national cultural and existential identity.

REFERENCES:

- Fister P., Ethnology in rehabilitation of historic centres and villages - 12th IUAES, Zagreb 1988,
Hall E. T., The hidden dimension, Anchor 1969,
Canter D., Environmental perspectives: etnoscares, Avebury Press 1988,
Bechtel R. D., Methods in environmental and behaviour research, New York 1978,
Fister P., Architektur-Analyse der Wohnstätten Typologie im Zweisprachigen Kärnten; Wohnen und Bauen in Südkärnten, Klagenfurt 1988.

Novi Breginj, spodaj ostanek starega Breginja (foto Oskar; iz publikacije Potresni zbornik J. Dolenc et al., Tolmin, 1980)

REDNA LETNA SKUPŠČINA SED 19. MARCA 1991 POROČILO

Kaj se je dogajalo v preteklem in letošnjem letu v SED?

V začetku lanskega leta smo organizirali društvene večere pri Mraku, ki so sodili v sklop DOMOZNANSTVA:

Večer 15. februarja 1990 smo posvetili razgovoru z urednikom knjižnice Etnološki mladinski raziskovalni tabor v Beli Krajini 1985-1988 Andrejem Dularjem.

22. 2. 1990 smo se pogovarjali z Antonom Gričnikom, avtorjem Kronicke sv. Kunigunde na Pohorju.

17. 5. 1990 smo se pogovarjali z Jožetom Dularjem, pisateljem, publicistom, muzealcem, ki je lani proslavljal 75. rojstni dan.

1. in 2. 6. 1990 smo organizirali ekskurzijo v Porabje in Porabcem priredili v dar koncert Tria Trlep.

4. in 5. 6. 1990 so se nekateri naši člani udeležili simpozija hrvaških kolegov z naslovom Sodobna kriza in spremembe iz etnološke perspektive. Prof. Kremenšek je za to priložnost pripravil referat.

Julija 1990 se je kar nekaj naših članov udeležilo mladinskega etnološkega raziskovalnega tabora v Turnišču, bodisi kot mentorji ali kot raziskovalci.

Septembra 1990 so se trije naši člani (Zvezda Koželj, Silvester Gaberšček in Irena Keršič) udeležili evropskega kongresa muzejev na prostem v Rožnovu na Slovaškem. Vsi trije so imeli referate.

Dva člana (prof. Fister in Ralf Čeplak) pa sta se udeležila INTER kongresa IUAES v Lizboni na Portugalskem. Prof. Fister je imel referat.

Ker so se zlasti zunanji člani pritoževali, da se zvečer ne morejo udeleževati naših srečanj, smo jih premaknili na dopoldanski čas.

Tako smo 28. 2. 1991 v KIC-u organizirali pogovor s sodelavci Slo-

venskega etnografskega muzeja o prizadevanjih muzeja za lastno stavbo ter o projektih, ki jih muzej načrtuje v bodoče.

5. 3. 1991 pa je bilo tudi v KIC-u predavanje z video projekcijo obeh naših udeležencev INTER kongresa IUAES v Lizboni septembra 1990 - prof. Petra Fistra in Ralfa Čeplaka.

V novembru in decembru 1990 je SED organiziralo foto tečaj, ki ga je vodil mojster Oskar Dolenc. Tečaja se je udeležilo 26 naših članov.

23. 11. 1990 je SED organiziralo strokovno ekskurzijo v Celje in Rogatec. Najprej smo si v Celju ogledali Pokrajinski muzej, ki so ga prizadele lanskoletne vodne ujme, nato pa še muzej na prostem v Rogatcu. Tam so nam udeleženci evropskega kongresa Združenja muzejev na prostem (ICOM) z diapozitivi predstavili slovaške muzeje na prostem in nas seznanili z delom tega kongresa.

4. 12. 1990 smo priredili na Filozofski fakulteti razgovor o predlogu novega učnega programa Oddelka za etnologijo. Zapisnik tega sestanka smo posredovali Oddelku za etnologijo in njegovemu predstojniku, pa žal doslej še nismo dobili nobenega odgovora nanj.

14., 15. in 16. 3. 1991 je SED organiziral 7. vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo v Lendavi. Letos so bili med nami še gostje iz Porabja in iz Madžarske.

Ob paralelah smo priredili tudi manjšo priložnostno razstavo o zbranem gradivu na etnološkem mladinskem raziskovalnem taboru v Turnišču in razstavo publikacij - predvsem topografije tega območja in dosedanjih publikacij vzporednic.

SED je sodelovalo tudi pri izdaji knjižnice Etnološki raziskovalni tabor Stari trg ob Kolpi 1989.

Več naših članov je sodelovalo s prispevki v Etnološkem pregledu, a o tem bo kasneje poročal urednik Etnološkega pregleda dr. Angelos Baš.

Člani društva so skrbeli tudi za popularizacijo stroke in društva z raznimi prispevki na radiu, TV in časopisih.

PROGRAM DELA DO KONCA LETA 1991

1. V letošnjem letu moramo realizirati še risarski tečaj.
2. V oktobru ali novembru 91 predvidevamo izpeljavo posveta na

temo: Presentacija premične in nepremične etnološke dediščine in problemi v zvezi s tem, ki bo v Velenju. Referate tega posveta bi pred simpozijem objavili v Šaleških razgledih.

3. Predvidoma v juliju bo tudi letos etnološki mladinski raziskovalni tabor v Prekmurju. Vodil ga bo Borut Brumen. Člani so vabljeni k sodelovanju.

4. Sodelovanje na 24. kongresu etnologov v Jugoslaviji, ki bo od 2. do 5. oktobra 1991 v Strugi v Makedoniji. Doslej se je z referatom na kongres prijavil le dr. Angelos Baš.

Kongresne teme:

- Struga in ohridsko-struška regija - kulturnozgodovinski in etnološki pregled
- Sodobni etnični procesi v Jugoslaviji
- Prostor in kultura bivanja

5. HED nas tudi letos vabi k sodelovanju - junija letos bo organiziralo sestanek na temo "Pučka pobožnost". Če želi kdo sodelovati z referatom, naj to javi tajnici društva.

Pa še to:

27. 3. 91 je bila ustanovljena Etnološka sekcija pri Svetovnem slovenskem kongresu. Na tem kongresu bi se etnologi radi predstavili skupaj in organizirano. Pričakujemo predloge in sodelovanje. Delo koordinira Daša Hribar.

IN ŠE ZAHVALA

Na lanski skupščini SED smo izvolili novo urednico Glasnika Majdo Fister. Stari urednik Naško Križnar pa je uredil še dvojno številko Glasnika, letnik 29, ki je pred kratkim izšla. Ob tej priliki bi se v imenu vseh članov SED rada prisrčno zahvalila dolgoletnemu uredniku naše revije Našku Križnarju, ki je požrtvovalno do l. 1989 urejal našo revijo in vložil vanjo mnogo truda, invencije in znanstvene akribije. Kolega Naško je zaslužen, da je Glasnik ostal in na novo postal ugleden etnološki znanstveni časopis, priznan in poznan v strokovnih krogih ne samo doma, temveč tudi v tujini. Še enkrat: od vsega srca se mu zahvaljujemo za ves trud!

Irena Keršič

BELOKRANJSKI MUZEJ METLIKA

V letih 1989 in 1990 je Belokranjski muzej v Metliki pridobil 109 etnoloških predmetov, tako da jih je imel ob koncu lanskega leta 1452. Novi predmeti - razen enega so bili vsi podarjeni - so bili vpisani v akcijsko knjigo; predmeti, pridobljeni v letu 1988, pa so bili inventarizirani. Kustodinja, ki poleg etnološkega vodi tudi umetnostno-zgodovinski oddelek, je v letu 1989 in 1990 opravila 23 dni terenskega dela v 25 naseljih in obiskala 32 informatorjev. Naredila je 29 terenskih zapiskov, 257 fotografskih posnetkov za etnološko fototeko in 74 posnetkov za etnološko diateko. Tako sta etnološka fototeka in negoteka ob koncu lanskega leta šteli 1786 enot, etnološka diateka pa 529 enot.

V okviru muzejskega terenskega dela se je kustodinja v letu 1989 udeležila etnološkega mladinskega raziskovalnega tabora Bela krajina 89, ki je pod pokroviteljstvom gibanja Znanost mladini pri ZOTKS potekal v Starem trgu med 3. in 13. julijem 1989. Tabor je vodil etnolog Slovenskega etnografskega muzeja iz Ljubljane Andrej Dular. To je bil deseti belokranjski tabor in z njim se je začasno zaokrožilo sistematsko raziskovanje tega dela Slovenije. Izsledki vseh

Kravja vprega (foto B. Rapuc)

taborov so bili objavljeni v posebnih knjižicah, zadnji sta izšli v letih 1989 in 1991.

Kustodinja je na taboru v Starem trgu nadaljevala z zbiranjem gradiva o belokranjski ljudski umetnosti, s pomočjo drugih udeležencev pa je intenzivno zbirala tudi etnološke in druge predmete za Belokranjski muzej v Metliki. V lanskem letu je bilo terensko delo kustodije usmerjeno v zbiranje predmetov in drugega gradiva o belokranjskem vinogradništvu za stalno vinogradniško zbirko Belokranjskega muzeja.

V marcu 1989 je kustodinja pripravila razstavo Belokranjske pisaničice, ki je prikazala bogato zbirko pisanic Belokranjskega muzeja, khrati pa je bilo mogoče "v živo" videti izdelavo pisanic, tako v tehniški batik kot drsank: obiskovalci so imeli možnost, da so jih sami poskusili izdelati, lahko so se pomerili v "sekanju", spoznali so literaturo o pisanicah in pisanice so lahko tudi kupili. Nazadnje so pojedli še pravi belokranjski žegen. Razstava je bila zelo odmevna, tudi v sredstvih javnega obveščanja, in prevladala je ugotovitev, da si ljudje zelo želijo dogodkov in razstav, ki obujajo stare običaje.

Poleg likovnih razstav je kustodinja v novembru 1989 pripravila še manjšo razstavo ob 40-letnici Belokranjskega muzejskega društva. V letu 1990 ni pripravila nobene etnološke razstave, le tri likovne, ker je bilo vse delo usmerjeno v intenzivno zbiranje vinogradniških predmetov. Tako bo tudi v letošnjem letu vse do Martinovega, ko naj bi stalno vinogradniško zbirko v grajski kleti tudi uradno odprli.

Kustodinja je v minulih dveh letih opravila še več drugih nalog, med njimi inventarizacija etnoloških predmetov, veliko pa je bilo tudi čiščenja in konserviranja na novo pridobljenih predmetov. Udeleževala se je tudi strokovnih posvetov in predavanj ter obiskovala razstave doma in v tujini. Sodelovala je tudi z mentorji krožkov na šolah, po stalni zbirki Belokranjskega muzeja in njegovih občasnih razstavah pa je vodila številne skupine obiskovalcev, tako odraslih kot mladine.

Andreja Brancelj

PLANŠARSKI MUZEJ V STARI FUŽINI

Razširjeno in vsebinsko popolnejšo muzejsko predstavitev bohinskega planšarstva smo imeli v načrtu vse od leta 1971, ko smo v opuščeni sirarni v Stari Fužini prvikrat odpirali planšarski muzej. Takrat smo namreč tjakaj prenesli le del večje razstave Planšarska kultura na Gorenjskem, ki je bila v letih 1969 do 1971 urejena v vseh prostorih drugega nadstropja kranjske muzejske hiše v Tavčarjevi 43. Ker je bil Bohinj tedaj še vedno naše najbolj živo planšarsko sredi-

šče, kjer se je hkrati ohranilo tudi največ starega planšarskega izročila, je razumljivo, da je na omenjeni razstavi prav bohinjsko gradivo izstopalo - po obsegu in po vsebini. Da bi ga po končani razstavi v Kranju ne skrili spet za vrata muzejskih depojev, smo iskali primeren prostor v Bohinju, kjer bi mogli gradivo primerno razstaviti.

Na sestanku v Bohinju spomladi leta 71, na katerem so kmetijski strokovnjaki skušali ogreti domačine za nove pasme goveda, smo sodelovali s prispevkom o etnoloških značilnostih tradicionalnega bohinjskega planšarstva. Ob tej priložnosti smo sprožili tudi vprašanje prostorov za bodoči bohinjski planšarski muzej. Domačini sami so za ta namen predlagali opuščeno sirarno v Stari Fužini, kjer so junija 1967 izdelali zadnje hlebe sira. Ob zavzetosti predstavnikov krajevnih organizacij in gmotni podpori KuS iz Radovljice so bili prostori v tej zgradbi že čez nekaj mesecev pripravljeni. Planšarski muzej v Stari Fužini smo prvič odprli na vrhuncu turistične sezone leta 1971.

Že ob prvih ogledih prostorov v sirarni - pred odprtjem - je bilo ugotovljeno in zapisano: "... v najbližji prihodnosti bo zaradi izredne vlažnosti prostorov nujno potrebno poskrbeti za drenažo..." To asanacijsko delo je bilo v naslednjih letih deloma opravljeno, toda težave z vlago so se kljub temu nadaljevale. Že leta 1976 smo zato na sestan-

Da ne bi ušle na sosedovo njivo (foto M. Fister)

kih razmišljali in tudi sklepali o predstavitvi muzeja v drugo stavbo; kot možni zgradbi, kamor naj bi prenesli zbirko, sta se omenjali Zoisova graščina v Stari Fužini in v Bohinjski Bistrici. Krajevna skupnost Stara Fužina je celo sprejela v svoj srednjeročni načrt predstavitev planšarskega muzeja v Zoisov grad na severovzhodnem obrobju naselja.

Leta 1983 je bilo na sestanku z vsemi zainteresiranimi v Bohinju in s KuS Radovljica sklenjeno, da predstavitev v kako drugo zgradbo ne pride in po števil in da je nujno treba zbrati sredstva, izdelati nadrobni in temeljit asanacijski načrt, da bi sirarno v Stari Fužini usposobili za muzej. Načrte za drenažo in konstantno ogrevanje prostorov je izdelal ing. arh. Stojan Šuklje, toda sredstev za izpeljavo teh načrtov ni bilo. Muzej je bil leta 1984 zaprt za javnost. V pričakovanju rešitve in ob minimalnih popravilih (streha, ureditev vhodne fasade) smo v naslednjih letih (1985-1987) v turistični sezoni muzej le odprli za obiskovalce. Ob koncu leta 1987 pa smo morali zaradi nevzdržnega stanja v razstavnih prostorih, ki je ogrožalo gradivo, muzejsko zbirko prepeljati v depojske prostore Gorenjskega muzeja v Adergasu.

Ta poteza je vendarle spodbudno vplivala na krajevne dejavnike, da so se za stvar zavzeli bolj konkretno. Tedanji predstavnik KS Stara Fužina Stanko Odar je s svojo osebno zavzetostjo voz le nekako potegnil iz drage. Zgradba je dobila novega upravitelja in Alpdom iz Radovljice je prevzel vlogo vlagatelja. Hkrati pa se je bilo treba odpovedati prostorom v podstrešnem delu zgradbe, ki so bili po dogovoru obljubljeni za muzejske namene od leta 1971 dalje. Med zadnjimi možnostmi za ureditev sirarne v kulturni objekt je bil tudi predlog, da bi pritlični in podstrešni del stavbe povezali z notranjim stopniščem v prvem - severnem prostoru pritličja, ki bi ga hkrati uredili tudi v prodajalno sira in izvirnih spominkov, razglednic in spremljajočih publikacij. Del razstavnih površin v podstrešnem delu bi namenili prikazu določenih sestavin planšarske kulture (to je prikazu gradiva, ki je zdaj razstavljeno v zadnjem prostoru pritličja). V ostalih dveh prostorih podstrešnega dela sirarne pa naj bi pregledno predstavili arheološke, zgodovinske, etnološke in umetnostno-zgodovinske značilnosti Bohinja; v tem delu je bilo v načrtu odmeriti primereno mesto tudi začetkom turizma v Bohinju.

V prizadevanjih, da bi Bohinj obdržal vsaj svoj planšarski muzej, se je bilo treba odpovedati tem načrtom. Alpdom je podstrešni del preuredil v troje stanovanj ter finansiral drenažo in adaptacijo pritličja za muzejske namene. Izvajalec gradbenih del je bilo domače gradbeno podjetje iz Bohinjske Bistrice: upajmo, da se odstopanja od predloženih načrtov ing. arh. Šukljeta sčasoma ne bodo pokazala za kvarna.

V letih 1975, 1976, 1978 so v okviru priprav na novo postavitev planšarskega muzeja v Bohinju potekale terenske raziskave v bohinj-

skih planinah in vaseh, pregled in študij gradiva v arhivih - precej gradiva smo odkrili tudi na terenu. S terenskim delom smo npr. pridobili obsežno arhivsko zbirko Sirarske zadruga v Stari Fužini, ki jo zdaj hrani ZAL, enota v Kranju. Terensko delo v planinah je obsegalo popis stavbnih objektov in notranje opreme, fotografsko dokumentacijo planšarskih naselij in zgradb, fotografsko dokumentacijo življenja in dela na planinah, ki so jih še oživljali planšarji in živina. Pri tem delu je izdatno sodeloval tudi fotograf GM Drago Holynski. Z opazovanjem in vodenimi pogovori je nastajal obsežen fond terenskih zapisov. Plod terenskega dela je zbirka snovnih dokazov - muzejskih predmetov. Pripravili smo arhitektonsko dokumentacijo izbranih stavbnih objektov v bohinjskih gorah. Arhitektonsko smo dokumentirali Jamrov in Sodarjev dvolastniški stan na gorjuško-nomenjski planini Javornik, tamar - zgradbo za živino na isti planini (oboje delo študenta arhitekture Srečka Valiča, 1976), Primožičev stan in hlev na Zajamnikih (štud. arh. B. Malnar in Benulič, 1976), Dolenjčev stan v Lazu, sirarno na Viševniku, delno pa smo arhitektonsko dokumentirali Agotno hišico na Vojah (ing. arh. Marija Cerar, 1978). V okviru akcije Dopisne delavske univerze Univerzum iz Ljubljane smo leta 1978 posneli tudi dokumentarni film Planšarstvo v Bohinju (režiser Naško Križnar).

Ob slabih perspektivah za prenovu muzeja v Bohinju in novih nalogah etnološkega oddelka GM (razstava Ljudska umetnost na Gorenjskem, raziskave v Šenčurju, ki jim je sledila razstava Hrana v Šenčurju) smo delo v Bohinju potisnili na stran: v obliki krajših ali obsežnejših prispevkov v lokalnem časopisju (Snovanjih, PV, v vodniku TNP, Bohinjskem zborniku) smo spoznanja o etnološki podobi bohinjskega planšarstva posredovali javnosti.

Po skoraj desetih letih smo obnovili delo v bohinjskih gorah. Treba je bilo evidentirati novo stanje. Ugotovitve so bile zanimive: val predelav je v tem času temeljito opravil s tradicionalnim planšarskim stavbarstvom. Še celo na visokih planinah zgornje bohinjske doline smo našli komaj dvoje stanov, ki bi ju mogli z notranjo opremo vred uvrstiti med spomenike prve vrste (Marovtov stan na Dednem polju in še en stan na Ovčariji). Najemniki opuščeni stanov, so jim ob preurejanju v počitniške hišice z lesenimi opaži dajali novo zunanjo podobo, še bolj pa so opaži in nova oprema spremenili notranjo podobo nekdanjih planšarskih bivališč. V gorah je dozorela misel, da je zato nujno treba prikazati izvirni planšarski stanovanjski ambiant v muzeju v Stari Fužini in v ta namen za vsako ceno poiskati primerne zgradbe in jo prenesti v muzej. Dve poletji smo intenzivno iskali v tej smeri; opuščene zgradbe so bile preslabo ohranjene, boljše ohranjene pa so domačini sami ali pa najemniki predelovali v počitniške hišice. Končno smo se z lastnikom dogovorili za opuščen stan na kolibah na planini Jezero. Pa je - prav nepričakovano - prišla boljša rešitev: na Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Kranju

je prišla vloga za dovoljenje za nadomestno gradnjo planšarskega objekta na planini Zajamniki. Primožičevi iz Češnjice v Bohinju št. 51 so iskali dovoljenje za nadomestno gradnjo. S prizadevanjem konservatorja spomeniškega zavoda v Kranju, etnologa Vladimirja Knifca, smo za muzej pridobili razpadajoči Primožičev stan na Zajamnikih in ga septembra 1989 prenesli v sirarno v Stari Fužini. Knific je sam poskrbel za strokovno demontažo, ta je namreč prvi pogoj pri ponovni vezavi stavbnih členov. Njegova je bila tudi zamisel, da bi v muzeju prikazali kot samostojno stavbno enoto - eksponat le vhodno fasado Primožičevega stanu; ta je bila namreč poleg ostrešnega dela še najbolj ohranjena. Sicer pa so bila bruna ostenja uničena od gnilobe, pa tudi odžagana in odstranjena so bila, tako da so morali zadnji del ostrešja opreti na provizorične vertikalne lesene opore. Tako so lastniki pomagali vremenu in času, da bi ob strokovnih ogledih na terenu trdno prepričali člane komisije, kako neobhodno potrebna je nova nadomestna zgradba, ki jo potrebujejo ob času košnje in pri delu v gozdu. Notranje opreme v stanu ni bilo več. Po kosih smo jo iskali v sosednji zgradbi - hlevu, kamor so jo ob podiranju ostenja odložili. Tam smo našli: pograd, lesovje "mlečnce" (prostor s policami za kisanje mleka), del "goniša", vratilo za obešanje kotla za kuhanje, omarico za obleko in "kešt", sklednik, premično mizo z dekorativno oblikovanim podstavkom in mehanizmom za pritrditev ob zid, prešo za skuto ter nekaj orodja in posodja. Na srečo smo leta 1976 prav ta stan na Zajamnikih, ki ima na vhodni fasadi letnico 1849, arhitektonsko dokumentirali - s skico notranje opreme vred. Dokumentacija in nabrani originalni predmeti notranje opreme Primožičevega stanu so nas opogumljali v naši želji, da bi v muzeju prikazali tudi čimbolj zvesto podobo notranjosti tega pastirskega bivališča. Toda kako udejaniti zamisel o predstavitvi zgradbe v obliki prečnega prereza s pogledom v globino prostora. S prizadevanjem arhitekta, statika (ing. Stojan Ribnikar s sodelavcem) in ob potrpežljivem delu domačega bohinjskega tesarja Janeza Cvetka iz Ribčevega Laza in Petra Gartnarja iz Stare Fužine, ki mu je pomagal, je v muzejskem prostoru v Stari Fužini zaživela notranjščina planšarskega bivališča z izvirnim ostrešnim delom, dvema lesenima (deloma rekonstruiranima) stenama in originalnimi predmeti notranje opreme. Širino prostora smo nekako "ujeli" tako, da smo za iluzionistično levo vzdolžno steno lesenega stanu porabili zidano steno razstavnega prostora.

Planšarski muzej v Stari Fužini v prenovljeni in vsebinsko močno dopolnjeni obliki je bil odprt za javnost 4. 8. 1990; to je bila osrednja prireditev v okviru občinskega praznika občine Radovljica. Nova likovna podoba muzeja je delo ing. arh. Damjane Umnik.

Razstavljeno gradivo je urejeno v štirih prostorih po vsebinsko zaočroženih poglavjih. Presentacija Primožičevega stana planine Zajamniki v prvem razstavnem prostoru je gotovo izstopajoča sestavina v

novi postavitvi Planšarskega muzeja v Stari Fužini. V drugem, največjem prostoru, ki je ohranjena originalna sirarska delavnica z dvema vzdanimi bakrenima kotloma in veliko sirarsko prešo, je prikazana zgodovina bohinjskega sirarstva od leta 1873, ko je v Bohinju nastala prva sirarska zadruga in so začeli izdelovati sir na švicarski način. Razstavljene listine odpirajo pogled v organizacijo planinskega sirarstva, fotografije in originalni predmeti tudi pogled v tehnologijo in sirarsko delo. V tem prostoru so dalje kartografsko prikazane najstarejše omembe bohinjskih planin od leta 973 (takrat se prvič omenja planina Pečana) do okrog leta 1500, ko se planine v zgodovinskih listinah pogosteje omenjajo. Kartografsko so po Melikovih ugotovitvah prikazana pašna območja bohinjskih pašnih srenj. Kartografski prikaz opozarja tudi na današnje stanje bohinjskega planšarstva (opuščene planine, planine, kjer še pasejo, planine, kjer tudi še sirijo).

V naslednjem prostoru so predstavljene značilne oblike planšarskih naselij in stavb v bohinjskih gorah, ki se razlikujejo glede na različne naravne razmere, pa tudi glede na različno gospodarsko funkcijo planin (izrazito pašne planine v visokih legah in senožetne planine, kjer so ob skupnem pašnem svetu tudi individualne senožeti). Na grafični skici so na primer pašne srenje Studor - Stara Fužina zaznamovani pašni termini in ritmi planšarskih selitev od pomladi do poletja z nizkih na visoke planine, jeseni pa spet selitve po stopnjah z visokih planin na spodnje planine in nazaj v dolino. V tem prostoru je na ogled starejša sirarska preša na vzvod z utežjo iz kamna, in sicer iz "sirarce" na planini Blato. Prikazane so tudi značilne oblike bohinjskih planšarskih zgradb, stanovi "na kobilah", ki združujejo v enem stavbnem telesu spodaj prostor za živino, zgoraj pa planšarsko bivališče in so značilni za visoke planine, kjer samo pasejo. Ob teh se razlikujejo zgradbe na spodnjih ali senožetnih planinah, kjer imajo gospodarji posebno zgradbo za pastirje - lesen stan ali dvocelično zidano "hišico" ter posebno zgradbo za živino - hlev, katerega ostrešni del uporabljajo za shranjevanje sena. Na vsaki strani vhoda v zadnji razstavljeni prostor sta na ogled najstarejši upodobitvi bohinjskega planšarja: Baragov bakrorez z upodobitvijo Triglava in Velega polja iz leta 1776 in Beneševa upodobitev Bohinjca iz leta 1888.

V zadnjem prostoru so pod skupnim naslovom Življenje in delo v planini prikazani planšarske selitve - "basanje", planšarjev delovni dan, način oskrbe s hrano, priprava in način uživanja hrane, planšarjev prosti čas in družabno življenje v planini. Posebno mesto smo na razstavi namenili portretom starih planšarjev, ki so po več desetletjih odhajali s svojimi tropi v domačo planino; nekatere so z njimi tudi zamrle. Nazadnje je dobil svoje mesto v muzeju tudi kravji bal, ki se je iz nekdanje planšarske veselice po drugi vojni razvil v eno prvih in najprivlačnejših prireditev pri nas.

V novi muzejski postavitvi je prikazanih nad 150 originalnih predmetov, 130 fotografij, več načrtov, skic, listin in drugih ponazoril.

Anka Novak

LOŠKI MUZEJ ŠKOFJA LOKA

Pridobljenih je bilo 777 predmetov (733 odkupljenih, 44 darovanih); večina jih izvira iz Škofje Loke, Stare Loke, Gorenje vasi in Poljan. Med predmeti, ki so zelo kakovostni in dobro ohranjeni, naj omenimo ženske čipkaste in svilene ovratnike, okrasne sponke za kravate, okrasne igle za ženske klobuke, broške, prstan, uhana in očala, ko so jih uporabljali v loški trgovski družini Žigonovih. Predmeti so iz obdobja pred prvo svetovno vojno in po njej. Pomembna pridobitev je sifonski stroj iz leta 1910, ki ga je daroval Ravnikar v. Fušar iz Škofje Loke in zaokroža serijo že prejšnja leta darovanih starejših tipov strojev za sifon, krahle in šabeso.

Zelo pomembna je pridobitev 555 predmetov iz zapuščine Jožeta Demšarja iz Gorenje vasi. V Demšarjevi zapuščini je precejšnje število nabožnih predmetov s konca 19. stoletja in iz obdobja pred prvo svetovno vojno: to so molki (21), svetinjske (40), križci (11) in podobice (229) ter tekstil - oblačila in hišna oprema - (72). Med tekstilnimi predmeti so omembe vredni mrliški prti in rjuhe, ki jih do sedaj v muzeju še nismo imeli, ter krstna oprema - srajčka, kapica in pregri-njalo - iz leta 1898. Med ostalo zapuščino so še razno posodje (40), obrtno orodje (127) in svetila (15) - iz konca 19. in začetka 20. stoletja.

Obdelali smo 419 predmetov iz prejšnjih let, ki so bili bodisi le evidentirani ali pomanjkljivo inventarizirani: tekstilni predmeti - 182 kosov, kvačkane in kljukaste čipke - 159, poljedelska oprema - 21 in živinorejska oprema - 57 kosov.

V zvezi z raziskovalnimi nalogami - končano (Ljudsko zdravilstvo na Loškem), začeto (Šege in vraže na Loškem) in načrtovano za prihodnja leta (Noša na Loškem) - smo na terenu in v ustanovah z arhivskim gradivom dobili podatke, ki smo jih kot rokopisne zapiske sistematično uredili v kartotekah. Tako se je v letu 1990 nabralo 172 zapisov o zdravilstvu, 95 o šegah in 28 o noši.

Z raziskovalno nalogo o zdravilstvu smo dobili 930 zapisov; oddana raziskava za objavo v Loških razgledih številka 37 obsega 47 tipkanih strani.

V letih 1982/83 je bilo v zvezi z raziskovalno nalogo Občina Škofja

Loka opravljeno veliko terenskega in arhivskega dela. Terenski in arhivski rokopisni zapiski se nahajajo v kartotečnih škatlah in so urejeni po geslih in krajevno. Zaradi drugega dela niso bili prepisani na kartotečne liste. Nekaj teh zapiskov, 620, smo v letu 1990 prepisali na tematsko urejene kartotečne liste. Prav tako smo prepisali še manjše število rokopisnih zapiskov iz let od 1977 do 1986 v zvezi s prehrano (16) in s šegami (17).

V letih od 1973 do 1989 smo zaradi raziskovalnih nalog na terenu pridobili tudi precej gradiva za hišni arhiv: razne dokumente - listine, spričevala, račune, razne dnevnike, reklamne liste, brošure itd. Gradivo je bilo le evidentirano, v tem letu pa smo ga evidentirali, vpisali v inventarno knjigo ter deponirali. Zadnja inventarna številka je 290. Dokumentacijsko gradivo je originalno ali pa je fotokopirano.

V letu 1990 smo dobili hišni arhiv pokojnega Jožeta Demšarja iz Gornje vasi. Izbrali smo etnološko zanimivo dokumentacijo, in to pomeni povečanje tega gradiva za 392 inventarnih števil. Izredno veseli smo bili dnevnikov, ki jih je pisal pokojni Demšar v letih 1932 do 1987, spominskih knjig in voščilnic. Zda je Demšarjev arhiv, ki obsega obdobje od konca 19. stoletja do današnjih dni, le evidentiran.

V tem letu smo pridobili 728 fotokopij, od teha je 457 originalnih, 272 pa preslikav. Motivno se fotografije navezujejo na moško, žensko in otroško nošo ter razne šege.

Omenimo naj še 397 negativov in 55 izrezkov iz raznih časopisnih objav za hemeroteko.

Arhivsko delo je potekalo v Zgodovinskem arhivu, enoti v Škofji Loki, v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani, Župnijskih uradih v Škofji Loki in Železnikih ter v Skupščini občine - matičnem uradu v Škofji Loki.

Na terenu smo prevzemali predmete, zbirali dokumentacijsko gradivo ter podatke o zdravilcih in šegah. Večkrat smo obiskali Gorenjo vas, Ljubljano, Puštal, Staro Loko, Suho, Škofjo Loko, Vešter in Železnike.

Z dijaki, študenti, kolegi in ostalimi strankami (63) smo imeli pogovore, posredovali smo željene podatke ter posodili predmete in dokumentacijsko gradivo.

Meta Sterle

POKRAJINSKI MUZEJ PTUJ

V decembru leta 1989 sem se zaposlil kot kustos etnolog v omenjenem muzeju, zato je bilo delo v letu 1990 usmerjeno v usklajevanje študija in izdelave diplomske naloge z delovnimi nalogami v muzeju. Seznanjal sem se z različnimi oblikami muzejskega dela, s funkcioniranjem tako našega kot drugih muzejev, ... ter se aktivno vključeval v raziskovanje ptujsko-ormoškega področja.

Poleg študija virov in literature (vino, sex, muzeologija, ...) sem veliko pozornosti namenil sistematičnemu audiovizualnemu dokumentiranju (foto, video) pojavov, ki so za našo institucijo relevantni s stališča ohranjanja in varovanja premične in nepremične "kulturne" dediščine na področju občine Ptuj in Ormož. Pri tem sem se deloma omejil na raziskovanje in dokumentiranje "vina", kot ene izmed mojih raziskovalnih specializacij ter na "sex", kot projektno usmeritev do leta 1993.

Seznanjal sem se z osnovami računalništva ter računalniško obdelal diplomsko nalogo z naslovom: Vinologija - mogoče in nemogoče v raziskovanju ljudi in vina.

Uredil sem vinološko fototeko in diateko. Sistematično sem fotografiral in snemal, zlasti vinološko tematiko (začetna vinogradniška opravila v vinogradih: okopavanje, gnojenje, obrezovanje, ... trgatve, postavljanja klopotcev v vinogradih, predavanja o vinu, degustacije, ... napravil, obdelal in objavil sem daljši intervju s prof. dr. Slavico Šikovec, posnel 14. Praznik vina v Podgorcih, po ptujskih ulicah napravil video intervjuje o Prešernovi Zdravljici itn.).

Analiziral sem vizualno gradivo štirinajstdnevnega "Študentskega interdisciplinarnega raziskovalnega tabora - Vino 1989" v Veliki Nedelji.

Pripravil, organiziral in vodil sem interdisciplinarni raziskovalni tabor VINO PLUS, ki je 14 dni potekal v Veliki Nedelji pri Ormožu. Ob koncu raziskovalnega tabora smo predstavili delne rezultate v obliki video dokumentarca, eksperimentalne razstave in okrogle mize.

Napravil sem elaborat "Vinološki muzej", ki predstavlja eno od osnov bodoče vinološke zbirke/muzeja.

V sodelovanju z Marjanom Petkom in v produkciji Pokrajinskega muzeja Ptuj sem izdelal tri video dokumentarce: Študentski interdisciplinarni raziskovalni tabor - Vino 1989, Vino plus in Vinologija - mogoče in nemogoče v raziskovanju ljudi in vina.

Sodeloval sem pri predavanjih za turistične vodiče ter si skupaj z njimi ogledal možne turistične ture po ptujsko-ormoški občini.

Svetoval sem pri nerealiziranih idejah o izdelavi kurenta kot turističnega spominka v obliki keramične broške.

Sodeloval sem pri pogovorih o ustanovitvi (delničarske družbe) "turističnega podjetja" Ptuj. Skupaj s Stanko Devjak in Borisom Miočinovičem smo izdelali elaborat "TKIC" (turističnokulturni informacijski center), ki izhaja iz analize, kritike ter alternativ potencialov ptujskega turizma.

Izdelal sem elaborat za projekt/razstavo "Črna luknja, beli klin" (Erotika na Štajerskem), katerega realizacija je predvidena v letu 1993. Izdelal sem raziskovalni koncept in strategijo ter delal na formiranju raziskovalcev v "interdisciplinarno sex delavnico". Idejo sem predstavil na FF študentom in profesorjem na oddelku za etnologijo, antropološkem društvu itn.

Vzporedno s projekti poteka raziskovanje in dokumentiranje "tekočih" zanimivosti: martinovanje, Martinov sejem, Katarinin sejem, miklavževanje, dokumentiranje lončarske delavnice in dela v njej, dokumentiranje pedagoške dejavnosti ter likovnih delavnic, snemanje in fotografiranje pustnega utripa v občinah Ptuj in Ormož itn.

Simpatični "domorodec", kakršnih danes ni več (foto M. Fister)

Monografsko sem skupaj s Stanko Gačnik obdelal nekatere privatne zbiralec, še zlasti Rada Kukoca iz Hardeka pri Ormožu.

Posnel sem več razstav (iz muzeološkega aspekta): Igrače (Arkade, Ljubljana), Lulu muzej (SNG Maribor), Weinkultur v Gamlitzu/Gomilici ter večino razstav v našem muzeju.

Na Ptuju sem študentom in profesorjem predstavil svojo diplomsko nalogo Vinologija - mogoče in nemogoče v raziskovanju ljudi in vina (ob diapozitivih, videu in degustaciji "prepovedanih" vin).

V septembru sem (so)organiziral srečanje s slovenskimi in poljskimi etnologi na Ptuju, kjer sem jim predstavil projekta: "Vinološki muzej", "Črna luknja beli klin", organizirali smo kratek izlet do Ptujске gore in v Slovenske gorice...

Udeležil sem se in dokumentiral strokovno ekskurzijo SED v Porabje ter v Celje in Rogatec.

Odšel sem na nekajdnevno strokovno ekskurzijo v Burgenland, kjer smo se sestali s strokovnjaki na Vinski akademiji. Ogledali smo si še kleti nekaterih najuspešnejših vinogradnikov ter napravili z njimi krajše video intervjuje.

Sodeloval sem na več posvetih oz. okroglih mizah: novinarska konferenca o sedanjosti in prihodnosti ptujskega kurentovanja, posvet s člani Novne (studio za razvoj podeželja) o raziskovanju Haloz, posvet s slovenskimi etnologi o konceptu oz. ideji bodočega "slovenskega" muzeja mask na Ptuju, udeležil sem se predstavitve raziskovalnih nalog Gibanja znanost mladini na Srednješolskem centru Ptuj, letne skupščine slovenskih muzealcev na Bledu, srečanja slovenskih pisateljev na Štatenbergu, ki so razglabljali o vinu in literaturi itn.

Udeležil sem se treh simpozijev: o A. M. Slomšku - 130 let visokega šolstva v Mariboru (Maribor), Novi muzeji in nove muzejske postavitve (Zagreb), Marketing v kulturi (Zagreb).

Ob diapozitivih sem imel dve predavanji: Novi pristopi v muzeologiji ter informacija o generalni konferenci ICOM / Haag 1989.

Aleš Gačnik

V letu 1990 je poleg rednega dela stekla akcija za zbirko mask slovenskega etničnega muzeja. Zbirka bi bila odprta leta 1993 v prostorih grajske žitnice, ob stoletnici ustanovitve muzeja. Navezani so bili stiki s sodelujočimi pri projektu in napisan elaborat. V njem je naveden obseg zbirke, gradbeno-tehnična dela, tisk kataloga, propagandno

gradivo in propagandne akcije. V letu 1990 je v muzeju steklo delo na zbiranju podatkov o mišljenju na ptujsko-ormoškem področju in pridobivanju eksponatov.

Andrej Brence

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

V letu 1990 se je zaradi prenovitvenih del zmanjšalo število razstav in tako smo se preusmerili k temeljnim muzejskim nalogam. Začela se je intenzivna obnova in sanacija Muzeja neevropskih kultur v Goričanah in obnova razstavnih prostorov SEM v Ljubljani.

SEM je v letu 1990 pripravil naslednje razstave: Človek in čebela - Der mensch und die Biene, Österreichische Museum für Volkskunde in Wien, v prirejeni obliki v SEM (prenos z Dunaja). Ob tem je izšel dvojezični katalog s 313 stranmi.

Razstava Rekonstrukcije slovenskih kmečkih noš po upodobitvah v Valvasorjevi Slavi je bila najprej v SEM, nato pa smo jo prenesli na Jesenice (Kosova graščina) in na Grad Bogenšperk. Izšel je tudi katalog s 23 stranmi.

Kam so vsi pastirji šli v SEM; prenos razstave v Goriški muzej v Novi Gorici in na Etnološki oddelek Pokrajinskega muzeja v Kopru. Ob razstavi sta izšla katalog, dolg 18 strani, in didaktična knjižica Oven, ovca, jagnje, napisana v slovenskem, hrvaškem in italijanskem jeziku.

Razstava Slovenci - zbiralci in raziskovalci kitajske kulture v galeriji v Goričanah.

Razstava Kultura Oceanije v galeriji v Goričanah.

Postavili smo tudi manjše gostujoče razstave:

Razstavo Klekljanje čipke (zožen izbor obstoječe razstave) v Galeriji Avsenik v Begunjah. Ob razstavi je izšla zloženka s krajšim besedilom v slovenskem in angleškem jeziku. Razstava je bila postavljena tudi v Cankarjevem domu v Ljubljani.

SEM je sodeloval pri razstavi o otroških igračkah v Mariboru in pri razstavi o božičnih jasliah, ki so jo pripravili pri Kmečkem glasu. Veliko dela je bilo posvečenega pripravam na razstavo o ljudskih glasbilih, ki bo postavljena leta 1991.

Kustosi so nadaljevali urejanje posameznih zbirk (inventarizacija, reinventarizacija, fotodokumentacija).

Inventariziranih je bilo 656 fotografij in 661 negativov, 244 diapozitivov, 26 enot v hišnem arhivu, prepisana sta bila dva zvezka iz VI. Orlove ekipe - 143 enot. Enote so bile vložene tematsko in krajevno v arhiv terenskih zapisov. Inventariziranih je bilo 26 zvezkov. Arhiv pod razno, inventariziranih je bilo sedem enot. Zunanjim strankam je dokumentacijski oddelek posredoval 122 fotopovečav in okoli 80 fotografij.

V letu 1990 smo pridobili okoli 186 predmetov, 15 pomembnih dokumentov, zbirko plakatov - volilnih oziroma političnih - več kot 500 kosov različnega materiala.

Inventariziranih je bilo okoli 196 predmetov. Izdelanih je bilo okoli 500 fotografij predmetov na terenu in v depozu ter približno 299 diapozitivov.

Pedagoško delo so kustosi opravljali s predavanji, z vodstvi po razstavah, mentorskim delom, s sodelovanjem pri pripravljanju razstav, s pisanjem člankov za dnevni in revijski tisk itd.

Krst nove katre Slovenskega etnografskega muzeja (foto N. Sulič)

Tehnični oddelek je sodeloval pri postavitvi razstav, urejanju depojev, pri vzdrževalnih delih itd. Restavriral in konserviral je več 100 predmetov.

V tem času je potekalo tudi samostojno terensko delo in skupno terensko raziskovanje v Goriških Brdih (1.-7. 8. 1990), in sicer v sodelovanju z Goriškim muzejem. Raziskovali smo ljudsko umetnost, nekatere sestavine kmečkega gospodarstva, vinogradništvo, obrti, zbirali gradivo za nošo, ljudsko glasbo, notranjo opremo (kolonske hiše) itd. Zbranih je bilo tudi nekaj predmetov za muzej. Število zaposlenih v SEM se v letu 1990 ni spremenilo. Ob koncu leta sta odšla dolgoletna sodelavca: etnologinja Ljudmila Bras je odšla v pokoj, muzejski kolektiv pa je zapustil Marjan Loboda. V mesecu decembru smo zaposlili, kustosa dokumentalista in kustosa pedagoga.

Kustosi SEM so se udeležili številnih posvetovanj, srečanj in strokovnih sestankov. Pri svojem delu sodelujejo tudi z drugimi muzeji in s strokovnjaki drugih strok.

Darinka Jankovič

TRŽIŠKI MUZEJ

Tržiški muzej, ki deluje v okviru Zavoda za kulturo in izobraževanje (skupaj s knjižnico in Delavsko univerzo), je dobil kustosa-etnologa februarja 1990.¹

Kar nekaj mesecev sem potrebovala za spoznanje specifičnosti muzejskega dela, vendar menim, da sem uspela.

Delo v našem muzeju je predvsem povezano s preraščanjem obstoječe čevljarske zbirke v Slovenski čevljarski muzej. Čevljarstvo že stoletja vpliva na naš način življenja, vedenja in mišljenja, zato je prav, da njegov razvoj v strnjeni obliki predstavimo občanom in strokovni javnosti. Po prvotni zamisli (brez etnologa) naj bi predstavili predvsem tehnične, tehnološke in modne dosežke naših prednikov.

Dodatni program smo sestavili s sodelovanjem prof. dr. Janeza Bogataja avgusta 1990.

Raziskovalno delo smo začeli z zbiranjem gradiva o obutvi nasploh in o slovenskem ljudskem obuvalu. Takoj se je pokazala potreba po natančni klasifikaciji in popisu obuval, ki jih hranijo drugi slovenski muzeji (zlasti Slovenski etnografski muzej in Pokrajinski muzej Maribor).

Poleg raziskovalnega dela smo uredili tudi tržiško čevljarsko delavnico s konca 19. stoletja. Postavili smo jo v Kurnikovo hišo.²

Kljub temu, da imamo podobno delavnico predstavljeno že v osrednjem muzeju, ima naša odločitev več tehničnih razlogov. Konec 19. stoletja je bila čevljarska delavnica skoraj že v vsaki drugi tržiški hiši, najgostejše so bile posejane prav na območju, kjer stoji Kurnikova hiša. K sodelovanju smo povabili več upokojenih čevljarskih mojstrov, ki so bili pripravljeni obiskovalcem pokazati čevljarsko delo "v živo". Poleg tega je čevljarski mojster Jože Zaplotnik pripravil razne polizdelke - čevlje, kakor izgledajo v posameznih fazah izdelave. Napisali smo scenarij in ves postopek izdelave čevlja fotografirali, tako da smo pridobili še en pomemben dokument.

Našega mojstra je obiskala vrsta slovenskih učencev ter tujih in domačih turistov, celo dve ekipi TV Slovenije. Spomladi so posneli oddajo Pogledi: "Njegovo veličanstvo čevlji"; (ohranjena je videokaseta). Avgusta nas je obiskala druga ekipa TV Slovenije pod vodstvom Marjete Svetel in posnela krajši zapis za oddajo "Zdravo".

Zbirali in odkupovali smo pisno, slikovno in predmetno gradivo o čevljarstvu. Odkup stare obutve smo pripravili v okviru "Šuštarške nedelje", po kriterijih, ki so jih določili strokovnjaki tovarne Peko. Reprezentančne čevlje smo po kronološkem zaporedju vključili v naše stalne razstavne prostore. Novembra smo si ogledali čevljarski muzej tovarne Svít v Zlinu na Češkoslovaškem. V sodelovanju s Tehniškim muzejem Slovenije smo se lotili prostorske zasnove čevljarskega muzeja ob sedanji muzejski zgradbi. Poleg razstavnih prostorov bomo pridobili prepotrebne depoje, nekaj posebnega pa bo ploščad za modne sezonske razstave. Na področju dokumentacije smo v tem času uredili časopisni arhiv in hemeroteko o tržiški občini.

¹ Tržiški muzej razpolaga s štirimi zgradbami: Pollakovo kajžo (osrednji del), Kurnikovo hišo, galerijo (Paviljon NOB) in nekdanjo kovačijo (Germovko). V Pollakovi kajži je predstavljena tehnična dediščina kraja (usnjarstvo, čevljarstvo, kolarstvo, lesna ter tekstilna obrt) ter gasilska in paleontološko-mineraloška zbirka, v drugem nadstropju pa pripravljamo prikaz dela stanovanjske kulture nekdanjih prebivalcev.

² Kurnikova hiša predstavlja lokalni etnografski muzej, v katerem je v pritličju ohranjena črna kuhinja, "hiša" in kuhinja z vzdanim štedilnikom. Nekdanji "štibelc" z nogavičarsko zbirko smo preuredili v prodajni prostor. V prvem nadstropju se črna kuhinja ponovi, dve sobi uporabljamo v galerijske namene, v tretji je spominska soba o ljudskem pesniku Vojtehu Kurniku (1826-1886).

Tita Ovsenar

INŠTITUT ZA SLOVENSKO NARODOPISJE ZRC SAZU

Vse delo Inštituta za slovensko narodopisje je potekalo v okviru tematskega sklopa **Temeljne raziskave slovenskega narodopisnega izročila.**

V **sekciji za ljudsko slovstvo** se je nadaljevalo zbiralno in redakcijsko delo za objave pripovednega gradiva. Končana je bila raziskava o vprašanju terminologije v slovstveni folklori, do sklepne faze je bila

Kati Simčič (p. d. Pavelnovcinja), Rut št. 8 pri Melvičah (iz arhiva Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani)

pripravljena študija o odsevu materialne, socialne in duhovne kulture v pripovednem izročilu.

V **sekciji za ljudske šege in igre** so bila za zgodovino raziskovanja šeg v 2. polovici 19. stoletja obdelana temeljna besedila nekaterih poljudnih zbiralcev ljudskega izročila. Za bibliografijo M. Valjavca je bilo zbranih in urejenih 160 enot. Raziskava družbenih navad v etnično mešanih okoljih je zajemala predvsem zgodovino rodov, družin in sorodstva v Istri in s tem povezano zgodovino hiš, zaselkov in vasi. Končan je bil rokopis 1. snopiča 2. knjige Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848.

V **sekciji za glasbeno narodopisje** je bila dokončana redakcija besedil za 3. knjigo Slovenskih ljudskih pesmi, v tiskarno sta bila oddana rokopisa 3. knjige Slovenskih ljudskih pesmi Koroške - Rož 1 in zbirke Slovenskih ljudski pesmi o vojaščini in vojskovanju. Nadaljevalo se je delo za 2. knjigo Slovenskih ljudskih plesov in za raziskave: Uskoška duhovna kultura na Slovenskem, Slovenska ljudska pesem in sodobna slovenska poezija, Zvok v šegah na Slovenskem, Pritrkavanje na Slovenskem in Fantje na vasi - ljudski pevci? Terenske raziskave so potekale po raznih slovenskih krajih, posnetih je bilo 406 enot pesmi in instrumentalne glasbe, zbrani so bili številni etnomuzikološki in etnokoreološki podatki.

V **sekciji za materialno kulturo** je potekala raziskava ljudskega stavbarstva na Slovenskem. Opravljene so bile sondažne raziskave kmečke hiše v Julijskih Alpah. Končuje se rokopis knjige Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju.

Na podlagi raziskav je bilo napisanih 75 enot, od tega 35 večjih razprav, znanstvenih in strokovnih člankov ter referatov. Sodelavci Inštituta so posredovali gradivo vsem, ki so ga potrebovali za znanstveno, pedagoško, kulturno-prosvetno ali umetniško delo. Tudi sami so se vključevali v pedagoško in kulturno dejavnost.

Mirko Ramovš

INŠTITUT ZA SLOVENSKO IZSELJENSTVO ZRC SAZU

Čeprav je bil Inštitut za slovensko izseljenstvo pri ZRC SAZU v Glasniku že predstavljen (GSED 27/1987, 1-2, Ljubljana 1988, str. 76-78), naj uvodoma povem, da je pri njem zaposlenih pet raziskovalcev: dva zgodovinarja, germanistka, sociologinja in etnologinja. Prvi skupni dosežek našega interdisciplinarnega dela na področju raziskovanja

slovenskega izseljenstva je mednarodni zbornik *Dve domovini / Two Homelands* 1(415 str.), ki je ob sodelovanju zunanjih sodelavcev Inštituta izšel v lanskem juniju. V njem sta objavljena dva etnološka prispevka (Polone Cesar-Nedzbale in Ingrid Slavec). Drugo številko zbornika načrtujemo za leto 1992. Med naše publikacije, ki jih izdajamo, sodi še informativni Bilten. Številka 1-2 je izšla konec decembra 1990, v prihodnje pa bo izhajal dvakrat na leto.

Inštitut občasno sodeluje z oddelkom za etnologijo FF v Ljubljani: študentje etnologije imajo pri nas možnost opraviti svojo obvezno prakso, saj se je v preteklosti (1987, 1990) to pokazalo kot obojestranska korist. Poleg tega Inštitut oddelčni knjižnici redno pošilja tudi vse svoje publikacije.

Sodelavci Inštituta se razen občasnim skupnim akcijam posvečamo predvsem vsak svoji raziskovalni temi. Kot etnologinja se ukvarjam s preučevanjem slovenskega izseljenstva v Avstraliji. V preteklem letu sem kot štipendistka nekdanje RSS dva meseca preživel v Canberri in Sydneyju in tam pri ustreznih raziskovalnih institucijah in med izseljenci samimi skušala zbrati še manjkajoče podatke za končno obdelavo izbrane tematike. Po prihodu v Slovenijo sem v juliju z referatom *Prikaz oblik formalnega delovanja Slovencev v Avstraliji* (v tisku) sodelovala na znanstvenem sestanku *Načini in perspektive sodelovanja Slovencev doma in po svetu*. Organizirala ga je Slovenska izseljenska matica 5. 7. 1990 na Otočcu. Končujem magistrsko nalogo, ki jo nameravam oddati na Oddelku za etnologijo v februarju t. l. (op. ur. avtorica je med tem že magistrirala)

Po končanih obveznostih tretjestopenjskega študija bom izdala poljudnoznanstveno knjižno delo *Avstralski Slovenci o sebi*. V aprilu bom z referatom *Slovenski izseljenski tisk v Avstraliji po letu 1945* sodelovala na mednarodnem simpoziju o etničnem tisku, ki ga organizira Oddelek za zgodovino Pedagoške fakultete v Mariboru. Za mesec maj pripravljam še predavanje o avstralskih Slovencih. Potekalo bo v okviru ciklusa predavanj o slovenskih izseljencih v organizaciji našega inštituta in Cankarjevega doma v Ljubljani. Vzporedno z naštetim nameravam nadaljevati s podiplomskim študijem na Oddelku za etnologijo. V doktorski nalogi bi rada osvetlila problem metodologije etnološkega preučevanja izseljenstva tako pri nas kot v tujini.

Breda Čebulj-Sajko

ZAVOD R SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

V preteklem letu sem opravljala naloge, ki jih lahko razvrstimo v sledeče sklope:

1. Inventar najpomembnejše etnološke dediščine

Za publikacijo o najpomembnejši kulturni dediščini v SV Sloveniji (območje zavodov Celje in Maribor) sem obdelala besedilo in ga vnesla v računalnik, pripravila sem tudi kartografsko gradivo in ponovno preverila slikovno gradivo. Poudariti pa moram, da je delo vseskozi potekalo v tesnem sodelovanju z etnologi konservatorji obeh zavodov.

Pripravila sem tudi slikovno gradivo za razstavo o najpomembnejši kulturni dediščini, ki bo letos spomladi v KIC-u.

Načrtno sem spremljala stanje najpomembnejše etnološke dediščine in pripravila strokovna mnenja ob vsakršnih problemih in neprimernih posegih (npr. ob uničenju Kalanove domačije v Bukovici, ob vrednotenju kulturnega svojstva Tavčarjeve domačije na Visokem, pri problematiki nadaljnjega razvoja Velike planine nad Kamnikom, pri "reševanju" objekta Goričica št. 9 nad Ihanom, pri izdelavi pojasnila za izvajanje gradbenih posegov v varovalnem območju Koštabone itd.).

2. Oblikovanje mreže regionalnih muzejev na prostem (RMNP) v R Sloveniji

Zamisel o oblikovanju mreže RMNP je podkrepila aktivna udeležba na 14. kongresu Zveze društev evropskih muzejev na prostem v Rožnovu (ČSR), ki smo se je udeležili Irena Keršč, Aleš Hafner, Silvester Gaberšček in jaz. Na kongresu sem predstavila referat Muzej na prostem - dodatna oblika varovanja nepremičnine etnološke dediščine v R Sloveniji.

Po kongresu smo skupaj z etnologi konservatorji in kustodinjo Ireno Keršič združili moči za oblikovanje mreže RMNP. Tako sem pripravila informacije o nujnosti, pomenu in možnostih oblikovanja obravnavane mreže in jih posredovala predsedstvu IS (Peterle, dr. Šešerko) in republiškem sekretariatu za kulturo (dr. Capuder); informacije so bile sprejete in podprte.

S projektom oblikovanja mreže RMNP smo kandidirali za dodelitev sredstev na Republiškem sekretariatu za kulturo, ki je oblikoval našo akcijo kot poseben programski projekt - Predstavitev ljudskega stavbarstva na prostem.

Jesení smo tudi pripravili skupno gradivo na razpis za projekt Etnič-

ne študije na ZI FF, ki ga vodi prof. dr. Nečak s temo Raziskave za razvoj modelov MNP in ekomuzeja kot najbolj vidnega elementa regionalne in nacionalne identitete.

Udeležila sem se tudi predstavitve projekta Predstavitev ljudskega stavbarstva na prostem, ki jo je pripravilo SED v Rogatcu. Udeleženci 14. kongresa smo poročali o svoji udeležbi in predstavili načrtovane naloge za prihodnje v oddaji na Valu 202.

3. Delo v Podkomisiji za zgodovinska središča Delovne skupnosti Alpe-Jadran:

V okviru priprave monografije o malih zgodovinskih središčih na podeželju sem po končani obravnavi svojega gradiva popravljala gradiva dežel članic skupnosti Alpe-Jadran, ki so bila prevedena v slovenščino. Ukvarjala sem se tudi s terminološkimi vprašanji - iskanje ustreznih izrazov za tipe vasi, domačij in oblike zemljiške razdelitve.

4. Sklicevala sem etnologue konservatorje na redne sestanke na na-

Hiša v Bistrici na Zilji v beljaškem okraju (foto J. Šušteršič, arhiv Slovenskega etnografskega muzeja)

šem zavodu, kjer smo obravnavali poleg že omenjenega oblikovanja mreže RMNP še izbrane, aktualne teme (npr. pripombe za spremembe Zakona o naravni in kulturni dediščini, Zakona o urejanju prostora in Zakona o graditvi objektov; merila za določitev strokovnih gradiv za izvajanje posegov itd.).

5. Na pobudo Stanovanjsko-komunalne banke Ljubljana sem z dr. Curkovo v sodelovanju z zavodom v Gorici pripravila besedilo za fotografsko monografijo o stavbni dediščini Knežaka.

Na našo pobudo smo skupaj z zavodoma v Kranju in Gorici zanje pripravili seznam objektov, primernih za odkup, prenovu in licitacijo.

6. Ob spremljanju strokovnih mnenj za izdajanje dovoljenj za trajni izvoz za etnološke predmete sem - še posebno ob množici nestrokovnih mnenj, ki jih je izdal Mestni muzej v Ljubljani - pripravila informacijo o njihovih neprimernih merilih za Mestni muzej, SEM in občinske upravne organe na ljubljanskem območju.

7. Na pobudo ZAMTES-a sva z dr. Bogatajem (Inštitut za raziskavo in promocijo kulturne dediščine) sprožila akcijo za oblikovanje blagovne znamke za idrijske čipke. Ta naloga naj bi postala vzorčni primer za izdelavo blagovnih znamk tudi za druge obrti.

8. Za predsedstvo IS sem na njihovo zahtevo pripravila krajšo informacijo o stanju nepremične kulturne dediščine na narodnostno mešanem ozemlju v Prekmurju.

9. Za doc. dr. Prosena (FAGG) sem oblikovala krajši, informativni prispevek o vlogi naše varstvene stroke in etnologije pri interdisciplinarnem pristopu prenove vasi.

10. Kot že utečeno, redno delo moram omeniti tudi spremljanje razglašanja etnoloških spomenikov v tekočem letu (s pregledom strokovnih osnov in Odloka o razglasitvi).

11. Udeležila sem se dveh seminarjev, in to Oblikovanja podeželskega prostora in Predstavitev raziskovalnih nalog s področja urejanja prostora.

Sodelovala sem na že omenjenem posvetu SED v Rogatcu in se udeležila posveta o varovanju premične dediščine v Stični.

12. Poleg že obravnavanega besedila o Knežaku sem za Kmečki glas pripravila poljudni članek Kaj, zakaj in kako varujemo stavbno dediščino na podeželju in strokovni prispevek Problematika Kalanove

domačije na Bukovici za Obvestila, ki jih izdaja naš zavod. Zadnji problem sem predstavila tudi v TV oddaji Osmi dan.

13. Udeležila sem se mednarodne konference Evropske vasi in turizem na vasi, ki jo je pripravila Zveza madžarskega turizma na vasi v Kapošvaru.

14. Za ECOVAST (Evropski svet za vasi in mala mesta, ki ima sedež v Veliki Britaniji) sem odgovorila na obsežen vprašalnik, ki je obravnaval problematiko varstva kulturne dediščine, še posebno na podeželju.

Poglavitne naloge za tekoče leto:

Delo za Inventar najpomembnejše etnološke dediščine se bo nadaljevalo. Pripravila bom gradivo za publikacijo s področja osrednje Slovenije, spomladi pa bomo pripravili razstavo o tej obsežni nalogi.

Še nadalje bom spremljala stanje najpomembnejše etnološke dediščine, razglašanje etnoloških spomenikov in izdajanje izvoznih dovoljenj za etnološke predmete.

Glavnino moči bom usmerila v oblikovanje mreže RMNP (seveda s SEM in etnologiji konservatorji).

Sodelovala bom v Podkomisiji za zgodovinska središča (organizacija ekskurzije po Z Sloveniji, delo na novi temi o ljudskem stavbarstvu).

Z etnologiji konservatorji se bomo srečevali na rednih sestankih.

Za Stanovanjsko-komunalno banko bomo na njihovo pobudo pripravili gradiva za naslednjo publikacijo (za konkretno naselje še nismo dogovorjeni), z redakcijo Kmečkega glasa pa sem dogovorjena za pripravo vrste člankov o primerno obnovljenih objektih etnološke dediščine.

Skušala se bom udeležiti seminarjev in pogovorov s področja varstvene in osnovne etnološke stroke.

Zvezdana Koželj

DELO KONSERVATORJEV ZA LJUDSKO STAVBNO DEDIŠČINO ZVNKD GORICA (OBČINE AJDOVŠČINA, IDRIJA, ILIRSKA BISTRICA, NOVA GORICA, POSTOJNA, SEŽANA, TOLMIN)

V okviru zakonsko določenih nalog s področja varstva naravne in kulturne dediščine je stanje na področju varstva etnološke (ljudske stavbne) dediščine v letu 1990 takšne: topografsko evidentirano je območje vseh sedmih občin, in to v obliki elaboratov; za vse občine so tudi izdelane strokovne podlage za razglasitev etnoloških spomenikov in izvedene razglasitve (z izjemo občine Sežana); zbrani so etno-

loški spomeniki republiškega pomena; stavbna dediščina (z naselji) je vnešena v načrte posameznih občin; stalno se dopolnjuje dokumentacija ljudske stavbne dediščine, ki zajema franciscejske katastre (še nepopolno), stare projekte, označitve na sedaj veljavnih katastrih in osnovnih topografskih, arhitekturno dokumentacijsko (prednostni spomeniki; pokrito je potresno območje: Breginjski kot, Kobarid, Goriška Brda), fotodokumentacijo, diateko, vire, literaturo in hemeroteko. Z republiškim načrtom smo republiška in občinska denarna sredstva usmerjali v prenovo stavbne dediščine (primarno v prenovo spomenikov); večje konservatorske akcije so bile v Šmartnem, Breginju, Štanjelu, Kanalu, Kobaridu, Gočah, Doblarju, Sp. Idriji, Idriji, Divači in akcija restavratorskih posegov na freskah v občinah Idrija in Tolmin. V okviru redne dejavnosti sodelujemo pri vseh postopkih na področju urejanja prostora in varstva okolja z izdajanjem mnenj, napotkov, strokovnih podlag, konservatorskih načrtov in soglasij. Za to dejavnost pa zaradi pravno neurejene družbene klime porabimo že več kot polovico svojega delovnega časa.

V letu 1990 smo sodelovali pri naslednjih splošnih projektih: v sklopu skupine konservatorjev etnologov smo pripravljali idejni načrt mreže regionalnih muzejev na prostem ter sodelovali pri izvedbi načrta 60 ur konservatorstva s FF Ljubljana.

Po posameznih občinah pa je delo potekalo takole:

Občina Ajdovščina

Za območje Gore smo izdelali strokovne podlage varstva ljudske stavbne dediščine, in sicer za občinski načrt revitalizacije tega nerazvitega območja. Za turistični prospekt smo pripravili pregled zgodovinskega razvoja naselja Ajdovščina. Konservatorske akcije prenove domačije Kovk 29 nismo izvedli zaradi nepripravljenosti lastnika. Načrtovana akcija naj bi zajela obnovo slamnate strehe, statično konsolidacijo in prenovo notranjščine za občasno bivanje. Izdelali smo idejne projekte za prenovo objektov Planina 94 (turistična kmetija), Ajdovščina, IV. prekom. br. (stanovanje), na Gočah za stanovanjske namene objekte št. 4b, 15, 56 in 83, v Velikih Žabljah h. št. 10. V Vipavi smo sodelovali na natečaju za prenovo objekta Titov trg 1 in pri projektu javne razsvetljave zgodovinskega jedra s svetilkami, posnetimi po dokumentacijskem gradivu. Za objekte Malovše 27 in Titov trg 1 v Ajdovščini pa smo pripravili tehnično dokumentacijo.

Občina Idrija

V okviru priprav na praznovanje 500-letnice Idrije smo sodelovali pri prenovi objektov v zgodovinskem jedru (rudniški magazin, gostilna Nebesa, Trg m. Tita - h. št. 2, 3, 11, 13 in 14); pri nadomestnih gradnjah v Ljubljanski ulici in pri rekonstrukciji dela Kosovelove ulice. Zaradi prelitja sredstev v idrijski grad pa nam ni uspelo dokončati

prenove rudarske hiše na Bazoviški 4. Za stavbo nad Antonijevim rovom na Kosovelovi 3 smo skupaj s konservatorjem za tehniško dediščino pripravili konservatorski načrt.

Končali smo konservatorsko akcijo prenove kašče in rekonstrukcije ter restavriranje poslikav na njej, in sicer v sodelovanju z restavratorskim centrom Ljubljana; akcija sodi v sklop celovite prenove domačije Spodnja Idrija 80. Za domačijo Črni vrh 47 smo pripravili smer-nice za prenovo in usmeritev v kmečki turizem in jo tudi priporočili Zadružni zvezi Slovenije, da bi jo uvrstila v svoje načrte finansira-nja te dejavnosti. Pripravili smo strokovne podlage za razglasitev domačije G. Vrsnik 21, vendar postopek še ni izpeljan. Tehnično smo dokumentirali hišo Ravne nad Cerknim 8.

Občina Nova Gorica

S spremembo družbenega sistema je postalo negotovo delovanje Odbora za revitalizacijo Šmartnega in s tem prenova Šmartnega. Sodelovali smo pri ustanavljanju novega odbora, zaradi pomanjkanja vsakršne pobude pa smo tudi sami z delovno akcijo zaščitili lesene dele družbenih objektov, pripravili smo konservatorske načrte za revitalizacijo objektov s h. št. 30, 32 in 56. Sodelovali smo pri izvedbi UN (UN = urban. načrti) Šmartno in izvajali konservatorsko akcijo pre-

Marija Kozar-Mukič in Irena Keršič pregledujeta dokumentacijo o stavbarstvu

zentacije in revitalizacije stolpa in domačije s h. št. 16 za potrebe etnografske zbirke Goriškega muzeja. Ta prenova je potekala le s sredstvi (bivše) Kulturne skupnosti Slovenije zaradi prelivanja sredstev za prenovo gradu Dobrovo. V Kanalu smo oblikovali napotke za obnovo obvodnih (nad Sočo) fasad ter projektirali balkon na Pionirski 3. Sodelovali smo v postopku sprejemanja UN Kanal in ga zaradi neupoštevanja prenove in historičnih gabaritov zavrnil. Ob predaji objekta Pionirska 8 smo po konservatorski akciji njegove prenove pripravili razstavo o poteku prenove. Na novo smo evidentirali naselje Pedrovo (Branik) in ga kot celoto zaščitili. Za zgodovinsko jedro Solkana smo izdelali več idejnih projektov različnih ureditev ter sodelovali pri projektu ureditve Srebrničevega trga.

Občina Tolmin

Izdelali smo strokovne podlage za UN zgodovinskih jeder Tolmina in Kobarida. Izdelali smo konservatorski načrt za muzej 1. sv. vojne v Mašerovi hiši na Gregorčičevi 10 in Manfredovi 12 v Kobaridu. Zagnani domačini so to prenovo uspešno izvedli. Služnostni objekt Mašerove hiše smo morali zaradi inšpekcijske odločbe zaščititi pred rušenjem. V Gregorčičevi 43 smo obnovili obcestno fasado. V sklopu konservatorske akcije prenove Kosmačeve domačije, Slap ob Idrijci 15, smo izdelali projekt nadomestne gradnje in odkupili domačijo.

Idejne projekte za prenovo smo izdelali za objekt Šentviška gora 8, ob kraji portala na Gorskem vrhu 3 in 4 pa smo dali strokovno mnenje.

V okviru projekta regionalnih muzejev na prostem v Sloveniji smo izbrali lokacijo na Logu v Trenti in objekte za prenos oz. za rekonstrukcijo.

Občina Postojna

Za naselje Bukovje, Kal in Prestranek smo sodelovali s strokovnimi podlagami za PUP ter smernicami za razvoj naselja, za naselje Razdrto pa s strokovnimi podlagami in smernicami pri pripravi ureditvenega načrta.

Z odlokom leta 1984 je bilo naselje Strmica razglašeno za naselbinski spomenik, zato smo izdelali idejni projekt za novo poslopje na zaščitenem območju.

Občina Ilirska Bistrica

V tej občini smo sodelovali s strokovnimi podlagami PUP. V ta namen je bil izdelan zgodovinski pregled ljudskih stavbnih tipov. Prostor smo ovrednotili z metodo vrednostnih točk; pripravili smo tudi smernice na nadaljnjo rast naselij. Za naselje Knežak smo pripravili fotodokumentacijo portalov, za stavbo Čelje št. 9 pa smo izdelali idejni projekt za novo poslopje na območju naselbinske dediščine.

Občina Sežana

Izdelali smo strokovne podlage za PUP s prikazom zgodovinskega razvoja naselij in stavbnega oblikovanja ter oblikovali smernice za nadaljnjo rast naselij oz. za njihovo prenovo. Ob tej nalogi smo za dokumentacijo pridobili fransiscejske katastre pretežnega dela območja občine Sežana.

V zvezi z urejanjem naselja Štanjel so v letu 1990 potekali konkretni dogovori ter idejni projekti, vendar se je zataknilo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

Izdelali smo še idejne načrte za vrsto pomožnih objektov in garaž, ki močno kvarijo videz naselja, nekaj pa jih je bilo s posredovanjem inšpekcijskih služb tudi odstranjenih.

Za stavbo št. 35 je bil izdelan idejni projekt obnove, stavba Volčji grad št. 48 pa je bila na novo evidentirana kot dediščina.

Kobdilj 50 - izdelali smo konservatorski načrt prenove ter sodelovali pri izvedbi lastninsko premoženjskopравnih zadev.

V sodelovanju z Zavodovim restavratorjem je bilo v preteklem letu na območju sedmih občin izdelano 47 predlogov za barvanje fasad in notranjščino stavb, kapelic ter cerkva. Za kaščo v Ledinah je bila pripravljena dokumentacija ornamentalne poslikave, v Ravnah pri Cerknem pa je bila izdelana fotodokumentacija stavbne poslikave.

NAČRT DELA ZA LETO 1991

Med večjimi projekti za letošnje leto naj omenimo začetek izvajanja MNP Trenta na Logu (skupaj z TNP Bled in Goriškim muzejem) in oblikovanja idejnega konservatorskega načrta za MNP Vilenica (Lipica); nadaljevanje obnove naselja Šmartno (severno obzidje in ureditev etnografske zbirke z Goriškim muzejem); prezentacija rudarske hiše v Idriji na Bazoviški 4 (skupno z Mestnim muzejem Idrija); začetek prenove poštne postaje na Hrušici (Podkraj), ki jo omenja že Valvasor; prenova kobariške hiše na Manfredovi 12 (za potrebe muzeja I. svetovne vojne); ponovna postavitve reliefnega znamenja ob krajevni poti Lože- Manče; konservatorske akcije v Tomačevici št. 8, Kobjeglavi št. 57, Lisjakih št. 1, 2, 3, Škocjanu št. 8. V načrtu imamo še sprotno urejanje dokumentacije (tehniška dokumentacija, bibliografski podatki, hemeroteke, izdelava kart itd.), dopolnjevanje dosjejev z viri, ki jih hranijo v SEM-u, v arhivih doma in v tujini, ter pregled starejšega periodičnega tiska iz revije Soča, Dom in svet, Jadranski almanah.

Bojan Klemenčič in Andrejka Ščukovt

ZAVOD ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE V KRANJU

V preteklem letu je etnolog II pri ZVNKD v Kranju opravil 14 dni terenskega dela, 43 dni pa je bilo namenjenih za izobraževanje in strokovne ekskurzije. Za upravne postopke - mnenja in soglasja - je bilo v sklopu redne dejavnosti izdanih 107 dopisov.

V začetku preteklega leta je izvršni svet občine Kranj zahteval pojasnila strokovnega dela kranjskega ZVNKD v zvezi z Veliko planino; zato smo s komitejem za kulturo oranizirali skupen ogled Velike planine, ki se ga je udeležilo 28 predstavnikov raznih institucij: ZVNKS v Kranju je pripravil zapisnik skupnega ogleda in ga posredoval občini Kranj ter občinski in republiškim inšpekcijskim službam.*

Marca je ZVNKD v Kranju gostil študente IV. letnika etnologije ter jim razkazal del terena. V ogled so bile vključene prenovljena Liznjekova hiša v Kranjski Gori, s pomočjo Zavoda urejena Sedejeva gostilna v Podkorenu, kjer so nas postregli s starimi gorenjskimi in koroškimi jedmi, v Žirovnici pa smo si ogledali Čopovo hišo, ki jo obnavljajo. Ekskurzijo smo končali z ogledom Matjaževe hiše v Zg. Palovčah, kjer poteka akcija Zavoda.

Maja je bilo demontirano in deponirano starejše leseno gospodarsko poslopje iz Vrhpolja pri Moravčah. Ob tem se je ponovno sprožilo vprašanje lokacije muzeja na prostem pri gradu Krumperk. Občina Domžale se za to lokacijo še vedno zanima, zato je ponudila dodatne predloge: 1) muzej na bi bil v neposredni bližini gradu Krumperk, ter 2) v Želodniku na zemljišču, ki je predvideno za industrijsko cono. Sprejemljiva je samo lokacija ob graščini; ta pa je - zaradi verjetne oddaje grajskega kompleksa z ustreznimi zemljišči kapitalu za "visoki turizem" za 30 let - padla v vodo.

Konservator etnolog in konservator arhitekt zaposlena pri Zavodu, sta se udeležila XIV. evropskega kongresa Združenja muzejev na prostem v Rožnovu pod Radhošem na Moravskem. Devetdnevni kongres je pomenil obogatitev teoretičnega in strokovnega znanja na področju varovanja ljudske arhitekture. Še zlasti pomembni sta bili izmenjava izkušenj ter navezava mnogih koristnih vezi. Po vrnitvi z Moravskega je bilo več strokovnih predstavitev dela kongresa: na SAZU, v SEM, na etnološkem društvu - ekskurzija v Rogatcu - ter na občnem zboru konservatorjev v Kranju. Predstavitev tovrstne pro-

* Sad tega ogleda je bila ustanovitev komisije za Veliko planino pri izvršnem svetu občine Kamnik; v njej so prvičrat enakopravno zastopani tudi predstavniki pašnih skupnosti vseh treh planin. V to komisijo je imenovan tudi predstavnik Zavoda VNKD v Kranju.

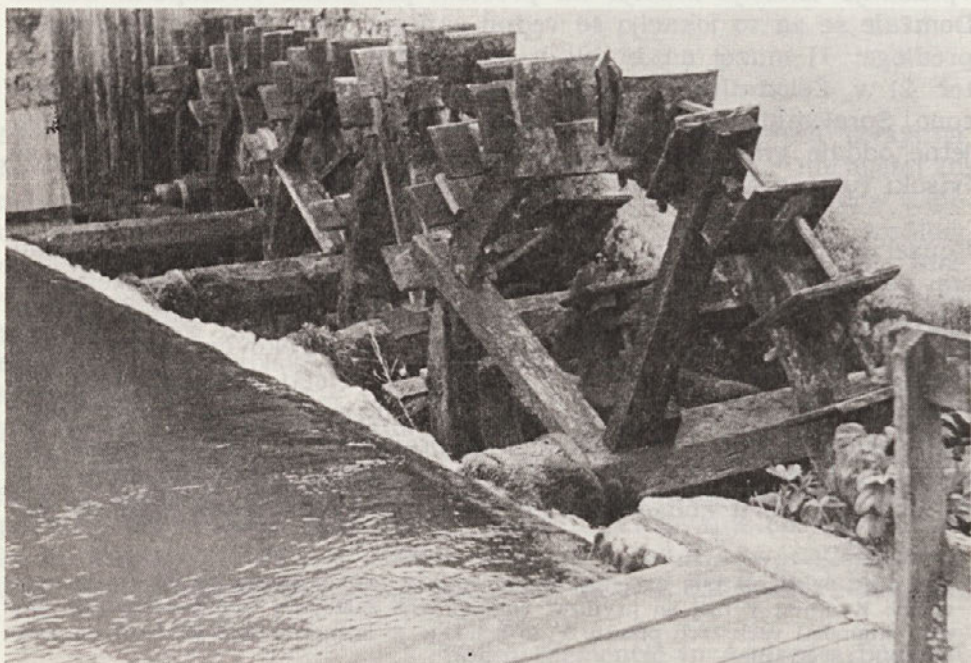
blematike pri nas je bila tudi temelj pogovorov s predstavnikom slovenskega izvršnega sveta ter z ministrom za kulturo in njegovimi sodelavci.

Zamisel o tovrstnem muzeju oziroma o več regionalnih muzejih na prostem v Sloveniji je bila predstavljena tudi na II. programu Radia Slovenije ter v daljšem zapisu v dnevniku Delo. V drugi polovici leta je bil izdelan PUP občine Domžale, vendar zaradi pomanjkanja časa detaljneje le za Črni graben.

V Matjaževi hiši v Zg. Palovčah je bil saniran strop v črni kuhinji ter na novo postavljen pod na drugem delu podstrešja. Spomladi so na gospodarskem delu domačije našli lesno gobo; po nasvetih mojstra Pelka so bili izsekani poškodovani deli brun, odstranjeni so bili pod in posamezne gredi. Predvideno je izžiganje ogroženih delov ter premaz z ustreznimi kemikalijami. Zaradi neugodnih klimatskih razmer niso bila dokončana dela pri sanaciji severnega kamnitega zida v hlevu ter ureditev odvodnjavanja, zato smo ta dela prenesli v prihodnje leto.

V sklopu občnega zbora konservatorskega društva Slovenije, ki je bil oktobra v Kranju, so bili tudi ogled Oplenove hiše v Studorju, kjer se je v tem letu končala akcija Zavoda, ogled restavriranih fresk na Hlipovi hiši v Stari Fužini in obisk Planšarskega muzeja pod vodstvom Anke Novak.

Silvester Gaberšček

Delo etnologa konservatorja pri ZVNKD v Kranju je v letu 1990 potekalo pri naslednjih spomeniškovarstvenih akcijah: pri obnovi gospodarskega poslopja na domačiji Studor 16 v Bohinju, na stolpu Strojave kovačnice v Gabrčah, pri sanaciji opečnatega plavžnega dimnika na Stari Savi na Jesenicah in pri obnovi kmečkih fresk na Hlipovi domačiji v Stari Fužini.

Izdelane so bile etnološke konservatorske smernica za PUP Kranjsko-Sorško polje in elaborat za muzejsko parkovno območje Stara Sava na Jesenicah.

Opravljeni so bili terenski ogledi posameznih lokacij za izdajo strokovnih mnenj in soglasij za upravne postopke (lokacijska in gradbeno dovoljenja).

Vlado Knific

ZAVOD ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE V NOVEM MESTU

Delo etnologa na novomeškem Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine je bilo, tako kot vsa leta doslej, razpeto med etnološko in umetnostnozgodovinsko dediščino, to, koliko časa "pripada" eni ali drugi stroki, pa je odvisno od agresivnosti posamezne stroke, bolj naročnikov oz. imetnikov dediščine.

Zadnja leta je to umetnostnozgodovinska dediščina, vezana na veliko število sakralnih spomenikov, ki jih obnavljajo lokalne verske skupnosti.

Pravo etnološko delo je bilo v letu 1990 usmerjeno na eni strani "plansko" - priprava dolgoročnih in srednjeročnih načrtov za občine Novo mesto, Črnomelj, Metlika in Brežice, na drugi pa zelo praktično: prenos lesene stanovanjske hiše iz Ostroga v bližino parkirišča pri samostanu Pleterje. Zanimivo je, da je na pobudo direktorja Zavoda kartuzijanski samostan odkupil leseno stanovanjsko hišo, z njenim prenosom pa želi oblikovati kompleks storitvenih dejavnosti (prodaja spominkov ipd.), vezanih na potrebe številnih obiskovalcev samostana. Ker so te potrebe zelo raznolike, načrtujejo prenos vsaj še dveh stanovanjskih hiš in kozolca toplarja. Načrtovana zamisel, da se oblikuje svojevrsten muzej na prostem, je zanimiva, odpira pa tudi številna vprašanja.

V februarju je Zavod zaposlil etnologa pripravnika, ki bo po enoletnem pripravništvu nastopil redno delovno razmerje.

Marinka Dražumerič

BIBLIOGRAFIJA

SEMINARSKIH IN DIPLOMSKIH NALOG ŠTUDENTOV ODDELKA ZA ETNOLOGIJO V LETU 1990

MOJCA RAČIČ

Okrajšave:

S 1 - seminarska naloga 1

S 2 - seminarska naloga 2

D - diplomska naloga

Vse naloge so v tipkopisu in jih hrani Knjižnica oddelka za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

1. 1. MATERIALNA KULTURA

1. 1. 3. Stavbarstvo

HOLC, Melita - TOMAŽ, Bojana: Arabska kultura v Evropi: primer španske arhitekture v Alhambri. - S 1. - 40 str., 7 str. pril.: ilustr.

KOLOINI, Borut: Ja, Križ je bu enkrat mejstu: način življenja v srednjeveškem naselju kot se kaže v urbanizmu. - D. - 85 str.: ilustr.

RUPNIK, Lilijana: Islamizacija Bosne in vplivi na arhitekturo. - S 1. - 62 str.: ilustr.

TOMAŽ, Bojana: Inkovska arhitektura. - S 2. - 25 str., 5 str. pril.: ilustr.

1. 1. 8. Sadjarstvo in vinogradništvo

GAČNIK, Aleš: Vinologija - mogoče in nemogoče v raziskovanju ljudi in vina. - D. - 239 str.: ilustr.

1. 1. 12. Rokodelstvo in obrt

PRAPROTNIK, Alenka: Čevljarstvo v Ljubnem na Gorenjskem. - S 1. - 64 str.: ilustr.

1. 1. 13. Industrija in rudarstvo

ČATER-ERJAVEC, Melita: Etnološka podoba tovarne emajlirane posode Celje: od njenega nastanka (l. 1894) do l. 1945. - D. - 92 str.: ilustr.

PODGORŠEK, Tanja: Tovarna usnja Franz Woschnagg & sinovi, d. d. v Šoštanju. - S 1. - 47 str.: ilustr.

1. 1. 14. Gozdno gospodarstvo

KOKALJ, Marjan: Furmani in golcarji na Jelovici od 1810-1960. - S 1. - 32 str.: ilustr.

1. 1. 16. Prehrana

JOVANOVIČ, Nataša: Ptujčani in vino. - S 1. - 57 str.

RAPUC, Marija Brigita: Prehrambena kultura prebivalcev zgornje Dravske doline na primeru Ojstrice, Svetega duha, Goriškega in Kozjega vrha nad Dravogradom. - D. - 127 str.: ilustr.

1. 1. 18. Promet, komunikacijska sredstva in komuniciranje

PADEŽNIK, Lidija: Življenje ljudi ob in na železniški progi Poljčane - Slovenske Konjice - Zreče. - D. 80 str., 10 str. pril.: ilustr.

1. 2. SOCIALNA KULTURA

1. 2. 1. Splošno

TOMAŽIČ, Lucija: Prikaz socialnih razmer na slovenskem podeželju ob koncu 19. in začetku 20. stoletja v slovenskem leposlovju. - S 1. - 36 str.: ilustr.

1. 2. 2. Družinske-sorodstvene zveze

PRUDIČ, Jerneja: Družina Samec. - S 2. - 72. str., 28 str. pril.: ilustr.

RATKAI, Alojzija: Južnoslovanska zadruha in način življenja v njej. - S 1. - 26 str.

ROŠ, Polona: Življenje na Orvovi kmetiji od leta 1876 dalje. - S 2. - 51 str.: ilustr.

SIMONIČ, Monika: Monografija Šantlove družine in kmetije iz Biserjan: Šantlovi skozi čas. - S 1. - 89 str., 55 str. pril.: ilustr.

SKETELJ, Polona: Podoba življenja družine Sever na Brezovici in njeno spreminjanje v zadnjih sto letih. - S 1. - 132 str.: ilustr.

1. 2. 17. Medkrajevni in interetnični odnosi; Manjšine, zdomstvo, izseljenstvo

NAROB, Ana Suzana: Slovenci v Avstraliji. - S 1. - 53 str.: ilustr.

1. 2. 9. Vrednote in moralne norme

MALNIČ, Andrej: Slovenci, vino in država: Štajerci in Šmarnica. - D. - 58 str.

SVETEL, Boris: Olikani Slovenec: 1840-1940: razvoj vedenjskih norm v zbornikih pravil lepega vedenja. - D. - 76 str.

1. 2. 15. Družbene organizacije; poklicne, namenske skupnosti; Društva

ŠTANCER, Katica: Vaščani Orchove vasi in njihovo Avto moto društvo. - S 2. - 42 str.: ilustr.

1. 2. 17. Letne šege, prireditve, festivali; Praznovanja, prazniki

BEHEK, Mirjam: Praznovanje božiča. - S 2. - 50 str., 32 str. pril.: ilustr.

KUČAN, Špela: Pustovanje v Ljubljani v dvasetih in tridesetih letih 20. stoletja. - S 1 in 2. - 91 str.: ilustr.

USSAR, Astrid: Ribiški prazniki, običaji, vraže in legende. - S 2. - 26 str.

1. 2. 18. Rojstvo, poroka, smrt

ŠURAN, Luciana: Sodobna poroka v Pridvoru pri Kopru. - S 2. - 60 str.: ilustr.

1. 3. DUHOVNA KULTURA

1. 3. 2. Verovanje

PALJEVEC, Andreja: Islamska verska skupnost v Ljubljani. - S 1. - 22 str., 9 str. pril.: ilustr.

RATKAI, Alojzija: Življenje Židov v Prekmurju. - S 2. - 24 str.

ROZMAN, Irena: Tabu v tradicionalni kulturi Buševčanov. - S 2. - 37 str.: ilustr.

1. 3. 17. Zgodovinska zavest in geografsko obzorje

KUNEJ, Milena: Sv. Sava kot zgodovinska osebnost in njegova vloga v ljudskem izročilu. - S 2. - 49 str.: ilustr.

PAVŠIČ, Anita: Kraljevič Marko - kot zgodovinska osebnost in njegova vloga v ljudskem izročilu. - S 2. - 47 str., 7 str. pril.: ilustr.

1. 4. ETNOLOŠKE (MONOGRAFSKE) OBRAVNAVE KRAJEVNIH IN REGIONALNIH SKUPNOSTI

DOLENC, Aleš: Spodnja Šiška. - S 2. - 46 str., 3 str. pril.: ilustr.

JUVANC, Katarina: Jordanija - dežela in običaji. - S 1. - 26 str.: ilustr.

LONČARIČ, Branka: Otok Susak - način življenja otočanov in razsežnost še obstoječih običajev. - S 2. - 51 str., 30 str. pril.: ilustr.

PAVLIČ, Brigita: Vsakdanjik na nevsakdanjem otoku: otok Susak. - S 2. - 30 str., 9 pril.: ilustr.

TOME, Bogdana: Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20 stoletje: občina Izola. - D. - 174 str., 27 str. pril., 10 f. pril.: ilustr.

1. 5. ETNOLOŠKE (MONOGRAFSKE) OBRAVNAVE POKLICNO-SOCIALNIH SKUPNOSTI

BUDIHNA, Alenka: Življenje slovenskega zdravniškega osebja na začasnem delu v Kuvajtu. - S 2. - 30 str.

HAUPTMAN, Barbara: Način življenja jordanskih Beduinov. - S 1. - 60 str.: ilustr.

JANKOVIČ, Darinka: Gostilna "Pri Žabarju" (Robežnik) od leta 1897 do 1982. - D. - 70 str.: ilustr.

JUVANC, Katarina: Črni šotori Jordanije. - S 2. - 24 str.: ilustr.

SMREKAR, Aleš: Tam, kamor pride tudi cesar peš: (način življenja vzdrževalcev javnih sanitarij v Komunalnem podjetju Ljubljana). - S 1. - 25 str.

VATOVEC, Aleksandra: Italijanska skupnost v Kopru in problem dvojezičnosti: (v obdobju od 1985 so 1988) v Kopru. - S 1. - 15 str.

2. OBČA ETNOLOGIJA

2. 6. Zgodovina etnologije

RUS-KOGEJ, Sonja: "Donesek" Franceta Kotnika k slovenski etnologiji. - D. - 111 str.

2. 7. Metodologija

RUS-KOGEJ, Sonja: Funkcionalna etnologija B. Malinowskega v razmerju do historične etnologije. - S 2. - 23 str.

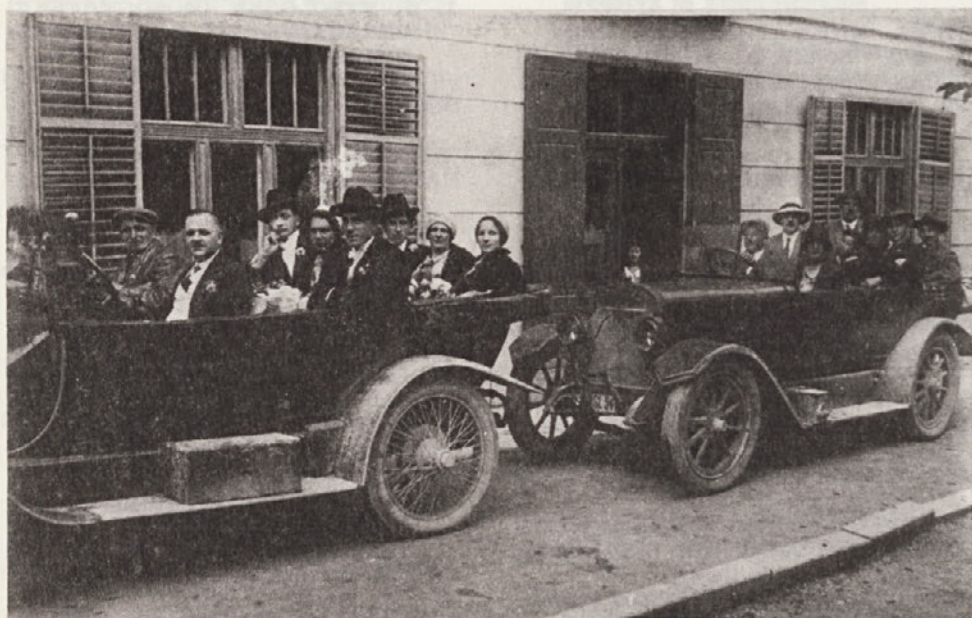
ZADNIKAR, Miha: Iz gramatologije

znanstvenega altruizma: esej o vprašanih etnološkega besedila. - D. - 86 str.

2. 20. Prispevki za zgodovino krajev, območij in prebivalcev; potopisi

BUTARA, Nives: Poskus delnega prikaza načina življenja Bosne in Hercegovine od prazgodovine od turške okupacije. - D. - 120 str., 17 str. pril.: ilustr.

MOŽINA-SOSIČ, Barbara: Dnevnik Samuela Pepysa iz let 1660-1669. - D. - 53 str.

Slika iz diplomske naloge ETSEO - občina Ljubljana Bežigrad Brede Pajsar (v sodelovanju z Neno Židov) iz leta 1987: Poroka mizarja in trgovke iz Črnuč leta 1925 na Bledu

ETNOROLANJE

Nekaterim redkim srečnejšem je tudi še v teh neperspektivnih časih dano, da gredo pogledat v beli svet. Mag. Maja Godina, mlada raziskovalka, se v tem trenutku, ko vi prebirate Glasnik in razmišljate o dodatni zaposlitvi, ki bi izpopolnila družinski proračun, v severnem koncu Nemčije (kraja vam ne bomo izdali, da ne bi etnologi s spalnimi vrečami navalili k njej) dodatno izobražuje in nabira znanje s področja prehrane. Po vrnitvi pričakujemo seveda vsaj eno praktično demonstracijo.

* * *

Novoustoličena urednica Glasnika Majda Fister, ki je s sprejemom te silno hvaležne funkcije izpričala precejšen državljanski pogum, si je za svoj uredniški odbor izbrala šest nedolžnih žrtev (strogo po abecedni, da ne bi bilo kaj narobe): Slavka Kremenška, Injo Smerdel, Nives Sulič, Moniko Šašelj, Zmaga Šmitka in Marka Terseglava. Prvi sestanek je bil baje ploden, kaj se je izvalilo, pa je na ogled v tej številki.

* * *

Šušlja se tudi, da bo novi Glasnik precej spremenil svoj koncept in da bo baje podoben ali Dolenjskemu listu ali Vročemu Kaju. Iskreno upamo, da se bo velespoštovano uredništvo odločilo za slednjega.

* * *

Zanesljiv poulični ovaduh nam je sporočil, da se Oddelek za etnologijo na fakulteti pripravlja na osamosvojitve. Komu bo to prej uspelo, njemu ali slovenski državi?

* * *

Baje naj bi se Oddelek tudi preselil v bivše prostore Malči Beličeve... Na tem prostoru naprošamo spoštovano bralstvo, naj se vzdrži kakršnihkoli glasnih pripomb ali zlobnih asociacij, ki bi se utegnile pojaviti v tej zvezi!

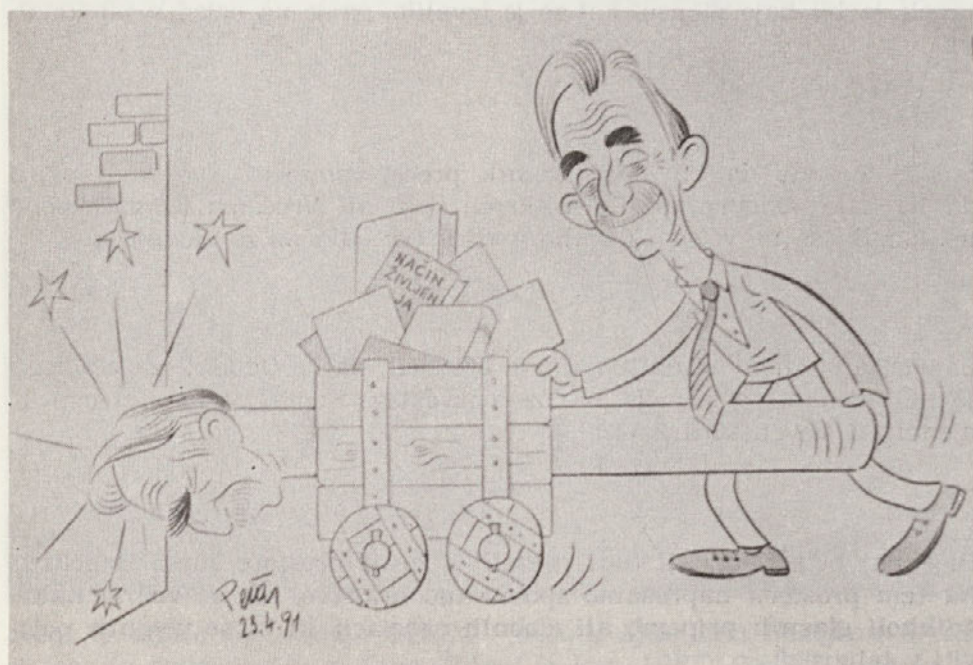
* * *

Poučna strokovna ekskurzija članov Oddelka za etnologijo v Pragi.

Da je teren najbolj primerno mesto za pridobivanje poleg znanstvenih tudi osebnih spoznanj in izkušenj je občutil zlasti profesorski del udeležencev te ekskurzije.

Prof. Šmitek je bil že po nekaj urah prispetja v Prago ob potni list. Zato pa je namesto iskanja literature in virov po knjižnicah spoznaval češko policijo in jugoslovansko ambasado. Dosti slabše se ni godilo tudi našemu gostujočemu profesorju iz Zagreba. Hotel je spoznati delovanje češkega trga menjavanja deviz - pa ni bil najbolj spreten pri tem poslu. Pri menjavi deviz za češke krone z nekim Arabcem, ga je opazilo budno oko policije. Zato pa je v naslednjih dneh spoznaval delo na policijski postaji. Naj vas ne presenetijo, če se bo v bodočnosti preusmeril iz poročja mitologije na pisanje razprav o tatovih, prostitutkah, kriminalcih - ki bo seveda, še vedno slovenski. Pa tudi prof. Jezerniku ni bilo prizaneseno, saj so ga v poznih večernih urah ustavili prometni policaji in ga kaznovali s plačilom globe, ker je naredil prometni prekršek. Ker se mu je to zgodilo v tuji državi, ni mogel uporabiti svojega znanja iz prava.

Ostali člani pa so veselo spoznavali Prago, ker so se iskali in zamujali na dogovorjena mesta.

Slavko Kremenšek na karikaturi B. Pečarja

Natalija Vrečer

ETHNOLOGY OR/AND CULTURAL ANTHROPOLOGY:
THAT IS NOW THE QUESTION

The author writes about the current changes in the Department of Ethnology, Faculty of Arts, University of Ljubljana and about the debate that accompanies these tendencies. The above-mentioned department anthropologized its programme to the certain extent and has intention to change its name into the Department of Ethnology and Cultural Anthropology. Some ethnologists are in favour of these changes, nevertheless, there are a few, who fear that in this way the Slovene ethnology would lose its identity. The author advocates the thesis that anthropology is not something contrary to ethnology but its continuation, which covers the final stage of synthesis and represents the further step in the ethnological research work.

The author also gives some examples from the history of the Slovene ethnology (from writings of Vilko Novak, Niko Kuret, Slavko Kremenšek...), which show that those tendencies are not something new to the Slovene ethnology, but rather its old goals. She also follows some similar tendencies that characterize the East-European ethnology of today and could also be traced in the ideas of some humanists and sociologists of the contemporary Slovenia.

Andrej Malnič

QUESTIONS ABOUT HAY-RACK

Some questions have been raised, considering the genesis of hay-rack, implicated by today's reading of discussions of Anton Melik, Franjo Baš, Ivo Pirkovič and Jože Stabej.

One of the basic questions is definitively the one of economical environment, in which the hay-rack should develop. It should be considered within the research Disintegration of Feudal Agrarian Structure in Kranjska, by Marjan Britovšek. To be more specific, the questions is: What would be a possible influence of the disposal of pastures and woods upon the development of hay-rack? At the time, forestry should be kept in mind, because quality timber is needed for more sophisticated shapes of hay-racks. Another question is put forward, because the biggest part of the land "totally dominated by hay-rack" belongs to ex-region Kranjska: in what way could the geographical disposure of hay-rack be affected by the borders of administration regions and situation in slovenian ethnical place, especially on the ground of former Savinjska region?

Peter Fister

THE PARALLELS BETWEEN THE PRESERVATION OF ARCHITECTURAL HERITAGE AND NATIONAL IDENTITY

The author writes about the current changes in the Department of Ethnology, Faculty of Arts, University of Ljubljana and about the debate that accompanies these tendencies. The above-mentioned department anthropologized its programme to the certain extent and has the intention to change its name into the Department of Ethnology and Cultural Anthropology. Some ethnologists are in favour of these changes, nevertheless, there are a few who are against them. E. g., they fear that in this way the Slovene ethnology would lose its identity. The author advocates the thesis that anthropology is not something contrary to ethnology but its continuation, which covers the final stage of synthesis and represents the further step in the ethnological research work.

In the present paper the author follows Lévi-Strauss's distinction between ethnography, ethnology and anthropology which is characteristic also of the western anthropology. She also supports her view with several specific examples of the similar changes that are characteristic of the current ethnology of East Europe and Soviet Union.

NAVODILO ZA OBLIKOVANJE ROKOPISOV

V uredništvo Glasnika prihajajo zelo neenotno oblikovana besedila. Urednik porabi veliko časa, da jih poenoti, včasih jih mora celo pretipkavati, da so primerni za v tiskarno. Zato smo se v uredništvu odločili, da sodelavcem predlagamo naslednje oblikovne standarde za Glasnik SED.

1. Rokopis mora biti oddan v izvirniku.
2. Listi rokopisa naj bodo popisani samo po eni strani.
3. Na strani mora biti 30 vrstic po 60-65 znakov.
4. Rob strani naj bo širok 25-30 mm.
5. Med vrsticami je obvezen dvojni razmik.
6. Popravki naj bodo berljivi, večje korekture pa dotipkane na označeni prilogi.
7. Opombe naj bodo natipkane posebej, po vrstnem redu, kot je označeno v besedilu. Številke v besedilih naj bodo po možnosti obkrožene rdeče.
8. Citiranje literature mora biti v skladu z uveljavljenimi normami.

V Glasniku objavljamo v glavnem tri vrste člankov: razprave, gradiva in poročila. Uveljavljene so naslednje tehnične postavitve člankov: *Razprave in gradiva* - naslov (velike tiskane črke), avtor (velike tiskane črke), besedilo, opombe in literatura ter povzetek v angleščini.

Avtorji razprav in gradiva so dolžni napisati 1-2 strani slovenskega povzetka, uredništvo pa poskrbi za prevod v angleščino.

Poročila - naslov (velike črke), besedilo, avtor (male črke).

Največ zmede je pri letnih poročilih ustanov. Prihajajo v obliki uradnih dopisov s korespondenčnimi oznakami in žigi ter s podpisi direktorjev. Tudi letno poročilo je članek, zato naj bo ustrezno oblikovano: nad besedilom naziv ustanove, pod besedilom avtorjevo ime in priimek.

Vseh uradnih in neuradnih pozdravov je uredništvo sicer veselo, vendar ne spadajo k članku, ki bo šel v tiskarno.

Slikovno gradivo (risbe, fotografije, načrti) naj bo zaznamovano z zaporednimi številkami. Njihova postavitev naj bo razvidno označena v besedilu, če je to bistveno. Podnapisi k slikam naj bodo priloženi na posebnem listu.

To je vse. Nismo se spuščali v podrobnosti, zato upravičeno pričakujemo, da boste navodila v bodoče upoštevali in s tem olajšali izdajanje Glasnika SED.

Uredniški odbor

Skrivnostna fotografija: Ali uganete, kaj počenja mladenič na posnetku in s kakšnim namenom?

Nagrada za prvi pravilni odgovor je enoletno brezplačno prejemanje Glasnika SED

GLASNIK Slovenskega etnološkega društva

zanj odgovarja Marinka Dražumerič, predsednica SED

Izdajanje Glasnika omogočata Republiški sekretariat za kulturo in Republiški sekretariat za raziskovalno dejavnost in tehnologijo

Izdajateljski svet: Slavko Kremenšek, Marko Belavič, Marjan Gabrijelčič, Jože Osterman, Alenka Puhar, Inja Smerdel, Marija Stanonik

Glavni in odgovorni urednik: Majda Fister

Člani uredništva: Nives Sulič Dular, Slavko Kremenšek, Monika Šašel Kropej, Marko Terseglav, Zmago Šmitck

Prevodi v angleščino: Nives Sulič Dular

Lektorica: Ina Ferbežar

Grafično oblikovanje in tehnična ureditev: Dušan Merhar

DTP: Milojka Žalik Huzjan

Tisk: Tiskarna VB & S, Ljubljana

Naklada: 700 izvodov

Naslov uredništva: Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana telefon: 332 611 / 335, gl. in odg. urednik tel. 331 021 int. 249

Za jezik in vsebino člankov so odgovorni avtorji

Po mnenju Republiškega sekretariata za kulturo (št. 415-124/91) je Glasnik oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov

YU ISSN 0351-2908 UDK 39/497.12/(05)

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

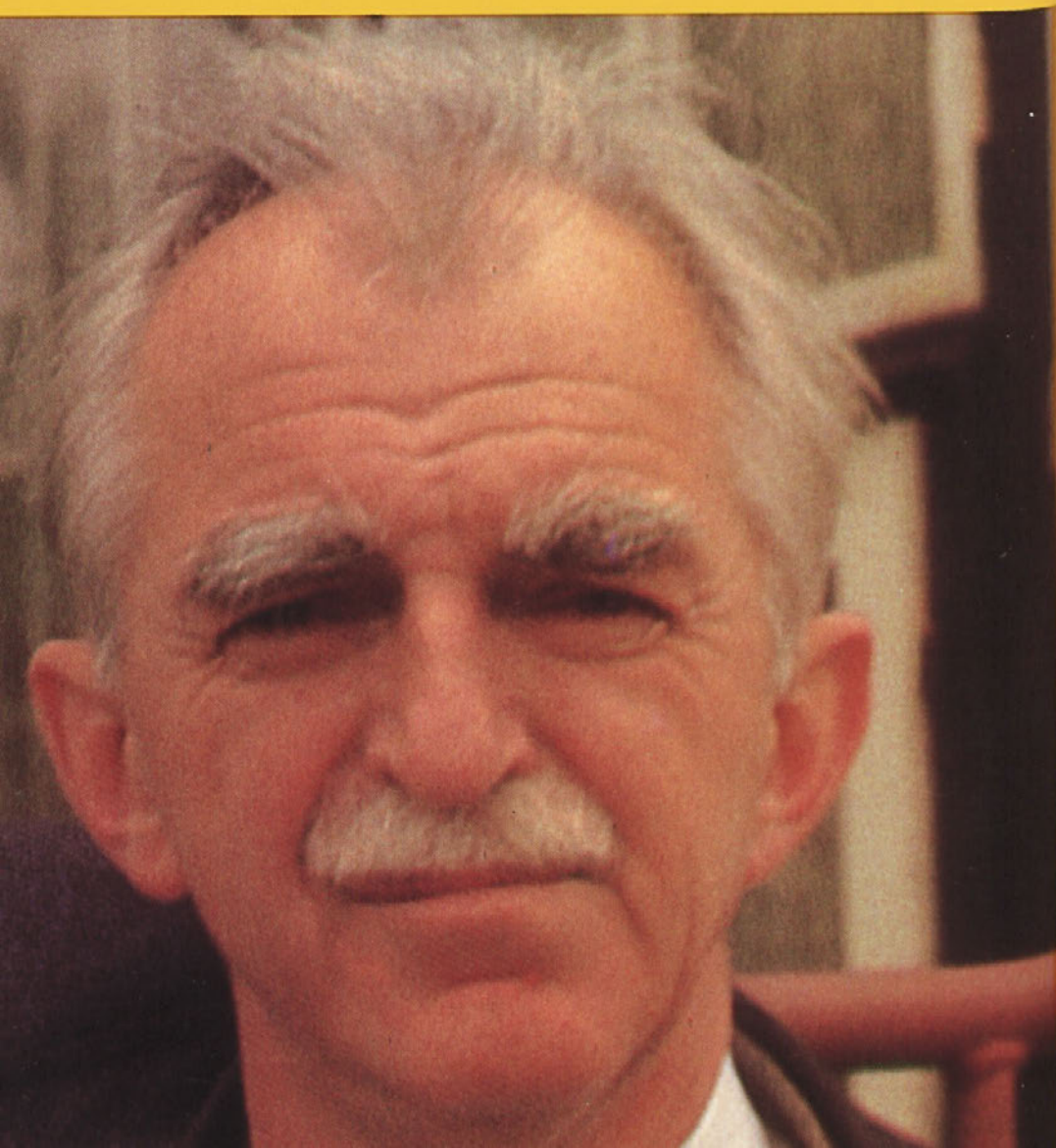
č 121

II 131 829₁₉₉₁

999503272, 1/2

COBISS

GLASNIK 1991

3 - 4

SLOVENSKEGA ETNOLOŠKEGA DRUŠTVA
BULLETIN OF SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY
ISSN 0351-2908 STRANI 105-188 UDK 39/497.12/(05)

